

CÆSARS PROPAGANDA

MASTERA VHANDLING I ANTIKK HISTORIE

Håvard Kastet

HISTORISK INSTITUTT
UNIVERSITETET I BERGEN

2006

FORORD

Jeg vil takke alle deltagerne på antikkseminaret ved Historisk Institutt for innspill og forslag til oppgaven min. Spesielt vil jeg takke veilederen min, Ingvar B. Mæhle. Jeg vil også takke professor J. C. Meyer. Forslagene deres og diskusjonene med dem har vært uvurderlige i arbeidet med denne oppgaven. Jeg vil også takke Førsteamanuensis Mathilde Skoie ved Institutt for klassisk filologi for hjelpen jeg fikk med latinen i oppgaven. Jeg vil også rette en liten takk til David, Kristoffer og Jon Egil som leste korrektur.

Håvard Kastet 19. November 2006

Bildet på framsiden viser en statue av Cæsar som imperator.

INNHALDSFORTEGNELSE

KAPITTEL I CÆSARS PROPAGANDA ...1

KRIGSKOMMENTARENE ...1

HVA ER PROPAGANDA ...2

KOMMENTARENE SOM SJANGER ...2

FORSKJELLIGE SYN PÅ PUBLIKASJON OG MÅLGRUPPER ...4

SCENARIER ...17

KAPITTEL II CÆSARS ÅR SOM KONSUL ...18

OPPLØPET TIL TRIUMVIRATET ...18

ÅR 59 DET ÅRET GAIUS OG JULIUS CÆSAR VAR KONSULER ...20

OM GALLERNE ...25

GALLERNE SOM POLITISK DAGSORDEN I ROMA ...28

KAPITTEL III ROMERHÆREN ...31

CÆSARS HÆR ...31

ROMERHÆRENS OPPBYGNING ...31

STØTTETROPPENE ...32

PROKONSUL MED IMPERIUM OG HANS OFFISERER ...32

SOLDATENE OG DERES FERDIGHETER I FELTEN ...34

STRATEGISKE OG TAKTISKE PERSPEKTIVER ...36

SOLDATENES VILJE TIL Å STILLE PÅ SLAGMARKEN ...40

KAPITTEL IV ÅR 58 CÆSARS KRIGSKOMMENTARER BOK I ...42

HELVETIERNE ...42

PROKONSULEN CÆSAR KOMER TIL GENÈVE ...45

KRIGEN MOT HELVETIERNE ...48

ETTER SLAGET ...53

EN NY FARE TRUER ROMERFOLKETS VENNER ...55

GERMANERKONGEN ARIOVISTUS ...58
PANIKKSITUASJONEN VED VESONTIO ...60
PROKONSULEN TAR AFFÆRE ...67
DEN TIENDE LEGION ...70
FORHANDLINGER MED ARIOVISTUS ...73
KRIGEN MOT GERMANERNE ...78
ETTERSPILET ...81
VINTERLEIR VED VESONTIO ...81

KAPITTEL V ÅR 57 CÆSARS KRIGSKOMMENTARER BOK II ...83
BELGIERNE ...83
BELGIERNES SAMMENSVERGELSE ...84
BELGIERNE HERJER ...86
NERVIERNE ...89
AVSLUTTENDE OPPERASJONER PÅ SENSOMMEREN ...93
DESPERATE KAMPER PÅ SLUTTEN AV ÅRET ...95

KAPITTEL VI DET POLITISKE SPILET FRA 58 TIL 56 ...97
ÅR 58, DA LUCIUS CALPURNIUS PISO CAESONIUS OG
AULUS GABINIUS VAR KONSULER ...97
ÅR 57, DA PUBLIUS CORNELIUS LENTULUS SPINTHER OG
QUINTUS CAECILIUS METELLUS NEPOS VAR KONSULER ...104
ÅR 56, DA CN. CORNELIUS LENTULUS MARCELLINUS
OG L. MARCIUS PHILIPPUS VAR KONSULER ...110

KAPITTEL VII KONKLUSJON ...117
PUBLIKASJON ...117
CÆSARS LEGALE ARGUMENTASJON ...118
POLITIKKEN ...118
SCENARIENE ...118

BIBLIOGRAFI ...123

LITTERATURLISTE ...123

KILDER ...126

APPENDIX

A KART ...I

B CÆSARS OFFISERER ...VI

C FIGURER ...VII

KAPITTEL I

CÆSARS PROPAGANDA

KRIGSKOMMENTARENE

Denne masteravhandlingen skal handle om Cæsars egne kommentarer til krigene i Gallia¹ fra år 58 til 52.² Disse kommentarene er en samling på syv bøker og heter på latin *Commentari de Bello Gallico*. Jeg begrenser min diskusjon til de to bøkene som omhandler de to første årene Cæsar var i Gallia. Disse årene var 58 og 57. I historiefaget er det to grunnleggende måter å tolke en kilde på. Den første er å se på kilden som en berettende kilde. Da er man interessert historien som kilden beretter om og man vil vurdere hvorvidt kildene er sannferdig ved å stille den opp mot andre kilder. Man kan også tolke en kilde som en levning, og da er det ikke selve beretningen man er interessert i. Da er det heller hvorfor og hvordan forfatteren skriver som kommer i fokus. På den måten søker man å belyse samfunnet rundt forfatteren og kilden ved å analysere hva han skriver om, hvordan han skriver om det, og hvordan det står i relasjon til det vi vet om samfunnet han lever i. På denne måten kan man oppnå større forståelse både for kilden og for samfunnet ved å sette de i en sammenheng.

I min avhandling skal kommentarene tolkes som en levning. Det betyr som nevnt at det ikke er selve hendelsene beretningen forteller om som er interessante, men Cæsars representasjon av seg selv som prokonsul og hærfører. Denne selvrepresentasjonen skal forstås som politisk propaganda. Med propaganda menes det å ville endre eller bekrefte holdninger hos en eller flere målgrupper. Kommentarene som propagandalevning skal tolkes i lys av Cæsars politiske karriere, politikken i Roma og i lys av forskjellige målgrupper. Dette vil gi en forståelse av Cæsars krigskommentarer, samtidig som det også vil kaste lys over politikken og Cæsar selv.

Jeg vil ta utgangspunkt i forskningslitteraturen som omhandler Cæsars kommentarer for å redegjøre for synspunkter som allerede eksisterer på kommentarene. Jeg har også noen ideer selv som jeg ikke så langt har funnet i forskningslitteraturen.

---

¹ Se kart 1 & 2 i Appendiks A.

² Alle årstall i denne oppgaven er satt til før Kristus fødsel.

HVA ER PROPAGANDA

Propaganda defineres i denne oppgaven som det å ville endre eller befeste holdninger hos en eller flere målgrupper. Denne propagandadefinisjonen er en positiv forståelse av begrepet. Definisjonen, og min forståelse av propaganda er basert på J.C Meyers artikkel *Propaganda i filmens tidsalder*.³ Propaganda som metode kan forstås på to grunnleggende måter. Disse utelukker ikke hverandre. Den første måten er det å publisere argumenter til støtte for din sak. Den andre er det å fordreie fakta eller tolkninger til støtte for sin sak, eller syn. Vi skal se at Cæsars argumenter ikke handler om det å fordreie fakta, men å la fakta tale for seg gjennom hans tolkning. La oss se litt nærmere på hva slags sjanger Cæsar benytter.

KOMMENTARER SOM SJANGER

I artikkelen *Why did Caesar write like that* gir DeWitt et enkelt svar på hvorfor Cæsar skrev sine kommentarer.⁴ I artikkelen påpekes det at det latinske *commentarii* kan oversettes til notater, nedtegnelser av hendelser (memoranda) eller som ressursmateriale. Artikkelen konkluderer med at dette viser at Cæsar skrev for historikeren, som skulle lage den endelige versjonen av krigene i Gallia. Av den grunn skrev ikke Cæsar propaganda for et publikum. Artikkelens sterkeste argument må få komme til orde, nemlig Cicero og Hirtius ord for at kommentarene var skrevet for at historikerne skulle ha noe å øse av.⁵ Disse synspunktene og påstandene kommer klart frem i artikkelen, altså er kommentarene bare ment som kilder for senere historikere.

Cæsars kommentarer består stort sett av klare beskrivelser av de militære operasjonene i femtiåra. Unntaket er første bok, som legger stor vekt på legal argumentasjon i forhold til krigene av 58. De militære begivenhetene, samt de relevante diplomatiske og politiske hendelsene kommer klart frem, uten utbroderinger. Hvis vi ser på Sallusts *Jugurthinske krig*, som handler om romernes krig mot kong Jugurtha, så ser vi at denne er betydelig mer utbrodert. Sallust legger også til sine egne moralske

---

³ Meyer, 2005.

⁴ DeWitt, 1946, s 179 -180

⁵ Cic. Brut 256; Cæsar B.G 8.0

vurderinger, samt at han trekker opp lengre historiske linjer som han plasserer krigen inn i. Sallust verk er historisk skrivning etter antikk sjanger, men de klare militære disposisjonene som vi finner hos Cæsar, finner vi også hos Sallust. Det er klart at Sallust må ha hatt flere kilder til historien han skrev, deriblant også noe som beskriver de militære disposisjonene. Hva slags kilde dette kan ha vært er vanskelig å svare sikkert på, men de må ha inneholdt det samme som Cæsars kommentarer. I form var de kanskje notater og dagbøker. Også Plutarks biografi om Alexander den Store er fulle av slike beskrivelser av hva som skjedde på slagmarken den og den dagen.⁶ Det er sannsynlig at Plutark hadde kilder fra Alexanders egen tid skrevet av hans generaler, men dette spørsmålet har jeg ikke anledning til å gå inn på i denne avhandlingen. Det er ingen tvil om at Cæsars kommentarer ble en kilde for historikerne fordi Plutark brukte kommentarene som kilde i sin skrivning.⁷ Poenget som kommer fram er at historieskriverne har anvendt mange typer kilder, og at når Cæsar skriver kommentarer om sitt prokonsulat, så ville han noe med det.

Et annet synspunkt som er relevant å ta opp er Kathryn Welch, som sier at Gallerkrigen er *Res Gestae* av sjangeren. Det betyr at den er skrevet som et ettermæle over egne bedrifter, eller som memoarer. Også andre skrev krigskommentarer i form av memoarer, deriblant Sulla.⁸ Jeg tror ikke *Res Gestae* er samme sjangeren som kommentarer, men resultatet blir noenlunde det samme, nemlig at man har en kilde eller en resurs. Det er interessant at det også kommer frem at Sulla skrev memoarer, og Plutark hadde disse for hånden da han skrev sin Sullabiografi. Der Plutark referer til Sulla handler det om Sullas hell – som handler om at Gudene ser med vennlige øyne på ham, og om militære disposisjoner.⁹ Sullas memoarer hadde altså likheter med Cæsars kommentarer, som vi senere i denne avhandlingen skal se.

Det som karakteriserer kommentarer som sjanger er da at de er tiltenkt som en resurs og kilde, men etter min mening vil ikke dette nødvendigvis utelukke kommentarene som resurs for alle andre enn historikerne. For selv om Hirtius og Cicero skrev at Cæsars kommentarer var for å gi historikerne noe å øse av, utelukker ikke dette

---

⁶ Plut. Alex. 16.3-7

⁷ Plut. Caes. 22.2

⁸ Welch, 1998, s 85-86

⁹ Plut. Sull. 6.5; 6.7; 19.4; 28.8

at politiske allierte, klienter som drev politisk agitasjon og så videre, også skulle ha noe å øse av under senatsdebatter, eller ved folkemøter. Hirtius skriver også noe annet, nemlig at alle var enige om hvor fremragende verket til Cæsar er, og at det har vunnet slikt bifall at det snarere hadde berøvet historikere for en mulighet, en å ha gitt de en.¹⁰ Slik at vi ser at Cæsars kommentarer var godt kjent i samtiden. Om den var så kjent, hvordan ble den publisert?

FORSKJELLIGE SYN PÅ PUBLIKASJON OG MÅLGRUPPER

Vår moderne forståelse av publisering henger sammen med våre teknologiske muligheter for dette. Radio, Tv og trykkerier gir muligheter for massekommunikasjon, ved at alle får budskapet personlig. Disse mulighetene hadde de selvfølgelig ikke i antikken, men det behøver ikke å bety at publisering var umulig. La oss først definere hva som menes med publisering, før vi ser på noen muligheter. Å publisere er det å gjøre kjent. Vi skal se at det som er relevant for Cæsar å gjøre kjent var en rekke argumenter. Jeg vil drøfte noen muligheter.

De syn som har rådet grunnen fram til senere tid er Mathias Gelzer som hevder at kommentarene ble publisert i 51 f.Kr., sammen med Cæsars forslag om å få fornyet prokonsulatet sitt frem til 48. Slik at senatet, som i følge Gelzer var styrt av en oligarkisk klikk, skulle få argumentene de trengte for å gi ham hans legitime rett.¹¹ Cæsar ville nemlig beholde sitt imperium og bli valgt til konsul *in absentia*, slik at han kunne gå fra sitt prokonsulat til sitt andre konsulat uten å miste sin immunitet. Cato hadde ved alle anledninger erklært at han ville trekke Cæsar for retten.

Vi ser at etter Gelzers syn blir kommentarene skrevet og publisert i 51. Jeg vil her kort drøfte denne påstanden i lys av nyere forskning. Wiesman ser dette som usannsynlig at kommentarene ble skrevet i en økt, sent på femtitallet fordi Cæsar skriver i 57 at han utryddet Nervistammen det året,¹² men som Wiesman påpeker kjempet han mot de på ny i 55.¹³ Hvordan kan Cæsar ha oversett dette, spør Wiesman, hvis han skrev alt i 51.¹⁴ Dessverre for Wiesmans argumentasjon skal vi se at Cæsar faktisk bare skriver at han

---

¹⁰ Cæsar B.G. 8.0

¹¹ Gelzer, 1968, s 170-171

¹² Cæsar B.G 2.28.1

¹³ Cæsar B.G 5.49.1

¹⁴ Wiesman, 1998, s 2

nesten utryddet nervierne.¹⁵ Wiesmans argument stiller svakt, men det betyr ikke at kommentarene ble skrevet i 51, men at flere og bedre argumenter må finnes for å påvise at kommentarene ble skrevet over flere år.

Årvis kjentgjøring gir muligheter i forhold til å tolke kommentarene som propaganda fordi da kan kommentarene ha hatt en unik hensikt for hvert år. Det er dette denne masteravhandlingen skal redegjøre for. Imidlertid mener jeg at Gelzers argumenter fortsatt er holdbare fordi etter mitt skjønn er Cæsars målsetting stadig den samme, selv om kommentarenes rolle må justeres noe. Videre er målgruppen etter Gelzers syn senatorene. Underforstått ikke hans fiender i den oligarkiske klikk, men de senatorer som ikke var en del av denne gruppen. Jeg deler Gelzers syn både når det gjelder hensikt og målgruppe, men jeg mener at Cæsars kommentarer også kan settes i sammen med andre målgrupper. Gelzers syn på kommentarene må altså justeres noe.

Jeg deler Gelzers syn på kommentarene der han skriver at Cæsar var dyktig til å la bedriftene hans tale for seg selv.¹⁶ Det er etter mitt syn ingen grunn til å tvile på Gelzers oppfattning av at Cæsars politiske mål gjennom femtiårene var å oppnå sitt andre konsulat i 48. Jeg mener det er helt klart at kommentarene må settes i sammenheng med dette, og jeg støtter meg til Gelzers påstand om at Cæsar aldri tapte Roma av synet mens han var i Gallia. Videre at han alltid vurderte effekten av sine handlinger på Roma.¹⁷ Hvilke visjoner, eller mål han hadde utover dette er vanskelig å avgjøre, og i denne oppgavens sammenheng er det tilstrekkelig å regne konsulatet for 48 som Cæsars mål.

Et sentralt begrep i forståelsen av Cæsars selvrepresentasjon er begrepet *dignitas*. Gelzers definisjon er *dignitas* mengden ære en senator hadde akkumulert. *Dignitas* kan kanskje bedre oversettes til verdighet. Videre var *dignitas* basert på bragder og bedrifter, og i Cæsars tilfelle var det Gallerkrigen som hadde løftet ham opp på et nivå der det ikke var noen større.¹⁸ Altså, med bedriftene i Gallia oppnådde han den høyeste verdighet i staten, og det er også et av hans egne argumenter for at han skulle få stille til valget for konsulåret 48.¹⁹ Han vil altså bruke sin politiske prestige for det den er verdt for å oppnå

---

¹⁵ Cæsar B.G. 2.28

¹⁶ Gelzer, 1968, s 62

¹⁷ Gelzer, 1968, s 63

¹⁸ Gelzer, 1968, s 92

¹⁹ Caesar, B.C. 1.9

sitt politiske mål. Dette æresbegrepet blir altså sentralt i tolkningen av Cæsars kommentarer som propagandalevning

I den forstand Cæsar ville opp og fram i den politiske verden og slik det er slått fast at konsulatet for 48 var hans mål, er det etter min mening relevant å betegne Cæsar som en karrierepolitiker. Og som akkurat det var han avhengig av å få senatet på sin side. Og for å gjøre det så vanskelig som mulig for senatorene å gå i mot ham ved å presentere seg selv som den perfekte prokonsul og imperator som gjør hans politiske prestige, altså *dignitas*, formidabel.

Lilly Ross Taylors synspunkter er i stor grad sammenfallende med Gelzers. I sin *Party politics in the age of Caesar* hevder hun at krigskommentarene var en unnskyldning for prokonsulatet, i den forstand at han unnskylder disposisjonene sine mot fremtidige rettslige anklager han forventet av sine politiske fiender. Også Taylor er av den oppfatning at kommentarene ble publisert i 51.²⁰ Vi ser at mens Gelzer legger stor vekt på Cæsars politiske prestige, legger Taylor vekt på juridisk argumentasjon. Videre nevner ikke Taylor noen eksplisitt målgruppe, men tar opp alle menn som føler stolthet over romerfolkets makt og fremgang i krigen. Og dette forstår vi kan være en vid gruppe, men Taylor regner nok eliten for å være målgruppen. Mer presist aristokratiet, senatorene, ridderstanden og folk av de klassene som hadde tyngde ved valgene. Taylor setter propagandaen i sammenheng med Marcus Marcellus forsøk på å fjerne Cæsar fra hans kommando i 50, som det ble lagt ned tribuneveto mot. Samt at den sterkeste mannen i Roma, nemlig Pompeius også var innstilt på å utsette hele spørsmålet. Det er litt uklart, men jeg antar at Taylor ser på makteliten som målgruppe for Cæsars propaganda. Kanskje spesielt tribunene som berger ham med sine vetoer, eventuelt de som velger tribunene, nemlig byplebisen.

Ut fra Taylor skjønner vi at Cæsar må gi juridisk holdbare argumenter for sine disposisjoner, samtidig som han må finne det som appellerer sterkt til romerfolkets stolthet over hæren, og makten de har over verden. Jeg er enig med Taylor, det er svært relevant å se kommentarene som en juridisk betinget rettferdiggjøring av Cæsars disposisjoner som prokonsul i Gallia. I følge Ørsted skulle det mye til før romerne faktisk erklærte krig. De måtte ha en gyldig grunn, men de anstrengte seg for å finne en hvis det

---

²⁰ Taylor, 1968, s 157-158

ikke forelå en grunn. Begrepet for dette var *bellum justum*, som betyr rettferdig krig. Dette spørsmålet skulle videre diskuteres i senatet og tilslutt stemmes over i *comitia centuriata*. I prinsippet, hevder Ørsted, kan ikke prokonsulen ta denne avgjørelsen selv med mindre det er i selvforsvar.²¹ Det er etter min mening helt klart at Cæsar får et problem her, fordi som Gelzer hevder trenger han en krig, men avgjørelsen er i prinsippet ikke hans.

Theodor Mommsen legger vekt på Byplebisen som målgruppe. I følge han er krigskommentarene en militær rapport fra den demokratiske lederen til folket som valgte ham, nemlig *plebis urbana*.²² Videre er det Mommsens formening at kommentarene så godt som mulig skal legitimere de ukonstitusjonelle sidene ved Caesars kampanje i Gallia. Og hans stadige forsterkninger av hæren med denne kampanjen for øyet, uten sanksjon fra de med den nødvendige autoritet. Cæsars kommentarer ble, ifølge Mommsen, utgitt i overnevnte sammenheng i år 50, da han ble befalt å dimittere hæren og svare for sine handlinger.²³

Jeg er faktisk enig med Mommsen i at målgruppen kan ha vært *plebis urbana*. Dette til tross for at Gelzer mener at Mommsens framstilling er uheldig, fordi *plebis urbana* ikke leste bøker.²⁴ Det medfører nok riktighet at *plebis urbana* ikke leste bøker, men jeg støtter meg til Wiesman som argumenterer for at de enkle folk, altså plebis, hadde stor underholdningsglede av historier. Wiesmans syn er at de fikk opplest historier av folk som var lesekyndige. Og videre mener han at Cæsars hensikt med kommentarene var å holde sine aktiviteter i Gallia i den offentlige oppmerksomhet for å utligne fordelene oligarkiet hadde ved Cæsars manglende nærvær. Samtidig som det var konstitusjonelt proppert for folkets general å rapportere til folket.²⁵

Wiesman åpner også muligheten for at kommentarene ble publisert i byene rundt om kring i Italia. Han trekker frem en Aquillius Regulus som publiserer biografien til sin døde sønn i form av taler, og får kopiert opp tusen eksemplarer og distribuert disse i Italia og provinsene.²⁶ Slik jeg oppfatter det, rydder Wiesman vekk begrensningen lagt på

---

²¹ Ørsted, 2000, s 182

²² Mommsen, 1898, s 499

²³ Mommsen, 1898, s 500

²⁴ Gelzer, 1968, s 102

²⁵ Wiesman, 1998, s 4

²⁶ Wiesman, 1998, s 5

mulighetene for publikasjon i senrepublikken, selv om det er svakheter i argumentasjonen i forbindelse med publikasjonstidspunkt. Det betyr at flere muligheter byr seg fram i forbindelse med tolkningen av kommentarene som propaganda, det bredere og mer differensierte publikum tatt i betraktning. Disse skal jeg komme tilbake til, men vi skal ikke se vekk i fra Mommsens *plebis urbana*, Gelzers senat og Taylors elite. Disse målgruppene kommer vi ikke utenom.

I følge Gruen er det fristende å lese historien om republikken som et mønster mot dens sammenbrudd.²⁷ Jeg er enig med Gruen, men jeg synes også Gelzer har et poeng når han skriver at tiden var preget av sosiale og politiske vansker, og at Cæsar var en mann med lederegenskaper som tiden kallet på.²⁸ Allikevel vil jeg støtte meg til Gruen som hevder at politikken foregikk som vanlig innenfor republikkens tradisjoner også i Cæsars levetid. Altså at institusjoner og tradisjonell politisk handling var intakt, og at politikken har foregått som vanlig ned til borgerkrigens utbrudd.²⁹ Jeg er enig med Gruen i at senrepublikkens politikk var kreativ og vital. Man ville ut og gjøre noe med de problemene som staten møtte. Nå kan man diskutere Gruens synspunkter på grunnlag av at hans definisjon for hva som tilhører romerstatens tradisjon er ganske vid, men jeg lar den tråden ligge.

Gruen hevder at det var borgerkrigen som fulgte Cæsars kryssing av Rubicon i 49 som gjorde slutt på republikken. Ikke at sammenbruddet av republikken førte til borgerkrigen.³⁰ Det vil nok være mulig å diskutere den påstanden, men uansett har borgerkrigen preget historieforskningen på tiåret 59-49. Det har vært en trend å tolke Cæsar og politikken i femtiårene som en utvikling som gikk mot tilspisset konflikt og borgerkrig. Gruen hevder at borgerkrigen var resultat av noen feilberegninger i de siste månedene før dens utbrudd. Videre at den verken var uunngåelig eller forhåndsbestemt.³¹ Problemet var at Senatet med Cato, Lentulus og Pompeius i spissen ikke ville la Cæsar komme tilbake til Roma, og de satte dermed Cæsar i en situasjon han ikke kunne akseptere.³² Slik jeg ser det må forståelsen av Cæsars propaganda og politikken i årene 59

---

²⁷ Gruen, 1974, s 1

²⁸ Gelzer, 1968, s 1

²⁹ Gruen, 1974, s 500

³⁰ Gruen, 1974, s 504

³¹ Gruen, 1974, s 504

³² Cæsar B.C. 1.1-7

til 56 løsrives fra de begivenhetene senere på femtitallet og førtitallet. Borgerkrigen var et resultat av at mange ting gikk galt i år 49. Dette betyr imidlertid ikke at alt etter 56 er urelevant i forståelsen av Cæsars kommentarer til gallerkrigen. Jeg vil i denne sammenheng trekke inn Gelzers forstandige ord om Cæsars politiske planlegging, nemlig at han aldri la en sten han ikke kunne bygge videre på. Slik at etterpå kunne det se ut som alt var nøye planlagt, - som av en arkitekt.³³ Jeg synes det derfor er svært hensiktsmessig å regne Cæsars langsiktige mål for å være konsulatet i 48.

Så langt har jeg trukket frem syn som har basert seg på at kommentarene ble publisert for et lite publikum i Roma i år 51. Det er enighet om at Cæsars kommentarer var politisk propaganda i en eller annen form, men det finnes de som hevder det motsatte. Norman J. DeWitt mener at det politiske aspektet i kommentarene er overvurdert.³⁴ Han mener at sannsynligheten for at kommentarene var propaganda er gjensidig avhengig av sannsynligheten for at de ble skrevet og publisert i årene 51-50. Slik at disse to påstandene bekrefter hverandre. Jeg deler ikke dette synet, men DeWitt sine synspunkter på publikasjonstidspunkt vier jeg ikke plass til å diskutere her. Dette fordi DeWitt ikke mener kommentarene hadde noen funksjon i Cæsars samtid. Imidlertid har han noen andre synspunkter som er mer interessante.

Videre hevder DeWitt at moderne studenter av Cæsars krigskommentarer tolker de med moderne definisjoner av propaganda. DeWitt sin definisjon av antikk propaganda handler om personlig berømmelse for ettertiden. Med dette mener han at Cæsar skrev for at hans egen personlige berømmelse skulle bli husket for ettertiden.³⁵ Jeg er ikke enig i dette, - jeg mener at propaganda i antikken handlet om det å endre eller befeste folks holdninger. Videre mener jeg at Cæsars kommentarer var politisk propaganda i samtiden. Dette har jeg redegjort for over. Jeg vil redegjøre for flere av DeWitt sine interessante tanker. DeWitt peker på visse likheter mellom Alexander den Store og Cæsar. DeWitt mener at Cæsars ekspedisjon til Britannia og over Rhinen til Germania var motivert av en erobrerdrøm inspirert av Alexander den Store sine bragder. DeWitt kan ha et poeng. Suetonius skriver om Cæsar da han var ved Alexander statuen i Gades; Cæsar var fortvilet over at han ikke hadde utrettet noe i forhold til Alexander. Da

---

³³ Gelzer, 1968, s 95

³⁴ DeWitt, 1942, s 341

³⁵ DeWitt, 1942, s 343

Alexander var på hans alder hadde han erobret en verden.³⁶ Det DeWitt mener at noen av likhetene mellom Cæsars og Alexanders krigføring er for store til å regnes som tilfeldigheter.³⁷ Da spesielt kryssingen av Rhinen og ekspedisjonen til Britannia. DeWitt ser på disse som Cæsars versjon av Alexanders kryssing av Donau og ekspedisjon i India. I sitt sinn hadde Cæsar i følge DeWitt et erobrerideal etter mønster av Alexander.³⁸ Poenget til DeWitt er slik jeg oppfatter det at Cæsar hadde et forbilde og ideal i Alexander. Videre mener DeWitt at Cæsars hensikt med kryssingen av Rhinen og ekspedisjonen til Britannia var at han ville bli husket som en størrelse lik Alexander den Store.³⁹ Jeg forstår DeWitt slik da, at han mener at Cæsars hensikt med kommentarene var å vise dette. I DeWitt sin tankebane var ikke tidfestingen av publikasjons relevant. På grunn av tidsmangel kommer dette spørsmålet litt i bakgrunnen gjennom denne avhandlingen.

DeWitts påstand om at kommentarene er skrevet for ettertiden underbygger han med at Hirtius og Cicero nevner dette og at krigskommentarene av sjanger var ment for nettopp dette, nemlig å ta vare på kommandantens bedrifter for ettertiden. Videre påpeker han at det ville være merkelig hvis Hirtius, som stod så nær Cæsar, ikke kjente til Cæsars motiv bak kommentarene.⁴⁰

Kommentarene mangler de vanlige grepene for politisk overtalelse, samt mangelen på de tekniske grepene for å influere folkemengden. DeWitt påpeker begge disse tingene, men han tar etter min mening feil når han tar de til inntekt for sitt syn.⁴¹ Det koker ned til hvordan man tolker Hirtius og Ciceros ord, og vi skal se nærmere på dette senere.

I følge Kathryn Welch er Gallerkrigen *Res Gestae* av sjangeren. Det betyr at den er skrevet som et ettermæle over egne bedrifter, eller som memoarer. Også andre skrev krigskommentarer i form av memoarer, deriblant Sulla.⁴² Jeg mener kommentarene av sjanger var kommentarer. Jeg vektlegger derfor ikke Welch sitt syn på dette punktet. Imidlertid har hun andre syn som jeg vil trekke frem. Welch skriver videre at Cæsar ikke

---

³⁶ Suet. Caes. 7.1; Også Dio og Plutark: Dio37.52.3; Plut. Caes. 11.3

³⁷ DeWitt, 1942, s 343

³⁸ DeWitt, 1942, s 344

³⁹ DeWitt, 1942, s 344

⁴⁰ DeWitt, 1942, s 345

⁴¹ DeWitt, 1942, s 348 & 349

⁴² Welch, 1998, s 85-86

hadde anledning til å dikte i sin beskrivelse av gallerkrigen, fordi også andre beskrev hendelsene.⁴³ Jeg er enig i dette, og dette er et argument for kommentarenes troverdighet som berettende kilde til Cæsars kampanje. Vi kan tro på det Cæsar skriver. Det er som levning kommentarene er interessante i denne avhandlingens sammenheng.

Jeg vil også trekke frem et annet interessant perspektiv som Welch redegjør for, nemlig at i følge romerfolkets tradisjon for krigslitteratur, var det ikke vanlig at noe individ figurerer i hovedrollen. Videre var det viktig for Cæsar å være taktfull i sin fremstilling av sine offiserer av senatorrang, fordi han risikerte å miste deres lojalitet ved å gi dem skylden for feilslag. Welch skriver at Lucullus mistet lojaliteten til sine offiserer av nettopp denne grunnen. Samtidig er det viktig at prestigen tilfaller Cæsar og ikke legatene.⁴⁴ Welch peker på viktige og interessante sider ved Cæsars kommentarer.

Et annet relativt nytt og originalt syn er Ørsted som ser kommentarene som årlige rapporter skrevet til senatet som et slags bilag til en uutalt søknad om triumf.⁴⁵ Ørsted trekker fram *causa belli*, altså krigens begrunnelse, som en del av Cæsars hensikt med kommentarene. Dette fordi Cæsars rett til å være i Gallia var like liten som germanernes, og Ørsted mener at Cæsar måtte forklare dette.⁴⁶ Altså, slik jeg forstår Ørsted, måtte Cæsar legitimere sine handlinger som prokonsul. Handlingene som prokonsul kan presiseres til handlinger på statens vegne i form av diplomatiske avtaler og krigserklæringer. Ørsted skriver videre at Cæsar i Gallia praktiserer i handling de dydene som gjennom generasjoner i skrift og tale, var blitt fremlagt som statens dyder. Og ut fra dette mener han at kommentarenes tittel like gjerne kunne ha vært titulert ”den perfekte stattholder”.⁴⁷ Slik jeg tolker Ørsted, i den forstand Cæsar er prokonsul og dermed representerer Roma, presenterer han seg selv og sine handlinger som i statens interesse. Cæsar er implisitt statens mann. Det kommer klart frem av Ørsted at Cæsar hadde maktpolitiske hensikter med kommentarene, og i den forstand var de propaganda. Så langt har fokuset ligget på Cæsars politiske ambisjoner, men hva med gallerne? Var Cæsars kampanje i Gallia helt umotivert?

---

⁴³ Welch, 1998, s 87

⁴⁴ Welch, 1998, s 87

⁴⁵ Ørsted, 2000, s 208

⁴⁶ Ørsted, 2000, s 210

⁴⁷ Ørsted, 2000, s 212

Lotte Hedeager er av den oppfatning at Cæsars sikte med kommentarene var å rettferdiggjøre sin erobringsspolitikk, og imøtegå kritikk fra hans motstandere i Roma. Hedeager mener at Cæsars behov for propaganda var oppstått av hans overbevisning om at Gallia skulle fungere som et strategisk bolverk mot de germanske stammene som Hedeager vurderer som langt farligere en de galliske.⁴⁸ Dette er ikke jeg enig i av flere grunner. For meg virker det som Hedeager overfører inntrykket av keisertidens germanerfare tilbake til republikkens tid. Jeg har også vansker med å akseptere at germanerne skal ha vært en reel langsiktig fare som ble vurdert som større enn gallerne. Dette mener jeg med bakgrunn i Malcolm Todds vurdering av befolkningen i Germania på Cæsars tid. Han hevder at ved begynnelsen av den Romerske jernalder var befolkningen i Germania sannsynligvis større enn en million, men ikke større en to. I følge Todd er dette lavt etter alle standarder.⁴⁹ Jeg tror ikke at et Germania med en så liten befolkningstetthet kan ha vært en trussel som overskygget Gallia. Dette betyr imidlertid ikke at enkelte germanske stammer ikke gjorde seg gjeldende som fiender. Det betyr heller ikke at senatet eller Cæsar ikke tok trusselen av de germanske stammene alvorlig. Derfor synes jeg det er vanskelig å se at germanerne i realiteten var begrunnelsen for Cæsars kampanjer i Gallia. Derfor er jeg kritisk til Hedeagers antagelse om at Cæsars strategiske mål var å skape et bolverk mot Germania. Jeg mener at Cæsars strategiske mål var å hindre de galliske stammene å skade romerske interesser. Derfor er jeg kritisk til at Cæsars hensikt med kommentarene var å advare senatet mot de farlige germanerne. Cæsar hadde andre motiver for sin presentasjon av Gallerkrigene. Under Cæsars konsulat kom gallerne og germanerne på politisk dagsorden. Jeg vil diskutere romernes forhold til gallerne og germanerne i den sammenheng.

Slik jeg oppfatter det er Hedeager influert av synspunkter på imperietidens politiske strategi. Disse synene er fremsatt av Luttwak, som argumenterer for at det i imperietiden forelå en overliggende politisk strategi med sikte på å konsolidere alle ressursene i riket, både diplomatiske, økonomiske og militære for å ivareta statens interesser. Problemet er at Hedeager også overfører germanerfaren fra keisertid til senrepublikkens tid. Cæsar ble valgt til prokonsul for provinsen Gallia på denne siden av

---

⁴⁸ Hedeager, 1991, s 17

⁴⁹ Todd, 1975, s 19

alpene og Ilyricum, fordi fare truet i Gallia, nær provinsene. Helvetierne var begynt å røre på seg og de truet Hedunerfolket, som var regnet for å være venner av romerfolket. I den forstand Cæsar ble tildelt sin ekstraordinære kommando av folket, var det for å kontre en gallisk trussel og ikke en germansk trussel. Imidlertid mener jeg ikke her å si at de germanske stammene som Cæsar kom i konflikt med ikke var en trussel. Germanerkongen Ariovistus lå og lurte i bakgrunnen på dette tidspunktet. Cæsars motivasjon for å tilegne seg denne ekstraordinære kommandoen må ha vært iblandet en god slump maktpolitikk. Han trengte i følge Gelzer en posisjon der han ikke kunne angripes, samtidig som han kunne bygge seg opp politisk prestige og gull.⁵⁰ Dette må etter min mening både Cæsar og hans motstandere ha vært klar over.

Hedeager skriver at hensikten med kommentarene var at toneangivende kretser skulle presenteres med opplysninger om faren ved nordvestflanken. Og videre om nødvendigheten av å underlegge seg Gallia og pasifisere Germania. Kommentarene skulle advare senatet om de farlige germanerne.⁵¹ Jeg kan gi Hedeager delvis rett, men jeg mener konteksten hun setter det er fundamentalt missforstått. Det er riktig at Cæsar måtte legitimere handlingene sine i den forstand han er en prokonsul som tar politiske beslutninger som hører til i Roma, men hans motivasjon med sin propaganda var ikke bekymring i forhold til en germansk fare. Problemet i Hedeagers tolkning er etter min mening overdrivelsen av den trusselen Germania egentlig representerte. Hennes grunnleggende forståelse av en overordnet politisk strategi kan også diskuteres.

En slik politisk strategi forutsetter at det var i romerstatens interesse å drive en pågående ekspansjonspolitik, som Cæsars kampanje da måtte være. Ørsted skriver om den rettferdige krig og han hevder at i følge romerstatens tradisjon var det kun anledning til å gå til krig hvis deres interesser var blitt grundig truet og diplomatiske løsninger ikke vant frem. Først da var det en rettferdig begrunnelse for krigen. Romernes begrep for dette var *bellum justum*. Videre Spørsmålet om krig og fred var et spørsmål som var forbeholdt senatet å diskutere, og *comitia centuriata* å avgjøre.⁵² Det var i romerfolkets statstradisjon å tenke strategisk forebygging og forsvar. Til da hadde romernes kriger mot gallerne vær av det defensive slaget. Derimot var det på Cæsars blitt mer og mer vanlig

---

⁵⁰ Gelzer, 1968, s 84

⁵¹ Hedeager, 1991, s 35

⁵² Ørsted, 2000, s 182

med en offensiv krigføring mot fiendene av staten. Hadde det vært tid kunne det vært interessant å undersøke hvorvidt et erobrerideal var gjeldende for dette. De toneangivende kretser i Roma, som Hedeager kaller det, var vant med å ta krigene til fiendens land, men i forhold til Gallia var de forsiktige. Jeg mener ikke at de tok lett på situasjonen i Gallia. Vi også i høy grad regne med at beboerne i de galliske provinsene fryktet bevegelsene i Gallia før Cæsar tilegnet seg prokonsulatet.

Jeg er også enig med Gelzer og andre som hevder at Cæsars prokonsulat handlet om maktpolitikk og Cæsars egen overlevelse som politiker. Cæsar trengte en sterk posisjon for å være immun mot anklagene mot ham som nødvendigvis ville komme etter hans tid som konsul.⁵³ Gelzer setter dette i sammenheng med at alle lovene hans var av forskjellige grunner ukonstitusjonelle.⁵⁴

Uansett gir nytenkningen rundt publikasjonstidspunkt og målgrupper, meg mulighet til å diskutere målgrupper utover det som allerede er etablert i forskningslitteraturen. Vi kan se for oss flere scenarioer der all målgrupper kan nås.

Som karrierepolitiker, altså i den forstand han vil nå sitt andre konsulat i 48, er han avhengig av immuniteten og den politiske prestige prokonsulatet gav ham. Som prokonsul tok Cæsar politiske beslutninger som skal være i statens interesse, om motivet bak disse beslutningene var for å tjene statens eller prokonsulens interesser er et åpent spørsmål, og jeg tror at disse sammenfaller på den måten at Cæsar gjorde sine interesser til statens interesser. Imidlertid må Cæsar i den forstand han var general for hæren og dermed skulle utføre sine egne politiske mål i Gallia var han avhengig av lojaliteten og innsatsviljen til sine soldater. Cæsar var avhengig av at soldatene så de politiske beslutningene hans som legitime, at de så han som en general som tok de riktige strategiske og taktiske beslutninger, de trengte å se centurionene sine engasjere seg og være lojale mot Cæsar. Centurionene var i denne sammenheng viktige fordi det var de som hadde den militære kompetansen, og derfor var deres innsats, beslutninger og holdninger viktige for kampens utfall på slagmarken. Slagets utfall bestemte om soldatene skulle leve eller dø, og alle var innforstått med dette. Det er helt klart at soldatene var svært oppmerksomme på hvor kompetent Cæsar var som general og hva

---

⁵³ Gelzer, 1968, s 86 - 87

⁵⁴ Gelzer, 1968, s 79

centurionene mente om han, fordi soldatene vil jo gjerne komme fra det med livet i behold.

I sammenheng med soldatenes og centurionenes lojalitet ser jeg en mulighet for at var en tiltenkt målgruppe for kommentarene. Videre var soldatene også interessert i en leder som kan tilby soldatene sine belønning for deres slit og offer. Vi ser at Cæsars selvrepresentasjon både som politisk og militær beslutningstaker kan ha hatt en funksjon i forbindelse med soldatenes lojalitet og kampvilje. Spesielt når vi vet at Cæsar ville være avhengig av soldatenes lojalitet helt frem til konsulvalget i 49. Jeg ser for meg et scenario der kommentarene ble publisert for soldatene og centurioner om vinteren når de lå i brakker. Kommentarenes funksjon i denne sammenheng er å styrke soldatenes lojalitet, moral og innsatsvilje ovenfor Cæsar, og rydde av veien betenkeligheter de måtte ha om hans beslutninger. Jeg må understreke at dette scenarioet har jeg ikke så langt funnet noen holdepunkter for i forskningslitteraturen.

Soldatene som målgruppe bringer oss over på en annen mulig målgruppe hvis interesser er de samme som soldatenes, nemlig deres familie og venner hjemme i provinsen. Disse hadde grunn til å frykte krigerske gallere. De er jo nødvendigvis også interessert i å se deres sønner og brødre komme hjem med livet og æren i behold. En god slump bytte er kan heller ikke ha vært av vegen. Provinsbeboerne i Gallia Cisalpina var også interessert i en dyktig imperator som kunne temme det de kanskje oppfattet som gallerfaren, siden de faktisk befant seg i en provins som lå utsatt til. Vi vet at helvetierne var på vandring, samt at det var turbulens nord i Gallia der også noen germanske stammer var blandet inn. Om det var umiddelbar fare på ferde er ett spørsmål, om provinsbeboerne oppfattet det slik er ett annet. Jeg mener vi trygt kan anta det siste. Og ikke minst presenterer de Cæsar som redningsmann. Det kunne også ligge en politisk bonus for Cæsar i dette.

Som karrieropolitiker var det nødvendig for Cæsar å beholde sitt prokonsulære imperium fram til han kan la seg velge og innsette som konsul på ny. Cæsars problem i denne sammenheng var at hans prokonsulære imperium i utgangspunktet ikke skulle vare lenger en til 54. Her tar jeg utgangspunkt i det Gelzer skriver om Cæsars agitasjon for utvidelse av sin tid som prokonsul, men som Gelzer selv ikke setter i sammenheng med

kommentarene.⁵⁵ Dette ville medføre Cæsars politiske død, fordi hans fiender hadde mengder av anklager de kunne sette ham fast i retten med. Han må ved hjelp av sitt vennskap med Crassus og Pompeius agitere for å få forlenget sin kommando. Jeg tenker at Cæsars kommentarer kan ha spilt en rolle i denne sammenhengen, nemlig for å legitimere en fornyelse av Cæsars prokonsulære kommando.

I denne sammenheng må kommentarene ha virket hovedsakelig på følgende måte. Den kan ha fungert som argument for at situasjonen i Gallia enda ikke var i balanse, og i den sammenheng vært et tungtveiende argument for fornyelse av Cæsars kommando. Videre må Cæsars representasjon av sin klanderfrie utførelse av sitt prokonsulat ha gjort det vanskeligere å reise argumenter mot ham.

I forhold til Cæsars propaganda kan senatet deles i tre grupper. Cæsars venner, cæsars fiender og de nøytrale som hadde sin egen politiske agenda. Sistnevnte gruppe blir mindre og mindre etter hvert som Cæsar blir mektigere og konflikten med oligarkene tilspisser seg. Cæsar håpet eller trodde sannsynligvis ikke at han skulle være i stand til å påvirke sine innbitte politiske motstandere. Kommentarenes eneste budskap til denne gruppen var kraften i lojaliteten soldatene og centurionene hadde til sin general og prokonsul. Spesielt i syvende bok, som omhandler slaget ved Alesia og som er siste bok Cæsar skriver selv, ble soldatene utsatt for store farer og enorme strabaser, men allikevel kommer de seg gjennom og seirer til slutt. Cæsar understreket her lojaliteten soldatene hadde til sin prokonsul og general, og den underliggende beskjeden til oligarkiet var at om det ble nødvendig, ville legionene under Cæsar følge ham over Rubicon om de skulle finne på å erklære ham for fiende av staten. Jeg mener at det for Cæsar må ha virket trolig at de ville gjøre mot ham som de gjorde mot Sertorius, eller Lepidus. Altså erklære han som fiende av staten og engasjere Pompeius mot ham. Skulle det vise seg å være hold i dette, viser Cæsars propagandaskrivning som svært dynamisk i forhold til situasjonen han var i politisk. Uansett kom vedtaket som gjorde Cæsar til fiende av staten og det må sies uvisst om Cæsars fiender ignorerte, eller lot seg provosere av Cæsars propaganda. Altså hvis vi velger å tolke Cæsars propaganda på overnevnte måte.

Uansett så må det sies som sikkert at oligarkene viste at Cæsar ville vinne konsulvalget for år 48, ellers hadde de ikke gått til det ekstreme tiltaket som *senatus*

---

⁵⁵ Gelzer, 1968, s 125 - 128

consultum ultimum var. Av dette kan det slutes at Cæsar var svært populær blant borgerne. Slik sett må kommentarene ha hatt sin tiltenkte effekt i Italia. Ei heller kunne de lykkes med å få ham dømt i en folke-domstol fordi han nok var populær blant de som skulle sitte i juryen. Dette er etter min mening det sterkeste argument for Cæsars kommentarer som propaganda. At Cæsars fiender faktisk var så sikre på at de ikke kunne slå ham ut i et konsulvalg. Derfor må kommentarene som propaganda ha vært en suksess. Til nå har diskusjonen dreid seg om propagandaen og forskjellige grupper i forskjellig sosial og klassemessig posisjon. La oss se litt nærmere på definisjonen av gruppene.

SCENARIER

Jeg har i denne oppgaven valgt å dele inn min analyse i forhold til scenarioer. Disse scenarioene deler jeg inn etter målgrupper. De relevante målgruppene er hæren, borgerne i Italia, senatorene, og plebsen i Roma. Jeg gir disse navnene i samme rekkefølge militærscenariot, Italiascenariot, senatorscenarioet, og plebisscenariot. Disse scenarioene representerer målgrupper med forskjellige interesser og behov. Poenget med å dele det inn slik er at da blir det enklere å diskutere og analysere flere ulike sider ved Cæsars propaganda. Alle disse målgruppene er viktige for Cæsar i ulike sammenhenger. For å nå sine mål i Gallia var Cæsar avhengig av en lojal, velfungerende og innsatsvillig hær, - derav militærscenariot. I forhold til valgene, enten av seg selv eller sine politiske venner og klienter, var borgerne i Italia som hadde stor tyngde i embetsvalgene viktige, - derav Italiascenariot. I forhold til Senatet og aristokratiet var han avhengig av å ha støtte nok til å unngå at senatorer som ville ham selv, eller prokonsulatet til livs vant fram i senatet, - derav senatsscenarioet. Cæsar var avhengig av støtte i by plebsen, altså både de som var registrert i de urbane tribene, men også de som var registrert i de rurale tribene, men som var bosatt i Roma. Disse hadde stor tyngde i den lovgivende forsamlingen *Comitia Tributa*, og var derfor viktig for at ingen skulle kunne ta Cæsars prokonsulat fra ham på samme vis som han selv fikk det, nemlig ved populær lov foreslått av en tribun, - derav plebisscenariot.

Alle disse scenarioene har elementer av politikk i seg. For eksempel er det min mening at også soldatene ville være interessert i om Cæsars kriger var legale. Dette i forhold til *bellum justum* og om senatets autoritet i slike spørsmål.

KAPITTEL II

CÆSARS ÅR SOM KONSUL

OPPLØPET TIL TRIUMVIRATET

Vesentlig i Cæsars konsulår ble hans politiske vennskap med Pompeius og Crassus. Dette vennskapet er i moderne forskningslitteratur referert til som det første triumviratet. Pompeius og Crassus var de mektigste figurene i romersk politikk på dette tidspunktet. Crassus i kraft av sitt følge av klienter, og av de mange senatorene som skyldte ham penger. Pompeius på sin side hadde vunnet et stort militært renommé og stor prestige etter alle hans seirer. Han hadde ryddet Middelhavet for piratene, og gjort ende på krigen mot Mithridates i provinsen Asia.

I Spania vant Cæsar over flere innfødte stammer og hans soldater hyllet ham som *imperator* – noe som er en betingelse for at han skulle få innvilget en triumf. I Spania vant Cæsar også rikt bytte som han brukte til å betale sine kreditorer, men han fordelte også byttet mellom soldatene og han sendte også rikelig tilbake til statskassen. Slik Gelzer ser det har vi allerede her hærføreren som seiret i Gallia noen år senere. Gelzer påpeker også at selv om Cæsar skal ha plyndret noen byer som ikke ytte motstand, skal han ikke ha vært redd for juridisk forfølgelse senere i Roma.⁵⁶ Allikevel er det klart at senatseliten fryktet den unge og ambisiøse Cæsar.

Om vinteren 61-60 engasjerte Cæsar seg i den sivile administrasjonen og han påtok seg rollen som patron for flere samfunn og individer i Spania og kommuniserte deres klagemål og ønsker til senatet.⁵⁷ På sin veg hjem til Roma skaffet han seg støtte og tilhengere i Transpadania ved å love å hjelpe de med å få borgerskap. Han ble også innvilget en triumf av senatet, men på grunn av loven som påbød den som skulle stille til konsulvalg å være i byen, forsøkte han å få lov til å stille *in absentia*. Catos sin motstand førte til at han ikke fikk det og han måtte derfor gi avkall på sin triumf. Cæsar var i Roma i juni 60 for å stille til valg for konsulatet av 59.

---

⁵⁶ Gelzer, 1968, s 63

⁵⁷ Gelzer, 1968, s 63; B. Hisp. 42. 1-2. Caes. B.C 2.18. 5-6; 20.2.

Atmosfæren i slutten av sekstiårene var preget av spenningen i forhold til Pompeius ventede retur i 61. Da Pompeius landet i Brundisium var Mithridates død og krigen var over. Pompeius politiske mål dette året var å få ratifisert sine diplomatiske forordninger i øst samt å skaffe belønning til veteranene i hæren sin. Cato og hans allierte var på sin side bestemt på å ta opp temaet til grundig diskusjon. Senatet skulle i følge tradisjonen undersøke slike diplomatiske avtaler ved å sende ut en komité av senatorer for å undersøke forholdene. I Taylor og Gelzers historietolkninger blir dette framstilt som fiendskap mellom de involverte og som obstruksjonsteknikk.⁵⁸ Samtidig var senatet til for å diskutere politikk. Jeg tar ikke stilling til spørsmålet. Jeg vil påpeke at Pompeius ville vinne stor makt og innflytelse ved at han fikk ratifisert sine forordninger. Som Badian skriver gav klienter i provinsene store politiske og økonomisk innflytelse til patronen for disse.⁵⁹ Og på grunn av dette var det også naturlig at senatet ville være skeptiske til å la Pompeius få slik makt uten nærmere undersøkelser.

Pompeius fikk heller ikke i land sin andre politiske målsetning om å sørge for land til sine soldater. Selv om Pompeius, til optimatenes store lettelse, oppløste hæren da han landet i Brundisium hadde han i dem et stort følge av menn som var avhengig av hans politiske ledelse. Siden de var borgere hadde de stemmerett og slik sett var de en del av Pompeius politiske makt.

En av Pompeius tribuner foreslo i år 60 å bruke penger fra statskassen, som var fylt av penger fra Pompeius felttog, til å kjøpe land til veteranene samt en del av overskuddsbefolkningen i Roma. Forslaget møtte straks motstand. Cato, alliert med en av konsulene det året nemlig Metellus Celler prøvde å forhindre Pompeius politiske initiativ. Hvorpå Pompeius fikk en av sine tribuner til å kaste Celler i fengsel, men den optimatiske motstanden stoppet ikke der. Celler kalte senatet til fengslet og beordret at en vegg skulle slås ut for at de skulle ha plass. Dette fikk pompeius til å droppe lovforslaget og en tribun satte Celler fri.⁶⁰

Også Crassus, Pompeius motstander, hadde problemer med å få igjennom sine politiske planer. Crassus hadde penger investert i skatteoppkrevningen i Asia. Kontraktene for statens skatteoppkreving ble gitt til det private selskapet som bydde

---

⁵⁸ Taylor, 1968, s 129

⁵⁹ Badian, 1958, s 160 - 167

⁶⁰ Taylor, 1968, s 130

høyest. Slike selskaper ble kalt for *publicani* og de skaffet seg overskudd ved å drive inn mer en det som var kontraktsfestet. Crassus var dypt engasjert i disse foretakene. Han hadde investert mange penger og hadde mange andeler. Problemet var at de hadde bydd for høyt, og det var ikke mulig å drive inn slike mengder med penger i den krigsherjede provinsen. Crassus forsøkte da å få i stand en reforhandling av kontraktene til skatteoppkrevningselskapene. Cato sørget for at dette ikke kom igjennom.

Gruen skriver at det er vanskelig å tidsfeste triumviratet. Kildene er delte i sitt syn. Allikevel er det klart at Crassus og Pompeius støttet Cæsar av hver sine grunner. Pompeius trengte en sterk figur som konsul for å få igjennom sine forordninger. Crassus kultiverte denne typen unge politikere som Cæsar var. Gruen hevder at alt dette ikke er ensbetydende med at triumviratet kom i stand før år femtini. Med bakgrunn i Ciceros brev til Atticus i datert desember 60, konkluderer Gruen med at triumviratet ble formet først etter årsskiftet 60 til 59.⁶¹

Med støtte av Crassus og Pompeius vant Cæsar valget i år 60 og var klar til å tiltrede som konsul i 59. Som medkonsul klarte Cato og de andre av Cæsars motstandere å få Bibulus valg. De klarte også å sørge for at Cæsar hadde et kjedelig prokonsulat i vente. Han skulle få statens skoger og marker som provins.⁶² Dette innebar ingen av de mulighetene Cæsar ønsket seg for å fremme sin karriere. Gruen skriver at Cæsar ikke ville la seg synke inn i obskuriteten etter sitt konsulat.⁶³ Gjennom sitt vennskap med Pompeius og Crassus skulle Cæsar klare å løse dette problemet.

ÅR 59 DET ÅRET GAIUS OG JULIUS CÆSAR VAR KONSULER

Hans medkonsul av året var som før nevnt Bibulus, men Cæsar inntok scenen alene til de grader at noen spøkte med at det var Gaius og Julius Caesar som var konsuler det året. Cæsar klarte å forene Crassus og Pompeius i en koalisjon med seg selv dette året. Jeg skal drøfte hvordan de samarbeidet for å nå sine mål. Det er denne koalisjonen som blir kalt for triumviratet. Målet for Cæsar var å skaffe seg en ordentlig provins å kommandere over. Han ville også skaffe jord til de fattige for å innfri sine valgløfter. Crassus og hans følge i ridderstanden skulle få reforhandlet skatteoppkrevningskontraktene. Pompeius

---

⁶¹ Gruen, 1974, s 88; Cic. Ad Att. 2.3.3

⁶² Suet. Iul. 19.2

⁶³ Gruen, 1974, s 88

skulle få sine forordninger ratifisert og hans veteraner skulle få land. Som konsul hadde Cæsar initiativet til å foreslå de relevante lovene. Crassus hadde innflytelse over mange senatorer. Pompeius hadde bred populær støtte.

Året var preget av hard kamp mellom triumvirene og optimatene i senatet. Cæsar åpnet året med å gjøre det klart at han aktet å forsone seg med Bibulus for statens beste og bare handle i forståelse med senatet.⁶⁴ Cæsar sørget for at tradisjonelle prosedyrer ble fulgt til punkt og prikke og han forordnet at diskusjonene i senatet og folkeforsamlingen ble publisert og således gjort kjent for folket.⁶⁵ Etter min mening er det mulig at Cæsar med rette forventet en hard batalje med Cato og optimatene, derfor ville han offentliggjøre hva som ble diskutert slik at han kunne vise for massene hvordan optimatene jobbet mot ham. Cæsar tok en rekke lovforslag til folkeforsamlingene uten samtykke av senatet.

Det første initiativet Cæsar tok var å forsøke å forordne land til Pompeius soldater og noe av bybefolkningen. Han endret et lovforslag fra tidligere ved å ordne det slik at bare statens land skulle distribueres med unntak av land i Campania. Dette lovforslaget fikk navnet *lex Iulia Agraria*. Hovedendringen bestod i at ytterligere land kun skulle skaffes hvis eieren solgte det frivillig. Pengene skulle tas fra Pompeius bytte og inntektene han hadde fra provinsene. Distribusjonen av eiendommene skulle bli delegert til et panel på tjue mann og Cæsar ekskludert seg selv fra dette.⁶⁶ Cæsar viste at han ville respektere privat eiendomsrett og han viste også at han heller ikke ville sikre seg patronasje eller innflytelse over samfunnene, siden han ekskluderte seg selv fra fordelingen. Noe som tradisjonelt ville ha sikret ham stor innflytelse, men siden han fraskriver seg muligheten burde loven samlet sett appellere til senatet.

Imidlertid, da Cæsar leste opp forslaget sitt for senatet og erklærte seg villig til å gjøre hvile som helst forandringer de måtte kreve etter å ha spurt de en for en om kritikk. De hadde ikke noen konkrete innvendinger, men da Cato fikk ordet talte han til solen gikk ned og senatet måtte oppløses.⁶⁷ Grunnen til at ingen turte å åpent kritisere Cæsars

---

⁶⁴ Gelzer, 1968, s 71; Dio 38.1.1-2

⁶⁵ Gelzer, 1968, s 71; Suet. Caes. 20.1

⁶⁶ Gelzer, 1968, s 72

⁶⁷ Gelzer, 1968, s 72-3; Dio 38.2.1-3

landlov var at de var redde for å gjøre seg upopulære blant befolkningen. Cæsar sørget nemlig for at senatsforhandlingene ble publisert.

Da Cato talte så lenge forsøkte Cæsar å sette ham ut av spill ved å kaste ham i fengsel, men mesteparten av senatet fulgte ham, slik at Cæsar måtte frigjøre ham for at han ikke skulle bli en martyr.⁶⁸ Da hadde hans fiender hatt et symbol å samle seg rundt og de kunne slik jeg ser det kanskje også ha vendt folkemassen mot Cæsar. Cæsar medelte senatet at han så seg nødt til å ta forslaget til folkeforsamlingen uten deres sanksjon.⁶⁹

På formøtet til avstemningen i *comitia tributa*, som ble kalt *contiones*, hadde Cæsar i følge Gelzer ingen vanskeligheter med å vise forsamlingen at senatet viste dårlig dømmekraft da de kjempet mot loven. En lignende lov hadde tidligere strandet pga pengemangel, men det var ikke et problem da Pompeius hadde fylt statskassen med midler. Pompeius og Crassus støttet opp om Cæsar og folket var fornøyd.

Optimatene bad Bibulus om å nedlegge veto mot Cæsars landlov, men det endte opp med at han ble banket opp og jaget fra forsamlingen. Dagen etter tok Bibulus episoden opp i senatet, men kom ingen veg med det, fordi ingen torde å foreslå det nødvendige tiltak. Crassus og Pompeius ble lederne for komiteen som skulle fordele landet. Vi får ytterligere innblikk i triumvirenes koalisjon ved å se nærmere på de andre medlemmene av komiteen. Marcus Atius Balbus, Marcus Terentius Varro. Cæsar laget etter hvert en tilleggslov som het *lex iulia agraria Campana*. Denne loven gjorde statens land i Campania tilgjengelig for fattige.

Optimatene gav allikevel ikke opp sine forsøk på å obstruere Cæsar og hans koalisjon. Bibulus og tre optimatiske tribuner iakttok himmelen daglig for tegn fra gudene. I følge statstradisjonen kunne ikke folkeforsamlingene holdes mens dette pågikk. Dessuten erklærte dem de resterende dagene som forsamlingene kunne holdes for hellige.⁷⁰ Det var nemlig et begrenset tidsrom når de lovgivende forsamlingene kunne holdes. De kunne ikke holdes i det tidsrommet da magistratene ble valgt, fordi at borgerne i Italia ikke skulle kunne påvike lovgivningen. Italienerne, for å kalle de det, stimlet sammen i Roma bare en gang i året under valgene. Uansett tok ikke Cæsar notis

---

⁶⁸ Gelzer, 1968, s 72-3; Dio 38.2.1-3

⁶⁹ Gelzer, 1968, s 72-3; Dio 38.2.1-3

⁷⁰ Gelzer, 1968, s 74

av dette, og loven ble vedtatt av folket.⁷¹ Taylor skriver at hensikten med statsreligionen og det som på engelsk kalles *divination*, var å la folket få vite om en handling eller avgjørelse var i samsvar med gudenes vilje. Taylor poengterer også at poenget ikke var å få et profeti, altså tegn om hva som skulle skje i framtiden, men å få gudenes vurdering av en handling.⁷² I forbindelse med det vi har diskutert tidligere, altså at statsreligionen handlet om å kontrollere massene, så ser vi at gudenes vilje var en måte å legitimere politikk på i forhold til massene.

Triumvirene jobbet sammen for å få gjennom landloven. Ved avstemningen var Pompeius veteraner en medvirkende årsak til at de fikk lovforslaget vedtatt.⁷³ Av dette ser vi hvordan Pompeius soldater var lojale mot sin general, men samtidig var de jo avhengig av sin general for å få belønningen de håpet på, - land som ville gi de et levebrød.

Lucullus ble skremt ut av det politiske spillet da Cæsar fikk ratifisert Pompeius sine forordninger i Østen. Da stilte lovforslaget til diskusjon i senatet ble Cato først slept vekk da han ikke ville tie stille og da Lucullus forsøkte å protestere ble han truet med retts sak om provinsutsuging. Hvorpå Lucullus skal ha kastet seg gråtende om hans føtter. Lucullus trakk seg tilbake med den unnskyldningen av at han var blitt for gammel for politikken.⁷⁴ Også denne loven ble vedtatt uten sanksjon fra senatet og tribunen Vatinius ordnet detaljene i den. Derav fikk denne loven navnet *Lex Vatinia*. Pompeius avtaler med de allierte kongene og de frie samfunnene førte med seg et stort tap for statskassen for de ble ikke gjort skattepliktige til staten.⁷⁵

Den neste loven Cæsar utformet var *lex iulia publicani*, eller reforhandlingene av skatteoppkrevningen i Asia på vegne av Crassus og ridderstanden. I følge Gelzer skal Cæsar ha hatt interesser i Asia selv.⁷⁶ Vi husker at Crassus hadde forsøkt å få igjennom en endring av disse kontraktene før, men at han ikke lykkes med det. Cæsar tok loven til folkeforsamlingen og fikk ettergitt en tredel av gjelden til kontraktorene. Cæsar skal også ha betalt tribunen Vatinius, som senere skulle bli en av hans legater i Gallia, med andeler

---

⁷¹ Gelzer, 1968, s 74

⁷² Taylor, 1968, s 81

⁷³ Gelzer, 1968, s 73

⁷⁴ Gelzer, 1968, s 75; Suet. Caes. 20.4; Dio 39.7.4; Plut. Pomp. 48. 4;

⁷⁵ Gelzer, 1968, s 75

⁷⁶ Gelzer, 1968, s 75

i skatteoppkrevernes foretning. Gelzer vektlegger i særlig grad den politiske betydningen av å ha ridderstanden under forpliktelse til ham selv.⁷⁷ Cæsar skaper seg stor politisk tyngde ved at han klarte å knytte ridderstanden og bybefolkningen til seg. Han distribuerte statens resurser til gode for disse to gruppene og blir individet som disse står i skyld til.

Samme år ble Ciceros medkonsul av 63, nemlig Gaius Antonius, anklaget for utbygting i provinsen Makedonia. Denne anklagen ble støttet av Cæsar og Crassus, mens Cicero tok på seg forsvaret. Som den gode optimat Cicero forsøkte å være kunne han ikke la være å kritisere den politiske situasjonen. Dette førte til at Cæsar, som pontifex maximus og magistrat for curieforsamlingen sammen med Pompeius som augur og tolker av varsel, gjennomførte prosedyren som skulle til for å gjøre bråkmakeren og Cicerofienden Clodius til plebeier og valgbar for tribuneembetet.⁷⁸ Dette ble gjort ved at Clodius lot seg adoptere av en plebeier for å kunne la seg overføre fra patrisier til plebeier. Det var bare plebeiere som kunne la seg velge til tribuneembetet. Gelzer påpeker at prosedyren var ugyldig fordi den ble gjort for hurtig i forhold til loven, dessuten observerte Bibulus himmelen for tegn til gudene hver dag – slik at auspiciene ikke var i orden.

Noe av Cæsars lovgivning skulle gi ham et forklaringsbehov senere, nemlig *Lex Iulia Repetundarum*, eller lovene som gav provinsboerne anledning til å kreve pengene tilbake av en romersk guvernør som hadde drevet utbygting av beboerne i provinsen. Det fantes allerede slike lover, bla annet *Lex Cornelia de Repetundis* fra 81, som Cæsar brukte som basis for sin lov, skriver Gruen. Videre definerte Cæsar lovbruddene i mye større grad enn det den opprinnelige loven gjorde. Bokføring ble påbudt og disse skulle holdes i to forskjellige byer i provinsen og en tredje skulle sendes til Roma.

Som konsul og prokonsul fant Cæsar det nyttig å få Vatinius til å foreslå en lov som skulle styrke kolonien Comum i Transpadania ved å sende nybyggere dit. Cæsar behandlet disse som borgere, selv om de strengt tatt ikke hadde rett på det. Som prokonsul skulle han i stillhet behandle alle byene i Transpadania som kolonier av romerske borgere. Dette understreker Gelzer som av stor viktighet for Cæsars fremtidige

---

⁷⁷ Gelzer, 1968, s 75

⁷⁸ Gelzer, 1968, s 75

politiske karriere fordi det var herifra han fant rekruttene til sin hær i Gallia, og fant en lojal hær til borgerkrigen. Imidlertid mener Gelzer at hans originale motiv sannsynligvis også var at han var interessert i deres støtte ved valg og i de lovgivende forsamlingene.⁷⁹

Så langt hadde Cæsar fått oppnådd de politiske målene til Crassus og Pompeius, men til seg selv hadde han ikke oppnådd noe konkret, annet enn å styrke sin politiske innflytelse i byen. En del hendelser i Gallia skulle komme til å gi Cæsar en mulighet for å skaffe seg en ekstraordinær kommando. Allobrogerne hadde reist seg mot Roma i 62, og også andre galliske folk var i uro. Dette skapte i sin tur bekymring i Roma. Jeg vil redegjøre for forholdet mellom romerne og gallerne.

OM GALLERNE

Jeg synes Green setter ting i et relevant perspektiv når hun påpeker at det ikke finnes beviser for at noen noensinne kalte seg selv Kelter. – Navn som kelter og galler var gitt de av utenforstående ut i fra deres egen selvforståelse. Ingen delte slike identiteter selv om de ellers kunne ligne på hverandre i kunst og i forbindelse med prestigegenstander og skikker. De sosiale og politiske grupperingene som er meningsfylte å snakke om, fortsetter Green, er slike som helvetierne, arvernerne og iceni.⁸⁰ Jeg kan til denne listen legge til hæduerne, sekvanerne og mange flere. Jeg støtter meg til Green, det var ingen som kalte seg selv gallere. Slik at begrepene Gallia og gallere sier mer om romernes oppfatninger enn det gjør om landet og folkene det betegner. Romernes oppfattelse skal vi komme tilbake til, men la oss først undersøke nærmere disse samfunnene vi finner nord for Italia.

Green påpeker at Cæsars begrep for de samfunnene han møter nord for provinsene sine er *civitas*, som betyr bystat, eller bysamfunn. Green påpeker også at *civitas* har blitt oversatt til det engelske *tribe*, men at Cæsars bruk av bystatsbegrepet viser at han anerkjente dem som politiske enheter.⁸¹ Cæsars bruk av dette begrepet kan forklares med at det var et av kriteriene for å oppnå en triumf. Man måtte kjempe mot en verdig fiende – altså en *civitas*, eller stat. En av disse politiske enhetene var helvetiernes *civitas*. Dette folket bodde ikke i bare i en by, men i flere byer og landsbyer. I følge

---

⁷⁹ Gelzer, 1968, s 95

⁸⁰ Green, 1996, s 88

⁸¹ Green, 1996, s 88

Cæsar selv hadde de tolv store byer og fire hundre landsbyer.⁸² Helvetiernes *civitas* var delt i fire *pagus*. Nå skriver Green at det er vanskelig å si om *pagus* var en inndeling der de fire samfunnene var likeverdige, eller om tre *pagus* var underordnet den fjerde helvetiske *pagus*. Det er også vanskelig, skriver Green, å få tak på identitetsfølelsen til disse helvetierne.⁸³ Så de i den Tigurinske *pagus* seg som tigurinere, eller som helvetiere? Det spørsmålet får stå åpent, imidlertid er jeg enig med Green at de ikke så seg selv som gallere.

Når det gjelder maktstrukturene i det vi kaller de galliske samfunnene hevder Green at klientalisme var den viktigste. Green underbygger dette med at den er kjent fra klassiske forfattere. Og med at klientalisme er beskrevet i detalj i tidlige irske lover, og av den grunn sannsynligvis fantes gjennom den keltiske verden. Klientalisme var en relasjon som var rammeverk for sosial, militær, politisk og økonomiske forpliktelser.⁸⁴ Jeg vil påpeke at dette spørsmålet er problematisk. Cæsar refererer riktignok til helvetieren Orgetorix skare av *familiam* og *clientes*, som i antall var på ti tusen.⁸⁵ Jeg vil påpeke at Cæsar her beskriver en fiende av romerfolket – og han ønsker å legitimerer krigen han har ført mot dem. Hvis vi undersøker Cæsars beskrivelse av hæduernes maktstrukturer kommer vi fram til følgende: deres leder Diviciacus hersket ut fra *gratiam*, altså takknemlighet eller popularitet hos *plebi* - folket.⁸⁶ Videre var hæduernes øverste embetsmann, *vergobretum*, som hadde makt over hæduernes liv og død - var valgt.⁸⁷ Jeg vet ikke om Cæsars bruk av begrepene *familiam* og *clientes* i forbindelse med Orgetorix makt var grunnet i at disse hadde negative konnotasjoner, men det er i alle fall verdt å påpeke siden Cæsar ellers beskriver helvetierne så ufordelaktig. Dessuten viser det seg at klientalisme ikke nødvendigvis var enerådende struktur, eller at man kan generalisere om det vi kaller Gallia. Uansett gjør Green oss oppmerksom på omrisset til maktstrukturene hos statene i nord.

En annen side ved helvetierne som er verd å fremheve er den innflytelsen gresk kultur og vitenskap har hatt i deres samfunn. Cæsar skriver at helvetierne i kamp dannet

---

⁸² Caesar B.G. 1.5

⁸³ Green, 1996, s 88

⁸⁴ Green, 1996, s 92

⁸⁵ Cæsar B.G. 1.4

⁸⁶ Cæsar B.G. 1.20 & 1.3

⁸⁷ Cæsar B.G. 1.16

en falanks – den klassiske greske formasjonen der man satte skjoldkant mot skjoldkant.⁸⁸ Jeg vil påpeke at det ikke virker som at helvetierne hadde tatt til seg lærdom om taktikk, siden de angrep romerne i ufordelaktig terreng. Helvetiernes skriftspråk var gresk – Cæsar rapporterer at de fant tavler med oversikt over de som utvandret fra Helvetia, og disse var skrevet på gresk. Hvordan denne greske kulturpåvirkningen kom til Helvetia kan forklares på to måter, først den greske kolonien Massilla – på det tidspunkt under romersk styre. Det andre alternativet er Hellas. Det var ikke umulig langt å reise fra Helvetia til Hellas. Elven Donau kan i sistnevnte sammenheng ha vært en kontaktåre. Cæsar rapporterer at helvetierne hadde flåter og båter i store antall.⁸⁹ Videre var det utbredt handelsvirksomhet mellom provinsen, altså mellom romerske borgere, og statene i det vi kaller Gallia. Dette kommer frem av Cæsars innledning da han forklarer at Belgierne var taprere enn gallere siden de førstnevnte ikke hadde så god tilgang til varer fra provinsen. Slike varer kunne svekke deres hardførhet.⁹⁰

Bildet som tegner seg er at forholdet mellom Roma og statene i Gallia var et av interstatlig kommunikasjon, handel og kulturutveksling. Videre var det betydelig politisk kontakt mellom Roma og de galliske statene. Eksempelvis ble det i 61 sendt tre ambassadører til statene nær Helvetia for å advare de mot å alliere seg med helvetierne.⁹¹ Videre var det også bånd mellom romerske aristokrater og konger og høvdinger i Gallia og Germania. Badian beskriver naturen av disse båndene, uten å bruke eksempel fra Gallia, men heller fra tidligere i republikkens historie. En romersk aristokrat kunne være patron over utenlandske stater og samfunn. Hans rolle ble da å hjelpe talsmenn fra disse statene å komme til orde i Senatet på vegne av sin stat, samtidig som vennskap og patronasje over andre stater og samfunn gav verdighet og makt i romersk politikk. Disse båndene kunne være rent statlige, - altså at initiativ fra senatet lå til grunn for båndet, men i de fleste tilfeller var båndene mellom aristokrater i statene. Konger og høvdinger var avhengige av sine romerske *amiciti* i forbindelse med sin makt og sikkerhet.⁹² Etter min mening sier dette noe om romerstatens posisjon hos de som hadde innflytelse i de galliske statene. Videre ser vi også at romernes forhold til gallerne var tosidig. På den ene siden

---

⁸⁸ Cæsar B.G. 1.24

⁸⁹ Cæsar B.G. 1.12

⁹⁰ Cæsar B.G. 1.1

⁹¹ Cic. Att. 1.20.5; 2.1.11

⁹² Badian, 1958, s 160 – 167

var det positiv politisk, økonomisk og diplomatisk kontakt, på den andre siden stod gallerne tilsynelatende som Pearl Harbour, Stalingrad, ellefte september og 8. april på en gang. Når gallerne var på krigsstien tok senatorene det svært alvorlig. Vi ser også at romernes strategi var å sikre seg allierte konger og klientstater for å sikre grensene sine.

Forholdet mellom romerne og stammene i nord hadde også en annen side. Det var knapt femti år siden to germanske stammer virkelig herjet i romernes provinser.⁹³ Disse stammene var de beryktede kimbrenne og teutonerne. De hadde også sterke galliske innslag. I år 113 dukket de opp i Noricum, landet til en stamme som var alliert med romerne. Gaius Papirius Carbo ble sendt for å forsvare de, men han ble slått. Senere dukket disse stammene opp i Gallia nær provinsen Gallia Transalpina. Her ble romerhæren under Marcus Junius Silanus slått i 109. Samme år slo de også Gaius Cassius Longinus. I 107 tapte romerne mot en gallisk stamme som het tigurinerne. Disse var allierte med Kimbrenne.

Romernes rekke av nederlag kuliminerte i år 105 med et katastrofalt og totalt tap. Romerhæren ledet av Quintus Servilius Caepio og Gnaeus Mallius Maximus ble knust. Tapstallene var på til sammen nærmere 120 000 menn. 80 000 var legionærer og de øvrige var støttetropper. Da denne nyheten nådde Roma må realiteten ha slått hardt ned; Italia lå åpen for invasjon. Vi kan bare forestille oss frykten, desperasjonen og panikken som hersket i Roma og Italia på denne tiden. Med en invasjon av gallere og germanere ville det følge plyndring, nedslakting og voldtekter. Det er rimelig å tro at denne skrekken satte seg fast i romernes kollektive bevissthet og at den fortsatt var der på Cæsars tid.

Cæsars onkel Marius ble mannen som til slutt gjorde ende på farene som truet Italia. Han ble valgt til konsul flere år på rad. Dette var i konflikt med konstitusjonen, men folket var desperate. Marius vant over begge stammene. I 102 slo han Teutonerne ved Aqua Sextiae. Året etter vant han over kimbrenne ved Vercellae. Ut fra dette forstår vi at senatorene var ytterst årvåkne i forhold til situasjonen i Gallia. Vi forstår også hvorfor de var forsiktige.

GALLIA SOM POLITISK DAGSORDEN I ROMA

---

⁹³ Se kart 5 i Appendiks A.

Hædueren Diviciacus var i Roma i 61 for å be om hjelp mot sekvanerne. Hæduerne var gamle venner av romerfolket. Senatet vedtok at Hæduerne skulle stå under beskyttelse av den som var stattholder i provinsen i Gallia. Derimot bevilget de ham ikke autoritet til å utføre kriger. Senatet fulgte nøye med på utviklingen.

Etter hvert ryktes det at også, som nevnt, at Ariovistus og Helvetierne var i bevegelse hvorpå senatet bestemte at Quintius Caecilius Metellus Celer og Lucius Afranius skulle få hver sin provins og at soldater skulle rekrutteres. Videre ble tre ambassadører sendt til Gallia for å advare de mot å alliere seg med Helvetierne.⁹⁴ Celer dør i april og Cæsar så da muligheten til å skaffe seg en løsning på problemet sitt. For hvis Cæsar skulle overleve politisk, måtte han slik Gelzer ser det skaffe seg en posisjon han kunne manøvrere ut i fra, samtidig som han kunne øke sin politiske makt. Ingenting passet bedre enn en ekstraordinær kommando.⁹⁵ Bakgrunnen for dette behovet finner vi i optimatenes missnøye med Cæsars metoder. De mente at alle Cæsars handlinger som konsul var illegale siden de var gjennomført på en ukonstitusjonell måte, vi husker hvordan Cæsar tok lovforslagene sine rett til folkeforsamlingene uten senatets autorisasjon og hvordan avstemningen ble holdt til tross for at Bibulus obstruerte ved å observere himmelen for tegn fra gudene. Etter Gelzers tolkning var det klart at optimatene hadde til hensikt å trekke Cæsar for retten når han var ferdig som konsul og uten immunitet. Dette ville ødelegge Cæsar som politiker og derav hans behov for en sikker posisjon som også gav muligheter til å skaffe seg mer makt. Gelzer påpeker også hvordan optimatenes fiendskap til Cæsar faktisk holder Crassus og Pompeius samlet bak Cæsar fordi de ikke kunne tillate at Cæsars handlinger som konsul skulle annulleres ved at Cæsar ble stilt for retten. Derfor hjalp de Cæsar med å få en ekstraordinær kommando til tross for at det ikke var direkte i deres interesse at Cæsar ble mektig.⁹⁶ Jeg støtter meg til Gelzers tolkning.

Vatinius la frem et forslag for plebsen der Cæsar skulle umiddelbart få Illyricum og Gallia Cisalpina som provinser, samt tre legioner og resurser til å holde de, og ikke minst skulle Cæsar velge legatene sine selv. Videre skulle det ikke være mulig å endre på denne situasjonen før i 54. Senatet ble fullstendig utelatt fra behandlingen av dette

---

⁹⁴ Cic. Att. 1.20.5; 2.1.11

⁹⁵ Gelzer, 1968, s 84

⁹⁶ Gelzer, 1968, s 84

lovforslaget og med støtte av Pompeius og Lucius Piso ble loven vedtatt. . Gelzer påpeker også at dette operasjonsområdet gav Cæsar mulighet til å rivalisere Pompeius status som hærfører.⁹⁷ Samtidig som optimatenes frustrerte motstand mot Cæsar åpnet deres rekker for den tidligere populære lederen Pompeius.

Pompeius klarte også å få gjennom et forslag i senatet som sa at Cæsar i tillegg skulle få provinsen Gallia Transalpina og ytterligere en legion. Senatene gav etter for dette forslaget av frykt for å miste enda mer initiativ til folket. Det var ved denne anledningen at Cato skal ha ytret at senatet nå hadde gitt tyrannen den festningen han trengte. Denne provinsen var underlagt en lov som sa at den måtte fornyes årlig.⁹⁸ Cæsar bånd til Pompeius ble også bekreftet at han giftet bort datteren til ham.

Før Cæsar dro til sin provins ble hans konsulår tatt opp til debatt i senatet. Cæsar lykkes med å forhindre dette forsøket. Han lykkes også med å sette i sving forhåndsregler for å beskytte sin kommando mot angrep i fremtiden. Disse tingene drøfter jeg nærmere under politikken fra 58 til 56 i kapittel VI.

---

⁹⁷ Gelzer, 1968, s 87

⁹⁸ Gelzer, 1968, s 87; Cic.prov.cons. 36; Fam 1.7.10; Dio 38.8.3; Plut.Caes.14.10; Plut. Pomp. 48.4; Plut. Cat. Min. 33.5.

KAPITTEL III

ROMERHÆREN

CÆSARS HÆR

Det er nødvendig med en klar forståelse av romerhærens karakter, organisering og struktur for å kunne analysere og forstå Cæsars krigskommentarer. Krigskommentarene handler nemlig om romerhærens bedrifter under den store hærførers ledelse. Romerhæren er den store helten i kommentarene, ved siden av Cæsar selv. Uten en slik forståelse vil en analyse av koblingen mellom kommentarene og storpolitikken i beste fall være mangelfull. Det skal her handle om mannskapet, offiserene, treningen, utstyret, soldatenes lojalitet og mer. Viktigst blir nok i denne sammenheng båndene, det vil si lojaliteten, soldatene hadde til sin hærfører. For å få dette i perspektiv må vi kjenne hæren slik Cæsar kjente hæren. Min hensikt med å beskrive romerhæren på Cæsars tid er ikke å diskutere de forskjellige forskningsposisjonene, men å fremstille et så klart bilde av romerhæren som mulig.

Fremstillingen av romerhæren er basert på både historiefaglig og militærfaglig bakgrunns litteratur. Keppie, Watson og flere, gir oss ett bilde over hvordan militærvæsenet var på Cæsars tid, mens generalmajor Fuller gir oss et innblikk i taktiske og organisatoriske styrker og svakheter med romerhæren sammenlignet med andre antikke hærer.

ROMERHÆRENS OPPBYGNING

Romerhæren hadde på Cæsars tid utviklet seg gjennom flere hundre år, jeg skal her konsentrere meg om hvordan var oppbygd i senrepublikken. Den første oppdelingen vi møter er legionen, som tilsvarer omtrent det vi kaller en divisjon i dag. *Legio* er for øvrig romernes eget ord for oppdeling. Hæren kunne bestå av en eller flere legioner. Ved full styrke bestod Legionen som regel av mellom 4800 og 6000 mann, fordelt på ti kohorter. Kohorten bestod da av mellom 480 og 600 mann.⁹⁹ Videre var kohorten delt i centurier, som er minste taktiske oppdeling. Hver centurie bestod av mellom 60 og 100 mann, og

---

⁹⁹ Se figur 6 i Appendiks C

var ledet av en centurion. Centurionen svarer omtrent til våre dagers kompanisjef. Det var alltid en sjefs centurion og han ble titulert med *primus pilum*, og hans centurie var av dobbelt styrke.¹⁰⁰ De nøyaktige tallene er ikke det viktigste, men vi ser at da Cæsars hadde ti legioner så disponerte han mellom femti og seksti tusen mann. Samtidig som han hadde støttetropper.

STØTTETROPPENE

På Cæsars tid, som både før og senere, ble det knyttet støttetropper til hæren som bestod av romerske borgere. Disse var enten ikke-borgere fra provinsene eller allierte fra omverdenen. Cæsar skulle etter hvert benytte seg av både gallisk og germansk kavaleri, fordi romerne ikke holdt kavaleri etter at Marius avskaffet det tradisjonelle legionkavaleriet femti år tidligere. Slike støttetropper kunne også bestå av infanteri. Deres oppgave var oftest å beskytte kjernen av romerhæren mot angrep på flankene. Cæsar benyttet også slyngekastere fra Numidia. Disse avdelingene av støttetropper, eller *auxilia*, ble delt inn i uavhengige kohorter. Altså avdelinger på ca 500 mann.

PROKONSUL MED IMPERIUM OG HANS OFFISERER

Hæren stod under en magistrat som hadde konsulært eller prokonsulært *imperium*, eventuelt under pretor eller propretor med *imperium*. Cæsar var prokonsul for Gallia Transalpina, Gallia Cicsalpina og Illyricum og legionene hans hørte dertil. Det var i kraft av sitt *imperium*, som betyr utøvende makt, som prokonsul at Cæsar kommanderte styrker i Gallia. For enkelhets skyld velger jeg å referere til prokonsulen som kommandant og general.

Hvis soldatene var riktig fornøyd med sin general kunne de utrope ham til *imperator* som var en hedersbetegnelse for en dyktig general, og som samtidig var ett av kriteriene for å få innvilget en triumffeiring når man returnerte til Roma. Det andre kriteriet var for øvrig at man overvant en verdig fiende. Kriteriene for sistnevnte var at det var en fiendtlig stat, en *civitas* som betyr bystat, og at over fem tusen fiendtlige soldater falt i kamp.

---

¹⁰⁰ For en mer grundig og utfyllende beskrivelse, samt mange illustrasjoner: The Complete Roman Army av Adrian Goldsworth.

Imperatoren hadde en stab av *legatus*, som var romernes ord for offiserer. Vanligvis ble noen av disse utpekt av senatet, mens provinsguvernøren også valgte noen til sin stab. Imidlertid fikk Cæsar velge alle sine selv, slik det ble nedfelt i *Lex Vatinius* at han skulle.¹⁰¹ Til å begynne med fikk han bare ha seks, men etter år 56 fikk han ha ti.

Den øverste stabsoffiseren var kvestoren som hadde ansvar for finansene til hæren og de generelle administrative oppgavene i felten. Av og til hadde han kommandoen over en legion. Kvestorens vide oppgavefelt gjorde ham i praksis til nestkommanderende. Under Cæsar felttog i Gallia var Marcus Crassus, triumvirens sønn, og Marcus Antonius kvestorer. Kvestoren var riktignok generalens høyre hånd i administrative spørsmål, men i militære sammenhenger var det en annen legat som fungerte som høyre hånd, nemlig *legatus pro praetore*, som under Cæsars felttog var Titus Labienus. I kraft av sitt imperium ledet av og til Labienus deler av hæren, eller hele mens Cæsar var i en av provinsene om vinteren. Under krigene i gallia ble hæren lagt i foregninger i Gallia.

De øvrige legatene fungerte som offiserer som Cæsar delegerte ansvar til. De kunne lede legioner på slagmarken, lede rekruttering eller organisere skipsbygging. Legatene hadde presidens over *tribuni militum*, eller militærtribunene. Disse var knyttet til legionene og det var seks tribuner i hver legion. Disse var i utgangspunktet med i administrativ kapasitet og skulle ta vare på soldatenes interesser, men de ledet av og til kohorter og mindre hæravdelinger bestående to eller flere kohorter, og av og til skip.¹⁰² Både legatene og tribunene ble vanligvis innkalt til krigsråd. Det ble også centurionene med lengst fartstid.

Centurionene ledet avdelingene med samme navn og som bestod av mellom åtti og hundre mann. Centurie kommer av det latinske ordet for hundre, nemlig *centum*. Centurionene var i grad tilsvarende kompanisjefer i våre dager. Som yrkesmilitære var de med sin kunnskap og erfaring nøkkelpersonellet i romerhæren. De var delaktige i opptreningen og disiplineringen av rekruttene. For at romerhæren skulle fungere på slagmarken var centurionenes lederskap på kompaninivå uerstattelig. Cæsar beskriver i sin gallerkrig ofte hvordan disse ledet legionærene i kamp med stor kyndighet og tapperhet blant annet når de forserte fiendens murer og palisader. Av centurionene var

---

¹⁰¹ Denne loven drøftes nærmere i min behandling av Cæsars konsulår.

¹⁰² Les Keppie for ytterligere detaljer.

Primipili den i legionen med mest ansinitet og erfaring. Han ledet to kohorter i stedet for enn og hadde et ansvar over de øvrige centurionene i legionen. Videre ble Lederne for støttetroppene kalt for prefekter og lederne for ingeniørene ble kalt for *praefektus fabrum*.

Legionærene var romerske borgere. Ikke-borgere i støttetroppene kunne vinne borgerskap etter endt tjeneste. Soldatens nærmeste overordnede var centurionen som selv engang var menig legionær, men som ved utvisning av stort mot eller ved lang erfaring ble leder for en centurie. I følge Watson drømte alle legionærer om å bli centurion fordi æren, lønnen og andelen av byttet var større.¹⁰³

SOLDATENE OG DERES FERDIGHETER I FELTEN

Jeg vil kort diskutere noen interessante aspekter ved romerhærens fysikk, trening og helsepleie. Ved rekruttering var de romerske doktorene i følge Gabriel & Metz, beordret til å kun rekruttere de sterkeste.^{104 105} Dette må være riktig fordi militærlivet var fysisk krevende den gang som nå. Legionærens våpentrening bestod av trening med sverd, *pilum* som er kastespyd, bue og slynge. En av Marius legater brukte gladiatortrenere for å få soldatenes ferdigheter opp på et så høyt nivå som mulig før de skulle i krig mot de fryktelige teutonerne.

I tillegg til våpentrening kom selvsagt fysisk trening med blant annet marsjering og svømming. Den fysiske treningen gav legionæren først og fremst større muligheter for å overleve i antikkens mann mot mann kamp, men han skulle også være i stand til marsjere store avstander med alt utstyret sitt. Watson skriver at vanlig dagsmarsj for en hær på tokt er tyve engelske mil, eller omtrent tretti kilometer, på fem timer med fem minutters pause hver time.¹⁰⁶ Det er vanskelig å vite dette sikkert, men jeg mener Watsons påstand er plausibel. Spesielt med alt romerhæren skulle ha med seg av forsyninger og utstyr. Vi må huske på at det er en hel hær som marsjerer, og alle legionærene bar tunge bærer. Det er for øvrig en diskusjon hvorvidt legionærene bar alt selv eller om de benyttet seg av pakkdyr og vogntog. Dette er et spørsmål jeg tar opp under logistikk. Det hersker imidlertid enighet om at legionæren bar mye utstyr, og det i

---

¹⁰³ Wattson, 1969, s 86-87

¹⁰⁴ Gabriel & Metz, 1991, s 140

¹⁰⁵ For illustrasjon på legionæren se appendiks C, figur 2.

¹⁰⁶ Watson, 1969, s 62

sin tur krevde god fysisk kondisjon. For øvrig trente romerhæren svært mye på å marsjere. Det er klart at en hær på femti tusen mann trenger man en god slump disiplinering i rekkene for å bevege seg i terrenget. Det finnes sikkert de som vil hevde at romerhæren var den flinkeste å marsjere i verdenshistorien, og jeg er ikke tilbøyelig til å argumentere i mot.

Så langt har vi slått fast at legionærene trente mye med våpen og på marsjering. De trente også mye på kampformasjoner slik at hver legionær skulle kjenne sin plass. I antikken når kampene foregikk på personlig nivå tok hærene oppstilling og det var bare fremste linje, eventuelt de fremste linjene som var engasjert i kamp. En viktig del av formasjonstreningen var drillen for å effektivt rullere på fremste linje slik at de som kjempet hele tiden hadde friske krefter. Videre måtte de i kamplinjen stå med passelig avstand til hverandre. De måtte stå så tett at fienden ikke kunne bryte gjennom, men ikke så tett at de ikke fikk bevegde våpnene.¹⁰⁷ Å holde linjen var det viktigste i antikk krigføring. Klarte fienden å bryte gjennom, kunne soldatene fort få panikk og da resulterte det fort i stygge tapstall. Vi skjønner at det å holde linjen var av største viktighet.

Soldatene ble også øvet i å bygge fortifiserte leierer.¹⁰⁸ En del av alt utstyret de bar var verktøy og materiale for konstruksjon av dagsleiren som de reiste hver kveld. Dette krevde mye tid, men romerne fant det bryet verdt fordi en slik leir gav de et taktisk og psykologisk overtak hvis fienden skulle finne på å overfalle dem. Leiren gav legionæren en form for trygghet i det å befinne seg i kjente omgivelser når han var i fiendens land. Det var selvsagt ikke alltid romerhæren var i fiendens land og de bygde ikke leieren så sterk de kunne i så tilfelle. Hvis det ikke var noen fare nøyde de seg med en liten vollgrav på tre meters bredde og to meters dybde og en mur av torv som omringet selve leirområdet med teltene og utstyret. Man skal allikevel ikke kimse av arbeidet som ble lagt ned, fordi romerne laget leiren svært romslig av den enkle grunn at hvis det skulle skje noe, ville ikke mennene bli grepet av panikk. Panikken sprer seg nemlig lett når folk løper og skriker under trange forhold i mørket. Hvis faren var stor fortifiserte de leiren med palisader. I de situasjonene da fienden sto rett ovenfor romerhæren, delte de

---

¹⁰⁷ Se Watson, 1969, s 70 for flere detaljer.

¹⁰⁸ Se figur 1 i appendiks C for illustrasjon.

hæren i to og lot den ene halvdel bygge leiren i ly av den andre halvdel.¹⁰⁹ Vi skal se at Cæsar bygger leirer på denne måten ved flere anledninger i Gallia.

Vi har nå et generelt bilde av romerhæren, nemlig offiserene, soldatene, treningen og noe av soldatens universelle gjøremål, nemlig marsjering og graving. Hvordan tok hæren seg av soldatene sine i krig og fred?

Romerhæren hadde et medisinsk tilbud til soldatene sine som i følge Gabriel & Metz var overraskende bra etter moderne medisinsk standard.¹¹⁰ Videre skriver de at romerhæren hadde som de fleste antikke hærer, rikelig anledning til å doktorere trengende. På den måten utviklet de et svært pragmatisk forhold til hva som faktisk kunne hjelpe en såret eller syk soldat.¹¹¹ I tillegg hadde de på gladiatorskolene også opparbeidet rikelig med kompetanse på feltet og de skal ha hatt medisinske manualer. Med andre ord hadde de kunnskap, men de hadde utstyr også. De hadde godt utstyrte sykehusfasiliteter, med instrumenter til å utføre operasjoner, samt bedøvelsesmiddel som opium og andre urtebaserte medisiner. De kunne stoppe massive blødninger med turnikeer og sy arterier med suturer.¹¹² Dette sammen med god hygiene og god diet, gjorde at legionærene hadde gode forhold når de var på felttog.

Kort oppsummert var romerhæren godt organisert og trent, de var godt utrustet og de var dyktige å marsjere selv om de var tungt nedlesset. Videre hadde soldatene god helse. Romerhæren var med andre ord svært god, men i følge Fuller har mange trukket den feilaktige konklusjonen at siden imperiet til romerne var blitt så stort i utstrekning, må også romerhæren ha vært den beste i den antikke verden.¹¹³ Før vi ser nærmere på Fullers fagmilitære synspunkter er det nødvendig å avklare noen begreper. Nemlig taktikk, strategi og overordnet politisk strategi.

STRATEGISKE OG TAKTISKE PERSPEKTIVER

Taktikk kan man forstå som disposisjoner på slagmarken. Målet med disse disposisjonene var å beregne fienden for å sette ham fast og påføre ham et avgjørende slag samtidig som man selv risikerer minst mulig. Taktikk er feltherrens oppgave og mestrer han den kalles

---

¹⁰⁹ Se Watson, 1969, s 66-68 for ytterligere detaljer.

¹¹⁰ Gabriel og Metz, 1991, s 115

¹¹¹ Gabriel og Metz, 1991, s 115

¹¹² Gabriel og Metz, 1991, s 140-142, se for øvrig for flere detaljer.

¹¹³ Fuller, 1965, s 74

det krigerkunst. Et eksempel på taktikk som er like aktuelt i dag som i antikken er utflanking. Eller enda bedre å omringe fienden fullstendig. Dette går i all enkelhet ut på å engasjere fienden på ett egnet sted, for så å sende kavaleri eller andre lette og mobile tropper for å angripe hans flanke. Romerne kalte for øvrig styrkene på flankene for *alae* som på norsk blir vinger, uansett er det snakk om hærens sider. På denne måten vil fienden tvinges til å forsvare seg på flere sider og faren for sammenbrudd i rekkene var da stor. I en slik situasjon kan man velge å omringe fienden fullstendig for å raskere nedkjempe ham, men i en slik situasjon kan taktikken slå tilbake. Dette da fienden ikke lenger øyner noe håp og vil kjempe uten frykt for livet og da kan tapstallene på begge sider bli høye. Frontinus skriver i sin *Stratagemata* fra ca ett hundre og femti år etter Cæsar, om historiske eksempler på slike situasjoner der imperatoren velger å la fienden rømme for å unngå blodbad.¹¹⁴ Ut fra dette forstår vi at det beste er å slå fienden på flukt. I antikk historie som i verdenshistorien generelt, finnes det et vell av taktiske grep anvendt med varierende suksess. Taktikk har vært en vitenskap så lenge menneskene har gått til krig mot hverandre og den har i prinsippet ikke endret seg betraktelig. Det handler nemlig fortsatt om utflanking, omringing og om å bryte ned fiendens rekker.

Strategi er et begrep som dekker mange av hærførerens disposisjoner, men enklest forklart som manøvrering før slag. Det er to mål man gjerne vil oppnå med dette. For det første å ivareta sine egne forsyningslinjer mens man forsøker å avskjære fiendens forsyninger. For det andre at man vil oppnå er å manøvrere sin egen hær i en så fordelaktig posisjon som mulig, mens man setter fienden fast i en så vanskelig situasjon som mulig. Sistnevnte er strategisk manøvrering for å få det taktiske overtaket i kamp. Eksempler på slik strategisk manøvrering vil vi finne rikelig av i Cæsars krigskommentarer. Strategi er, i likhet med taktikk, feltherrens ansvar.

Et annet tema som passer inn under strategi er logistikk, eller hærens evne til å forflytte seg og opprettholde forsyningslinjene. Nå har det vært en rådende oppfatning at etter Marius hærreform bar legionærene alt utstyret selv. Keppie på sin side hevder at Marius har fått alt for mye av æren for utviklingen og forbedringen av romerhæren.¹¹⁵ Det argumentet Keppie trekker frem er at det var vanlig at legionærene bar tunge bærer

---

¹¹⁴ Frontinus 2.6

¹¹⁵ Keppie, 1987, s 57

allerede før Marius sin reform. Romernes begrep *muli Mariani* er allikevel blitt en epitom.¹¹⁶ Legionærene hadde båret tungt til alle tider. Fuller på sin side hevder at det er usannsynlig at Cæsar ikke har hatt et vogntog til forsyningene sine, men han underbygger ikke denne påstanden.¹¹⁷ Han skriver ingenting om det i Gallia var forhold for å trekke vogner. Watson hevder det som sannsynlig at romerne benyttet seg av pakkdyr for å transportere forsyninger. Dette underbygger han med undersøkelser som viser at legionæren måtte bære minst 30 og kanskje 40 kilo utstyr hvis man skulle regne med mat for sytten dager. Han regner det derfor som sannsynlig at hæren benyttet seg av bæredyr.¹¹⁸ Uansett type logistikk, hadde Cæsar problemer av denne art som han måtte løse. Han og hæren befant seg ofte dypt inne på fiendtlig territorium og det skulle ofte vise seg vanskelig å få de allierte galliske stammene til å bringe forsyningene de lovet.

Med en forståelse av taktikk og strategi er det lettere å forstå romerhærens karakter. Den hadde faktisk som Fuller påpeker store taktiske svakheter. Fuller skriver at de største svakhetene kom av at romerhæren var en infanterihær. Og ut fra denne begrensningen stiger en annen begrensning, nemlig mangelen på lederskap. Begrunnelsen for denne påstanden er at hærens krigslykke avhang av drillen for å bytte ut mannskap i den fremste rekke uten at det resulterte i kaos, og i følge Fuller trengte ikke generalen å kunne annet enn drillen.¹¹⁹ Videre at taktiske muligheter som gir generalen mulighet til å ta taktiske beslutninger, krever terreng. Og videre infanteri som kan stå imot fiendens angrep og kavaleri som kan angripe og presse.¹²⁰ Skillet mellom offensiv slagkraft og defensiv motstandsevne kommer frem. Videre påpeker Fuller at romerne ikke forstod verdien av godt trent kavaleri.¹²¹ Vi skjønner poenget når vi betrakter det gamle legionkavaleriet som Marius avskaffet. De kjempet nemlig til fots og hadde på den måten høyere mobilitet, men ikke mer slagkraft enn infanteriet. Kavaleriet Cæsar brukte var fra Gallia og senere fra Germania. De galliske støttetroppene var, som vi skal se, svært upålitelige. Og det germanske rytteriet kjempet også til fots.

---

¹¹⁶ Keppie, 1987, s 66

¹¹⁷ Fuller, 1977, 83

¹¹⁸ Watson, 1969, 62-63

¹¹⁹ Fuller, 1977, s 74

¹²⁰ Fuller, 1977, s 74

¹²¹ Fuller, 1977, s 75

På Cæsars tid var romerhæren riktignok best i den vestlige delen av verden, men parterhæren var romerhæren taktisk overlegen. Surenas, lederen for denne, hadde til sin disposisjon infanteri, ti tusen bueskyttere til hest, samt ett tusen kameler lastet med piler. Videre hadde de ett tusen tungt pansrede lansemenn til hest. Fuller påpeker med dette at partherne kombinerer to taktiske essenser, nemlig prosjektilkraft og sjokkstyrker.¹²² Samtidig forstår vi fordelene ved at disse to var svært mobile, nemlig at hærens slagkraft kunne settes inn på forskjellige steder raskt etter behov. Dette var en taktisk fordel under slagene, gitt av mobiliteten til disse styrkene. Allikevel var ikke parterhæren nødvendigvis strategisk mer mobil enn romerhæren fordi den også hadde infanteri. Dette betyr at parterhæren som helhet ikke kunne manøvrere raskere en romerhæren før slag, men dette beror også på i hvor høy grad parterhæren fortifiserte leirene sine og hvor mye utstyr de dro på. Dette spørsmålet har jeg ikke tid til å gå inn på. Romerhæren hadde ikke like mobile og slagkraftige styrker og vi forstår at romerhæren hadde et taktisk problem sammenlignet med parterhæren. Men allikevel vant romerhæren frem i verden og det er naturlig å spørre hvorfor?

Svaret er spaden, hakken og arbeidsinnsats. Fuller beskriver romerhæren som den mest fortifiserende noensinne.¹²³ Når de møtte farlige motstandere, eller skulle beleire en stor fiende reiste de forsvarsverker.¹²⁴ Som før nevnt gravde de vollgrav og voll hver kveld når de var på marsj. Videre skriver Fuller at denne fortifikasjonstrangen satte ned mobiliteten ytterligere.¹²⁵ Reisningen av dagsleiren er en ting, men de skulle jo bære på alt det nødvendige utstyret, deriblant palisadematerialet. På den annen side hevder Goldsworth at dagsleiren slettes ikke var noe som sinket romerne, fordi den etter hans synspunkt ikke var noe mer en antikk versjon av en infanterists skyttergrav.¹²⁶ Goldsworth bruker det engelske begrepet *foxhole*, som er et enmanns hull i bakken. Jeg er ikke enig fordi romernes dagsleir var et helt annet konsept en et hull i bakken fordi det krevde betydelig mer planlegging og arbeid. Konsekvensen av denne fortifiseringstrangen var at de til stadighet drasset på store mengder utstyr, og derfor var mindre mobil. For å se Fullers poeng er det tilstrekkelig å vurdere følgende fakta;

---

¹²² Fuller, 1977, s 171

¹²³ Fuller, 1977, s 86

¹²⁴ Se illustrasjonene på romernes festningsverker og beleiringsverker i appendiks C, figur 4 og 5.

¹²⁵ Fuller, 1977, s 86

¹²⁶ Goldsworth, ,s 171

Alexander den stores hær som var basert på hest og mobilitet og ikke på fortifikasjon brukte ni år på å erobre verden, mens Cæsar brukte åtte på Gallia.¹²⁷ Det er Fuller som poengterer dette, og hvis det stemmer må det ha vært fordi Alexanders hær, som også bestod av infanteri, var mindre fortifiserende enn romerhæren.

De strategiske og taktiske svakhetene til tross var romerhæren i følge Fuller, finslipt og briljant i det den var, nemlig en sterkt fortifiserende infanterihær. Den var derimot ikke taktisk effektiv i samme grad som phartherhæren.¹²⁸ Romernes grunnleggende mål med sine strategiske og taktiske disposisjoner var å metodisk tappe fiendehæren for krefter for så å bryte de ned og massakrere de. Og deretter gjøre slaver av de overlevende. Standardtaktikken de brukte for å oppnå dette var å ha minst mulig menn i kamp og ved å ha en så kort fremre linje som mulig. På denne måten har man flere reserver å rullere inn og ut av kampsituasjonen. Under streng disiplin kjempet man til fienden ble utmattet fordi fiendene man kjempet mot, særlig i Gallia, hadde ikke like god trening verken fysisk eller med våpnene. For siste støt hadde man reservetropper stående utenfor det Fuller kaller demoraliseringssonen.¹²⁹ Med demoraliseringssonen menes det der soldatene kan se slagmarken og hva som skjer der, nemlig at deres kamerater faller.

SOLDATENS VILJE TIL Å STILLE PÅ SLAGMARKEN

Med dette kommer vi inn på et annet sentralt tema, nemlig soldatenes kampmoral, eller med andre ord soldatenes vilje til å stille opp på slagmarken. Når soldatene først er på slagmarken og det vi må kalle helvete bryter løs blir hans univers svært lite, for da dreier det seg om å overleve og passe på sine kamerater. Treningen soldatene har fått med våpnene han bruker, hans fysiske utholdenhet og disiplinen i formasjonstreningen vil hjelpe han og hans kammerater å overleve. Soldaten tenker ikke på disse tingene for de skal gå automatisk. Mot og moral er ikke et tema i kampsituasjonen fordi man gjør det man må for å overleve, nemlig å holde linjen og kjempe til man får avløsning. Derfor blir det å snakke om mot og kampmoral på slagmarken meningsløst.

---

¹²⁷ Fuller, 1977, s 86

¹²⁸ Fuller, 1977, s 91

¹²⁹ Fuller, 1977, s 91

Moral, som i vilje til å gjøre en innsats, er derimot viktig for å få soldatene til å stille på slagmarken. Denne viljen er avhengig av at soldatene har tro på og tillit til sine ledere, eller med andre ord at de er lojale til sin hærfører. Denne lojaliteten er rettet mot deres overordnede og i siste instans hos hærføreren, som man helst skal tro gjør de riktige strategiske og taktiske beslutningene. Det fantes i antikken gode og dårlige generaler. De dårlige brukte brutal disiplin og brydde seg ikke eller var ikke dyktige nok til å ta vare på soldatene i sin iver på å nå sine mål. De dyktige generalene klarte å binde soldatenes lojalitet og tillit til seg selv bare på grunn av sin karakter som person, sitt personlige mot og dyktighet som general. Cæsar var absolutt en av de dyktige. Disse tingene skal diskuteres nærmere i de to neste kapitlene.

KAPITTEL IV

ÅR 58, CÆSARS KRIGSKOMMENTARER BOK I

HELVETIERNE

I første bok av *De Bello Gallico* la Cæsar stor vekt på å forklare og begrunne krigene mot Helvetierne og Germanerne.¹³⁰ Gelzer skriver at en grundig forklaring av konflikten med helvetierne var nødvendig fordi de kommende krigene fulgte som en nødvendighet av denne.¹³¹ Jeg vil derfor bruke god plass for å diskutere Cæsars argumentasjon i forhold til spørsmålene om legalitet og rettferdiggjørelse av hans beslutninger som prokonsul.

Cæsar begynner sine kommentarer til begivenhetene i år 58 med en generell beskrivelse av Gallia og dets innbyggere. Landet var delt hovedsakelig i tre befolkningsdeler, nemlig belgierne, akvitanerne, og gallerne. Av disse regnet Cæsar belgierne for å være de tapreste fordi de kjempet daglig med germanerne som bodde på andre siden av Rhinen. Dessuten bodde belgierne lengst unna provinsene Gallia Cisalpina og Transalpina. Avstanden gjorde at romerske handelsmenn sjelden kom frem med varer som kunne svekke deres hardførhet. Cæsar beskriver også helvetierne, som var en gallisk stamme, for å være særdeles tapre av samme grunn som belgierne, nemlig at også de sloss daglig med Germanerne. Cæsar forklarer hvor de forskjellige folkegruppene bor i forhold til elvene Rhône, Garonne, Seine, Marne og Rhinen, samt Pyreneene og havet vest for Spania.¹³² En forklaring ut i fra noen kjente elver og fjell gjør at publikumet til kommentarene fikk et bilde av hvordan landet fortonte seg.

Helvetierne og Germanerne blir fremstilt som krigerske stammer som reiste på tokt. Jeg tror at Gelzer har rett når han mener at Cæsar ville bygge opp en legal argumentasjon, eller begrunnelse for å rettferdiggjøre disposisjoner som prokonsul.¹³³ Denne tråden med legalitetsspørsmålet skal vi følge videre i Cæsars argumentasjon for nødvendigheten av krigen med helvetierne. Legalitetsspørsmålet var relevant for alle målgrupper, men kanskje spesielt senatet siden de var den øverste politiske autoritet i

---

¹³⁰ Se kart 3 i appendiks A for et kart over operasjonsområdet denne sommeren.

¹³¹ Gelzer, 1968, s 104

¹³² Cæsar B.G. 1.1

¹³³ Gelzer, 1968, s 104

tilfelle det ble spørsmål om dårlig eller ulovlig lederskap. I neste avsnitt utdyper Cæsar ytterligere helvetiernes krigerske karakter og videre presenterer han deres plan om å emigrere og vinne makten over hele Gallia. Det var en adelsmann ved navn Orgetorix som fikk i stand denne utvandringsplanen. Cæsar skriver at det var lett for Orgetorix å få Helvetierne med på dette:

... De var jo taprere enn alle andre, forsikret han, og det var en lett sak for dem å vinne makten over hele Gallia. Det falt ham desto lettere å få dem med på planen fordi naturen stenger helvetiernes land på alle kanter: den brede og dype elv Rhinen danner skillet mot germanernes område, de høye Jura fjell mot sekvanerne, og på den tredje side Genfersjøen og Rhône mot vår provins. Derfor var helvetierne hindret i sin bevegelsesfrihet, og for et så krigslystent folk var det irriterende at de ikke lett kunne gå til angrep på sine naboer.¹³⁴

Helvetierne var i følge Cæsar et krigslystent folk og senere avslører han også at de vil slå seg ned i et område nær provinsen Gallia Transalpina.¹³⁵ Karakteristikken av helvetierne så langt er at de var krigerske og i den sammenheng kunne de være en fare mot romerfolkets provinser. Videre at de også hadde ambisjoner om å samle Gallia under seg. Et samlet Gallia kunne ha blitt et alvorlig problem for romerstaten, spesielt da det ledende folket var så krigersk. Vi mangler bredde i kildegrunnet vårt på dette spørsmålet. Vi har bare Cæsars kommentarer som dekker dette.

På den annen side har Welch gjort rede for at flere enn Cæsar skrev hjem til Roma, slik at Cæsar hadde ikke muligheter til å direkte feilrepresentere fakta, men han hadde anledning til å gi sin fortolkning av de.¹³⁶ Cæsar kunne rett og slett ikke lyve fordi det var betydelig med korrespondanse som gikk mellom offiserer i Gallia og venner og familier av disse i Roma. Sannheten ville uansett ha kommet for dagen, og Cæsar ville ha tapt ansikt og troverdighet. Jeg skal senere i dette kapitlet diskutere hvordan Cicero brevvekslet med en venn som tjente i Cæsars stab. Det er på det rene at Cicero senere på femtitallet brevvekslet med venner han hadde i offiserskorpset til Cæsar.

I likhet med Cicero er det naturlig å tro at også andre hadde kontakt med venner i Cæsars hær. Imidlertid kunne Cæsar gi sin tolkning av de kjensgjerningene og fakta som lå for dagen, eventuelt la vær å ta de med. Det er også klart at ved en kjentgjøring av

---

¹³⁴ Cæsar B.G. 1.2

¹³⁵ Cæsar B.G.

¹³⁶ Welch, 1998, s 87

kommentarene ville noen som var der reagere på det og si noe sånt som: ”vent nå litt, det var ikke slik det var.” Etter min mening var det ikke nødvendig for Cæsar å lyve fordi kvaliteten i hans lederskap kommer så klart frem i hans fremstilling til tross for tilbakeslagene som alltid forekommer. Det er allikevel Cæsars ordvalg som er mest interessant, nemlig at helvetierne var krigslystne og ønsket bedre muligheter for å angripe sine naboer.

Cæsar skriver at Orgetorix overtalte Casticus av sekvanerne til å gjøre seg selv til konge over stammen. På samme måte overtalte han hædueren Dumnorix til å prøve det samme. De gikk sammen i en avtale med håp om at de i felleskap skulle få hele Gallia under sitt velde. Orgetorix blir imidlertid avslørt, men ved hjelp av sine klienter og debitorer klarer han å unngå rettsaken de andre helvetierne reiste mot ham. Under disse begivenhetene skal han ifølge helvetiernes eget ord ha tatt sitt eget liv.¹³⁷ Etter min mening bygger Cæsar her videre på argumentet for at det var fare for en samling av Gallia. Dessuten kan det også påpekes at Galliske adelsmenn fremstår som noe upålitelige og med skjulte ambisjoner om kongemakt. Denne ambisjonstråden skal vi følge utover i kommentarene. Selv om Orgetorix var død bestemte helvetierne allikevel å gjennomføre planen:

*Etter hans død forsøkte helvetierne likevel å gjennomføre sine planer. Da de endelig mente at de var ferdige til å dra, satte de ild på sine tolv befestede byer og sine fire hundre landsbyer, og ellers alle private hus. De brente alt korn unntatt det de skulle ha med seg, for at de skulle være beredt til å møte alle farer når det ikke lenger var noe håp om å vende hjem; enhver skulle ta med seg mel til seg selv for tre måneder. De overtalte sine nabofolk raurakerne, tulingerne og latobringerne til å følge deres eksempel, brenne sine byer og landsbyer og slå følge med dem...*¹³⁸

Med dette viser Cæsar at Helvetierne mente alvor. De ville ikke snu tilbake under noen omstendigheter. Dessuten får de med seg ytterligere tre stammer på denne emigrasjonsplanen. Dette er argumenter som etter min mening underbygger at det var alvorlig fare på ferde. Videre skriver Cæsar at helvetierne bare hadde to veier de kunne bruke, nemlig den lette gjennom provinsen, eller veien gjennom sekvanernes land som var smal og vanskelig å komme frem på. Helvetierne mente i følge Cæsar at de kunne

---

¹³⁷ Cæsar B.G. 1.3 – 1.4

¹³⁸ Cæsar B.G. 1.5

komme seg over elven og inn i provinsen ved allobrogernes by Genève. De viste at allobrogerne ikke var vennligstilt til romerne, og derfor trodde de at de kunne overtale eller true allobrogerne til å slippe dem frem.¹³⁹ Allobrogerne hadde jo få år i forveien vært i krig med romerfolket. De krigerske helvetierne ville vandre gjennom romerfolkets provins. Situasjonen virket kritisk, og slik jeg tolker det, er dette argumenter som borger for rask og bestemt handling fra prokonsulen sin side.

PROKONSULEN CÆSAR KOM TIL GENÈVE

Etter å ha introdusert helvetiernes karakter og deres planer, presenterer Cæsar sine egne disposisjoner:

Da Cæsar hadde fått melding om at de ville gå gjennom vår provins, forlot han Roma og reiste så fort han kunne til Genève. I provinsen utskrev han så mange soldater som det overhodet var mulig – i det borte Gallia stod det bare en legion – og befalte at broen ved Genève skulle brytes. Da helvetierne fikk rede på at Cæsar var kommet, sendte de sine fornemste menn til ham. Nammeius og Veruclothus var leder for denne deputasjonen. De skulle underrette Cæsar om at de ville dra gjennom Provinsen uten å gjøre noen skade – de hadde ikke noen annen vei å dra. De bad ham om tillatelse til det. Cæsar, som ikke hadde glemt at konsulen Lucius Cassius var blitt drept av helvetierne og hans hær sendt under åket, mente at dette ikke burde tillates. Han trodde for øvrig ikke at fiendtlige innstilte folk ville avholde seg fra vold og krenkelser dersom de fikk anledning til å dra gjennom provinsen. Men for at de soldater han hadde utskrevet, imens skulle få tid til å samles, svarte han sendemennene at han ville ha en frist til å tenke over saken. Hvis de ville, kunne de komme igjen 13. april.^{140 141}

Cæsar har tidligere gitt argumentene for hvor kritisk situasjonen var. Dermed har han slik jeg ser det gitt legale argumenter for å rekruttere soldater i provinsen. I følge Gelzer fulgte Cæsars fiender hvert eneste steg han gjorde, og det var slike handlinger de ville bruke til å sette ham fast i retten med. Fordi det var senatet som hadde autoriteten til å reise nye legioner.¹⁴² Jeg er helt enig med Gelzer i at Cæsar presenterer en forklaring og rettfærdiggjøring av sine handlinger som prokonsul, i dette tilfellet utskrivningen av nye legioner. Gelzers tolkning baseres på at kommentarene ble publisert i 51 og det er jeg ikke enig i. Som Prokonsul hadde Cæsar vide fullmakter og i den forstand kunne han

---

¹³⁹ Cæsar B.G. 1.6

¹⁴⁰ Cæsar B.G. 1.7

¹⁴¹ Cæsar sørget for at soldatene reiste forsvarsverker langs elven. Se kart 6 i appendiks A for en oversikt over disse.

¹⁴² Gelzer, 1969, s 104

skrive ut nye legioner. Dette var vanlig i sammenheng med andre prokonsulat. En dypere diskusjon av hva Cæsar hadde fullmakter til kunne ha vært på sin plass, imidlertid har jeg ikke tid. I min diskusjon av politikken fra 58 til 56 kommer det frem at Cæsars nyutskrivning av legioner ikke synes som et problem for senatet som helhet.

Gelzer skriver videre at Cæsar er nøye med å gjøre krigen mot Helvetierne forenlig med de etablerte prinsippene i romersk politikk. Helvetierne var nemlig en gammel fiende.¹⁴³ Jeg er enig med Gelzers vurdering på dette punktet. Jeg mener at det må ha vært en fordel for Cæsar å begynne å avvæpne sine politiske motstandere allerede i 58. I Gelzers tolkning er selvsagt målgruppen utelukkende senatsmedlemmene, men etter min mening er Cæsar tjent med å avklare legitimitetsspørsmål i forhold til alle involverte med tanke på de fremtidige kriger og politiske initiativ. Altså i forhold til sine soldater og offiserer, og i forhold til velgere og befolkningen i Roma som hadde tyngde i avstemninger over lover.

Etter å ha blitt avvist av Cæsar både diplomatisk og i form av mindre trefninger oppgav helvetierne sitt forsøk på å komme seg inn i provinsen. De prøvde da å komme igjennom sekvanerlandet og fikk hjelp av hædueren Dumnorix. Han ønsket på sin side å binde så mange stater som mulig til seg med takknemlighetsgjeld for selv å bli konge.¹⁴⁴ En Galler med kongeambisjoner er underforstått farlig for romerne, fordi det kan føre til allianser mot romerfolket. Gallerne var arvefienden til romerfolket og i deres bevissthet skal de ha vært en form for busemenn i følge, Jane F. Gardner.¹⁴⁵ Gallerne brant jo Roma til aske i 390 før Kr.f. Med dette bygget Cæsar opp under karakteristikken av den upålitelige galler. Videre presenterer han målet for helvetiernes vandring og med det endelige argumentet for å forsvare hans krigføring mot helvetierne:

Cæsar fikk melding om at helvetierne hadde planer om å dra gjennom sekvanernes og hæduernes land til Saintogne, ikke så langt fra Toulouse som ligger i Provinsen. Hvis de gjorde det, ville det være meget farlig for Provinsen, for Helvetierne var jo både krigerske og fiendtlig stemt mot romerne, og landet var ubeskyttet og fruktbart.¹⁴⁶

---

¹⁴³ Gelzer, 1969, s 104

¹⁴⁴ Cæsar B.G. 1.9

¹⁴⁵ Gardner, 1998, s 181

¹⁴⁶ Cæsar B.G. 1.10

Her gir Cæsar det endelige argumentet som forklarer hvorfor han angrep Helvetierne. Slik begrunnet Cæsar rekrutteringen av ekstra legionærer og den påfølgende krigen mot helvetierne. I følge Gelzer kunne Cæsar latt begivenhetene i Gallia gå sin gang uten å gripe inn, og det hadde vært en ansvarlig politikk som prokonsul siden bevegelsene var utenfor Cæsars *provinciae*. Men, som Gelzer skriver, kunne ikke Cæsar la denne anledningen for en ærerik krig gå i fra seg, selv om han kunne latt det passere, siden det var interne galliske konflikter.¹⁴⁷ Fuller mener også at Cæsars begrunnelse var fiktiv, fordi Helvetierne ville ha vært en mindre trussel i Saintogne, enn de var i Sveits.¹⁴⁸ Jeg tar Fullers strategiske vurdering til etterretning. Kan Cæsar ha ønsket å fremprovosere en krig for ærens skyld? Leser vi Cassius Dio bekrefte denne oppfatningen om at Cæsar hadde motiver med krigene:

*Caesar found no hostility in Gaul, but everything was absolutely quiet. The state of peace, however, did not continue, but first one war broke out against him of its own accord, and then another was added, so that his greatest wish was fulfilled of waging war and winning success for the whole period of his command.*¹⁴⁹

Cæsar trengte nemlig prestigen en ærerik krig ville gi ham i politisk øyemed. Hans retur til Roma og videre politiske karriere var avhengig av dette. Cæsar skriver så at han reiste til Italia og utskrev to legioner der.¹⁵⁰ Nå hadde han allerede gitt en solid begrunnelse for hvorfor dette var nødvendig, nemlig helvetiernes krigerske karakter, og deres planer om å slå seg ned nær provinsen. Videre reiser han til Gallia Transalpina der hæduerne ba Cæsar om hjelp til å verge seg mot helvetierne som herjet deres land:

*De sa at de ikke fortjente å få sitt land herjet, sine barn ført bort som slaver og sine byer erobret, mens romerhæren så å si stod og så på ... Cæsar bestemte seg da for ikke å vente til helvetierne fikk ødelagt alt hos romernes forbundsfeller.*¹⁵¹

Dette var siste dråpen, helvetierne gikk løs på venner av det romerske folk og Cæsar fant ingen grunn til å vente med å gripe inn. Denne rettferdiggjøringen fungerer etter min mening mot alle som kunne ha grunn til å stille spørsmålstegn rundt Cæsars

---

¹⁴⁷ Gelzer, 1968, s 103

¹⁴⁸ Fuller, 1965, s 102

¹⁴⁹ Cassius Dio 38.31.1

¹⁵⁰ Cæsar 1.10

¹⁵¹ Cæsar 1.11

handlinger som prokonsul. Av disse kan soldatene nevnes, selv om deres lojalitet nok ble satt på større prøve i forkant av krigen mot germanerkongen Ariovistus. En slik forklaring av disposisjonene vil nok ha hatt en positiv effekt på alle som var vennlig innstilt mot Cæsar. For eksempel innbyggerne i provinsene og Italia, fordi de fikk vite at alt gikk riktig for seg. Det ville nok ikke medført trygghet om Cæsar gikk til krig uten grunn, fordi det kunne ha ført til hat mot romerne i Gallia.

I forhold til Cæsars venner og fiender i Roma er jeg enig med Taylor som mener at Cæsar på forhånd ville invalidere legale anklager. Slike kunne bli rettet mot ham når han ikke lenger har imperium og beskyttelse mot juridiske anklager.¹⁵² Men jeg mener at konsekvensene Cæsar fryktet også gikk utover hans politiske person. Slik at oppmerksomhet rundt hans disposisjoner som ulovlige, ville føre til at han problemer med soldatenes lojalitet til ham selv. Jeg mener at legale spørsmål og soldatenes lojalitet henger sammen. Dette vil komme klarere frem i behandlingen av Cæsars møte med Ariovistus.

KRIGEN MOT HELVETIERNE

I neste avsnitt beskriver Cæsar angrepet på Helvetierne da disse var i ferd med å krysse elven Saône. Tre fjerdedeler av helvetierne var allerede kommet over elven da Cæsar angrep den siste fjerdedelen. De hadde dermed ingen mulighet til å hjelpe. Den siste fjerdedelen bestod av tigurinere.¹⁵³ Cæsar angrep her helvetierne mens disse stod i en vanskelig strategisk posisjon. Helvetierne kunne nemlig ikke møte Cæsars angrep med full styrke da de var delt og stod på hver sin side av en elv. Å angripe fienden mens denne krysser en elv er et kjent taktisk grep. Etter min mening viser Cæsar med sine kommentarer her sitt kyndige generalskap. Innenfor militærscenariot var dette etter min mening for å fremstille seg selv som en dyktig general for sine soldater, for soldatenes familier og venner hjemme i Italia, Transpadania og i provinsene.

Cæsars rapporterer også en annen side ved nedsablingen av den Tigurinske kanton. Det var denne kantonen som drepte konsulen Lucius Cassius og legaten Lucius Piso i forbindelse med Marius kriger mot Kimbrere og teutonere. Sistnevnte var

---

¹⁵² Taylor, 1968, s 157 - 158

¹⁵³ Cæsar B.G. 1.12

bestefaren til Cæsars svigerfar, som hadde samme navn. I denne sammenhengen skriver Cæsar noe som er svært interessant:

... Enten det nå var en tilfeldighet eller det var gudenes plan, ble nettopp de som hadde forbrutt seg slik mot romerfolket, de først som fikk sin straff.¹⁵⁴

Det er svært interessant at Cæsar trekker inn gudenes vilje. Dette fordi i følge romernes oppfatning av rettferdige krig, *bellum justum*, ville man ikke kunne seire i krig uten disses støtte og den fikk man ikke med mindre krigen var rettferdig. Når Cæsar kunne skrive at han vant en seier over helvetierne var det klart at han hadde gudenes støtte og sanksjon, og dermed var krigen rettferdig ifølge statstradisjonen. Vant man krigen var den med andre ord også riktig og dermed kunne ingen klandre Cæsar for hans disposisjoner. Å kunne vise til at gudenes vilje var med ham må ha vært et stort overtalelsesmiddel i forhold til alle som fulgte med Cæsars kriger i Gallia. Da spesielt senatorstanden, for det var de som hadde størst grunn til å sette spørsmålstegn ved dette, da Cæsar hadde fått sitt prokonsulat ved ukonstitusjonelle midler, samtidig som deres autoritet var satt til siden ved krigserklæringen. Ørsted skriver at i følge *Bellum Justum* måtte en krig ha en gyldig grunn, og det var senatet som avgjorde dette. En prokonsul kunne bare gå til krig i nødverge. Juridiske klager fra provinsen ble tatt alvorlig.¹⁵⁵ Jeg ser dette i tråd med Gelzer og Taylors syn og sier meg enig. – Cæsar argumenterer hele tiden for at situasjonen var prekær, og krevde handling før den ble verre.

Cæsar bygget en bro over Saône og forfulgte helvetierne som ble forundret over Cæsars raske kryssing av elven. Det kommer til nye forhandlinger der Cæsar beskriver helvetiernes oppførsel som truende, frekk og arrogant, mens han selv gav dem en rettferdig sjanse til å overgi seg, noe som helvetierne avsto.¹⁵⁶ Cæsar fortsatte forfølgelsen av helvetierne og han ble i denne sammenheng også påført sitt første tap:

Neste dag flyttet helvetierne leiren. Det samme gjorde Cæsar, som sendte hele sitt kavaleri i forveien for å se hvilken retning fienden tok. Det var i alt fire tusen mann som han hadde utskrevet i Provinsen, fra hæduerne og fra deres forbundsfeller. De var litt for ivrige i forfølgelsen, så det kom til slag og noen av våre folk falt. Da helvetierne med

---

¹⁵⁴ Cæsar B.G. 1.12

¹⁵⁵ Ørsted, 2000, s 182

¹⁵⁶ Cæsar B.G. 1.13-14

*bare fem hundre ryttere hadde slått tilbake en så stor kavaleriavdeling, ble de dristige og begynte med sin baktropp å provosere våre tropper.*¹⁵⁷

Hvis vi ser det i militærscenariets perspektiv, altså med soldatene som målgruppe, kan vi lese mellom linjene her og bli oppmerksomme på at Cæsar hadde et par problemer. Det første er at Cæsar måtte distansere seg fra dette tilbakeslaget for ikke å svekke soldatenes tillitt til hans dømmekraft. Siden romerhæren ble plaget av baktroppen til helvetierne er det naturlig å tro at det ble ymtet frempå at dette skyldtes Cæsars iver i forfølgelsene av fienden, derfor passet det Cæsar å overføre skylden for dette til kavaleriet. Videre må det galliske rytteriet som Cæsar har rekruttert i provinsen ha fremstått som svært upålitelig og en fare for de andre soldatene. Dette siste problemet forklarer Cæsar med å legge skylden på en av lederne i gallerkavaleriet, nemlig hædueren Dumnorix. Etter å ha hatt problemer med å få hæduerne til å levere forsyningene de hadde lovet romerne, og dette hadde også ført til at kornet måtte rasjoneres til soldatene, avslører Cæsar en sammensvergelse i hæduerleiren.¹⁵⁸ Det er forøvrig rimelig å anta at kornmangel i fiendens territorium førte til missnøye blant centurionene og soldatene. Jeg tror at Cæsar ville forklare grunnen til dette for soldatene sine slik at de skulle forstå at det ikke var manglende tiltak fra generalen deres som var skyld i nøden. Uansett viste det seg at Dumnorix nærte ett personlig hat mot romerne og han hadde truet hæduerne til å holde tilbake kornet. Dessuten hadde han flyktet sammen med sitt personlige kavaleri fra slaget med intensjon om å spre panikk.¹⁵⁹

Når en styrke på 4000 menn led nederlag mot bare 500, og når man hadde alvorlige problemer med forsyningene i fiendtlig territorium, vil det være naturlig å tro at øverstkommanderende kunne få et tillitsproblem blant sine soldater. Det var derfor viktig for Cæsar å ta tak i dette problemet. Fuller påpeker at Cæsar var avhengig av kornforsyningen fra hæduerne.¹⁶⁰ Derfor var Cæsar rent strategisk avhengig av denne gallerstammen. Etter min mening var han også politisk avhengig av Diviciacus og hæduerne fordi han argumenterte for krigen ut i fra deres nød. Dumnorix var broren til Diviciacus og derfor antar jeg at Cæsar ut fra disse realitetene var nødt til å spare

---

¹⁵⁷ Cæsar B.G. 1.15

¹⁵⁸ Cæsar B.G. 1.16

¹⁵⁹ Cæsar B.G. 1.16 - 17

¹⁶⁰ Fuller, 1965, s 103

Dumnorix liv, selv om Cæsar skriver at det var broren innstendige bønn.¹⁶¹ Det kan ha virket noe uklart for Cæsars mennskaper at han sparte en forræder. Etter min mening er det derfor han forklarer sin diplomatiske ettergivenhet som prokonsul. Underforstått hvis vi plasserer dette i scenarioet der soldatene er målgruppen. Tilbake til en mer generell analyse, uavhengig av scenarioene

Etter at Cæsar har oppklart omstendighetene rundt bedraget til Dumnorix begynner han å beskrive manøvreringen før det endelige slaget. Fienden stod bare åtte mil fra Cæsars leir og han sendte ut legaten Titus Labienus for å befeste et høydedrag, mens Publius Considius ble sendt med en fortropp for å rekognosere. Considius rapporterer imidlertid tilbake til Cæsar at høydedraget Labienus skal okkupere var besatt av fiendens styrker. Resultatet av dette ble at Cæsar trakk seg unna helvetiernes leir for å konsolidere styrkene, men han fant ut at det var romerske styrker som Considius observerte, og konkluderte med at Considius handlet i panikk. I mellomtiden hadde Helvetierne brutt leiren og forlatt området.¹⁶² Leser vi mellom linjene her forstår vi at det på romersk side må ha hersket en del forvirring om hva som hadde foregått. Jeg antar at Cæsar for å bevare sin integritet som general, måtte gi en forklaring på dette for hæren. Det var i dette tilfellet Considius som hadde skylden. Det var nok fortjent, fordi som før nevnt kunne ikke Cæsar lyve. Allikevel mener jeg at Cæsar balanserer fremstillingen av Considius noe, siden han fremhever hans tidligere karriere i et positivt lys.

Videre forklarer Cæsar at de måtte trekke seg fra forfølgelsen av helvetierne fordi han måtte tenke på kornforsyningen. Helvetierne skal ha misforstått dette og trodd at romerne trakk seg tilbake fordi de forlot gode stillinger, og av den grunn begynte helvetierne å forfølge romerne og plage deres baktropper. Cæsar reagerte raskt på endringen i denne situasjonen og stilte opp mennskapet på en åsside, mens han sendte rytteriet mot gallerne for å stanse fiendens angrep. Helvetierne slo imidlertid rytteriet tilbake og dannet en falanks og rykket mot romerhærens første linje.¹⁶³ En falanks var opprinnelig en gresk kampformasjon der soldatene stod skulder mot skulder med skjold foran seg. De brukte spyd for å ramme fienden. Cæsar spesifiserer ikke nøyaktig hvordan helvetierne kjempet.

---

¹⁶¹ Cæsar B.G. 1.19 - 20

¹⁶² Cæsar B.G. 1.21 - 22

¹⁶³ Cæsar B.G. 1.24

Fuller påpeker visse sider ved krigen med helvetierne. det stod mye på spill for romerhæren, men også Cæsars egen karriere. De skulle kjempe mot en fiende som var tallmessig overlegen, samtidig som Cæsar var ny og relativt uprøvd som general. Støttekavaleriet var heller ikke pålitelig. Videre skriver Fuller at Cæsar ikke var avhengig av å vinne slaget, bare av å ikke tape. Dette fordi helvetierne hadde med seg enormt mye bagasje samtidig som de hadde med kveg og familiene sine. Dette satte ned mobiliteten deres. For romerhæren var det da bare et spørsmål om å slå de tilbake. De ville da ha kontroll over situasjonen, fordi helvetierne ville gå tomme for forsyninger.¹⁶⁴ Nå hadde Cæsar vært øverstkommanderende i Spania, men ikke for en så stor hær, i en slik situasjon, slik at det var mye som stod på spill. Allikevel skulle Cæsar fort vise sin karakter som general:

Cæsar fjernet først sin egen hest og så alle de andres. Da var faren like stor for alle mann, og ingen kunne tenke på flukt. Han holdt så en oppmuntringstale til sine menn og gikk til kamp.¹⁶⁵

Situasjonen synes å være presentert i soldatenes perspektiv. I militærscenariot kommer følgende fram, nemlig at når Cæsar fjernet sin egen hest sammen med alle offiserenes hester for å gjøre faren like stor for alle mann. Jeg tolker dette som en handling som skulle gjøre soldatene trygge på at offiserene ikke kom til å stikke av og videre at hensikten med denne handlingen var at soldatene skulle være trygge på at de ville overleve. Med dette setter han standarden for utførelsen av sitt lederskap. Det må ha vært betryggende for soldatene hans at han så tydelig viser at han ikke setter sitt liv over deres, og videre at han slik viser omtanke for deres liv. Alternativet kunne ha vært mye verre med en general som bare tenkte på sin egen sikkerhet og ære, og videre ikke brydde seg om det kostet mange soldaters liv å nå sine mål. Slike generaler fantes også. I sine kommentarer, underforstått i militærscenariot, minner Cæsar soldatene på hans strategiske og taktiske beslutningsevne. Samt hans eget mot og hans omtanke for soldatene. Samtidig som han oppklarer politiske og militære situasjoner som det kunne herske forvirring eller usikkerhet rundt.

---

¹⁶⁴ Fuller, 1965, s 105

¹⁶⁵ Cæsar B.G. 1.25

Det var vanlig å presentere militære hendelser slik at de synes å være i soldatens perspektiv, eller i tilskuerens perspektiv. I Sallust Jugurthinske krig blir krigshandlingene beskrevet på samme måte som i Cæsars Gallerkrig. Perspektivet var upersonlig, der lederen for hæren, Marius, var det eneste individet som figurerte jevnlig.¹⁶⁶ Dette kommer også frem i de militære beskrivelsene i Plutarks Alexanderbiografi. Det er Alexander som kommer i fokus, der han personlig var engasjert i kampene. Enten ved hans dømmekraft eller ved hans handling.¹⁶⁷ Konklusjonen som kan trekkes er at det i krigslitteraturen til romerne var vanlig at hærføreren ble sett ifra tilskuerperspektiv, som til forveksling er lik soldatens perspektiv. Av Plutarks Alexandersbiografi kan samme slutning trekkes om grekernes krigslitteratur. Det er hærførerens ord og handlinger som kommer i fokus. Det var hærføreren som skulle løftes frem, derfor blir det ikke relevant å vurdere soldatenes og tilskuerens perspektiv.

Videre er det klart at Sallusts beskrivelser av hendelser underkrigføringen synes svært like de til Cæsar i hans kommentarer. Det er nærliggende å tro at Sallust har hatt notater og lignende etter Marius til å forme sin historieskrivning etter. Han har i alle fall etter all sannsynlighet hatt noe som var skrevet av Sulla, på samme måte som Plutark hadde det.¹⁶⁸ På samme måte fikk Cæsars kommentarer funksjon for senere historieskriver og biografiforfattere. Slik at det er etter min mening hold i påstandene til de som hevder Cæsar skrev for historieskriverne og ettertiden. Selv om det ikke skulle være intensjonen, så ble det funksjonen fordi i alle fall Plutark nevner Cæsars kommentarer i sin biografi om Cæsar.¹⁶⁹

Romerhæren og helvetierne barket til slutt sammen i et slag og helvetierne ble slått tilbake og de tok en siste stilling rundt trosset sitt.¹⁷⁰ Kampen varer til langt på natt, men romerhæren seiret til slutt.

ETTER SLAGET

De følgende fredsforhandlinger og oppbygningen mot konflikten mot Ariovistus må sees i senatorsscenarioet. 130 000 helvetiere overlevde slaget og klarte å flykte. Cæsar måtte

---

¹⁶⁶ Sall. Jug. 86-88

¹⁶⁷ Plut. Alex. 16.4 - 7

¹⁶⁸ Plut. Sull. 6.6; 19.4; 28.8

¹⁶⁹ Plut. Caes. 22.2

¹⁷⁰ Se kart 7 i appendiks A for en oversikt over oppstillingene.

vente i tre dager med å ta opp forfølgelsen fordi soldatene måtte få stelle sine sår og begrave sine falne, men han sendte bud til lingonerne om at det vil få konsekvenser hvis de hjalp helvetierne. Etter tre dager satte Cæsar etter helvetierne og siden sistnevntes situasjon var desperat og vanskelig bønnfalt de Cæsar om fred.¹⁷¹ Cæsar unnlot ikke å rapportere om tapstallene i sine egne rekker. Hans rapport viser at flere en fem tusen fiender var falt. Fem tusen var minimumskravet for å få en takksigelse og triumf. Samtidig var han nøye med å grunngi sitt anslag over tapstallene, og det mener jeg sannsynligvis var for å innfri Catos lov som forbød rapportering av for høye tall.

Cæsar innvilget helvetierne fred på vilkår av at de skulle overlevere våpen, gi gisler og utlevere de slaver som var løpt over til dem. Cæsar beordret helvetierne til å returnere til Helvetia og bygge opp igjen sine byer. Siden de ikke lenger hadde korn skulle allobrogerne skaffe dem det.¹⁷² Cæsar presenterer så grunnen til at han sendte helvetierne hjem:

Cæsar ville nemlig ikke at det land som helvetierne hadde forlatt, skulle være ubebodd, for at ikke germanerne skulle fristes av den gode jorden i helvetiernes land. Slik ville han unngå å få germanerne som naboer til provinsen og til allobrogerne.¹⁷³

Tilsynelatende støtter dette Hedeagers argumentasjon om at Cæsar ville gjøre Gallia til en buffersone mot germanerne.¹⁷⁴ Det er jo i klartekst det Cæsar vil gjøre med Helvetia, men etter min mening vil det være å gå for langt å overføre dette til å være Cæsars agenda med hele Gallia. At germanere i Helvetia ville ha vært en plage for folk i provinsene i nord var nok en realitet. Hvor skulle Cæsar ellers gjøre av helvetierne? Overvunnede helvetiere var nok å foretrekke framfor krigerske germanere av rent praktiske årsaker. Jeg mener at Hedeager har et visst grunnlag for sine påstander, men at hun trekker det for langt.

---

¹⁷¹ Cæsar B.G. 1.25 - 27

¹⁷² Cæsar B.G. 1.27 - 28

¹⁷³ Cæsar B.G. 1.28

¹⁷⁴ Hedeager, 1991, s 17

EN NY FARE TRUER ROMERFOLKETS VENNER

Etter krigen med helvetierne var unnagjort og de var sendt hjem, fikk Cæsar besøk av de fremste menn fra nesten alle statssamfunn i Gallia. De forstod, skriver Cæsar, at krigen mot helvetierne var for å straffe de for forbrytelser mot romerfolket, men det tjente også hele Gallia å stoppe dette folket, siden de hadde planer om å underkue hele landet. Gallerne la følgende problem for Cæsar i hemmelighet.¹⁷⁵

Da Cæsar gikk med på dette kastet de seg alle gråtende for hans føtter. De var engstelige for at det de sa, skulle bli kjent, for de viste at de da ville bli utsatt for de verste pinsler. Hædueren Diviciacus førte ordet for dem. I hele Gallia var det to partier, sa han. I den ene hadde hæduerne ledelsen, i det andre arvernerne. Da de hadde kjempet om den ledende stillingen i mange år, tok arvernerne og sekvanerne germanerne i sin sold. I første omgang kom det omkring 15 000 germanere over Rhinen. Da disse usiviliserte og barbariske mennesker lærte å sette pris på gallerne jord og deres kultur og rikdom, kom enda flere germanere over. Nå var det henimot 120 000 av dem i Gallia. Hæduerne og deres klient-stater hadde atter og atter kjempet mot dem. Men de hadde lidd store nederlag og mistet hele sin adel, hele senatet og hele kavaleriet. De som tidligere i kraft av sitt eget mot og ved vennskapet med romerfolket hadde vært de mektigste i Gallia, ble knekket av denne ulykken, og var av blitt tvunget til å gi sekvanerne sine fornemste menn som gisler.¹⁷⁶

Arvernerne hadde altså invitert germanerne til Gallia for å nedkjempe hæduerne og deres frender. Dette hadde gått hardt ut over Hæduerne og deres frender, og Cæsar viser fortvilelsen i deres situasjon og hans egen autoritet når han skriver at de kastet seg gråtende for hans føtter. Cæsar ønsket etter min mening med dette å skape sympatier for Hæduerne og frendefolkene sin situasjon. Samtidig bygger en argumentasjon for å naturliggjøre hans egen intervensjon som prokonsul på vegne av romerstaten. Dette gjorde han for å hjelpe hennes venner, nemlig hæduerne. Slik sett er jeg enig med Gelzer som mener at Cæsar ikke kunne ha funnet en bedre anledning for ytterligere krigføring enn en bønn om hjelp fra Galliske ledere, samtidig som han mener at de politiske forklaringene er i tråd med romerstatens tradisjoner.¹⁷⁷ Cæsar lot diviciacus føre ordet og det kommer frem at Arvernerne og sekvanerne fikk merke at man skal være forsiktig med hvem man søker hjelp hos:

---

¹⁷⁵ Cæsar B.G. 1.29-31

¹⁷⁶ Cæsar B.G. 1.31

¹⁷⁷ Gelzer, 1968, s 108

Men de seirende sekvanerne hadde fått en verre skjebne enn de beseirede hæduere, for germanerkongen Ariovistus hadde slått seg ned i deres land. Han hadde besatt en tredjedel av sekvanernes jord, som var den beste i hele Gallia. Nå gav han sekvanerne ordre om å evakuere en tredjedel til, form man måtte skaffe bosted for 24 000 harudere som var kommet noen måneder før. Diviciacus sa videre at alle gallere innen få år ville være drevet ut av Gallia, og alle germanere ville komme over Rhinen, for germanernes jord kunne ikke sammenlignes med gallernes, og germanernes levestandard lå langt under gallernes. Men etter at Ariovistus hadde slått de galliske styrker i et slag nær Magetobriga, styrte han despotisk og grusomt. Hans krevet de fornemste menns barn som gisler. For å statuere eksempler gav han ordre om den grusomste tortur om noe ikke gikk etter hans vilje. Han var barbarisk, hissig og hensynsløs. Hans tyranni var rett og slett uutholdelig. Hvis de ikke fikk hjelp av Cæsar og romerfolket, måtte alle gallere friste skjebnen og emigrere, slik som helvetierne hadde gjort, og finne seg nye hjemsteder langt borte fra germanerne. Hvis Ariovistus fikk rede på dette som nå var blitt sagt, ville han sikkert ta de strengeste represaliene ovenfor gislene. Ved sin egen og hærens innflytelse og ved sin seier nylig kunne Cæsar hindre at det kom flere germanere over Rhinen, og ved den autoritet som ligger i romerfolkets navn, kunne han forsvare hele Gallia mot Ariovists voldsgjerninger.¹⁷⁸

Sekvanerne hadde mistet kontrollen over situasjonen etter at germanerne fant ut at Gallia var et bedre sted en Germania. Germanerne fant det for godt å slå seg ned der. Deres konge var brutal og hensynsløs. Det gjorde situasjonen uutholdelig for gallerne som tenkte å gjøre det samme som helvetierne, nemlig å finne seg et nytt sted å bo. Cæsar skriver imidlertid ikke noe om hvor dette skulle bli, og etter min mening overlater han til tilskuerne å trekke slutningen; at hvis gallerne skulle reise langt var de nødt til å komme i konflikt med romerfolkets interesser. Cæsar bygger videre på sin naturliggjøring av sin inngripen som prokonsul på vegne av romerstaten for å sikre balansen i Gallia. Og dette var ikke helt uproblematisk.

Det er spesielt to punkter som er vriene for Cæsar å manøvrere rundt, nemlig at sekvanerne var en fiende av hæduerne som var venner av romerfolket. Det kan nok ha virket uforstående for mange at de skulle hjelpe disse. Videre var Ariovistus venn av romerfolket og Cæsar må diskreditere ham og fremstille ham som aggressiv, upålitelig og farlig, slik at han ikke synes romerfolkets vennskap verdig, for på den måten å grunnngi sin krig mot ham. Min oppfattning er i tråd med Gelzers, som skriver at Cæsar måtte være nøye i sin forklaring på hvorfor han måtte intervenere mot også ham, siden sistnevnte hadde sikret seg status som konge og venn av romerfolket.¹⁷⁹ Jeg vil understreke at jeg ikke tror Cæsar provoserte frem en krig, det ville ha blitt kjent i Roma,

---

¹⁷⁸ Cæsar B.G. 1.31

¹⁷⁹ Gelzer, 1968, s 107

og det hadde ikke Cæsar vært tjent med. Så langt har Cæsar tegnet et bilde av en tyrannisk hersker, samtidig illustrer han sekvanernes desperate situasjon for å skape sympatier for dem:

Da Diviciacus hadde holdt denne tale, begynte alle som var til stede, å gråte og be Cæsar om hjelp. Cæsar la merke til at sekvanerne var de eneste som ikke gjorde det. De stod med bøyet hode og så trist i ned på jorden. Han spurte dem forundret hvorfor de gjorde det. Han spurte dem flere ganger, men fikk ikke et ord ut av dem. Da grep atter hædueren Diviciacus ordet. Sekvanernes skjebne, sa han, var verre en de andres, for de var de eneste som ikke engang hemmelig våget å klage over noe eller be om hjelp. Selv når Ariovistus ikke var til stede, fryktet de hans grusomhet som om han personlig var der. De andre hadde mulighet for å flykte, men sekvanerne måtte finne seg i alt, for de hadde mottatt Ariovistus i sitt land, og deres byer var alle i hans makt.¹⁸⁰

Det var gått meget ille med sekvanerne. Videre skriver Cæsar at han trodde det hele kunne løses med diplomatiske midler.¹⁸¹ Etter min mening er det klart at Cæsar måtte gi et overbevisende inntrykk av at han faktisk prøvde å løse konflikten diplomatisk, siden Ariovistus var venn av romerfolket. Videre bygger han opp under begrunnelsen for sitt engasjement mot Ariovistus:

Også andre forhold fikk Cæsar til å overveie hvilke forholdsregler som burde tas. Det som var mest vannærende både for ham selv og for romerfolket, var at hæduerne, som ofte var blitt hilst som brødre og blodsvenner, var germanernes slaver, og at deres gisler befant seg hos Ariovistus og sekvanerne. Han innså også hvor farlig det var for romerfolket at germanerne i stadig større antall satte over Rhinen og slo seg ned i Gallia. Så ville og barbariske folk ville sikkert ikke nøye seg med å ta Gallia, men gå inn i provinsen og derfra marsjere mot Italia, slik kimbrier og teutoner før dem hadde gjort. Det ville være lett, for det er bare Rhône som skiller sekvanernes land fra vår provins. Cæsar fant at det øyeblikkelig måtte treffes forholdsregler mot denne trussel.¹⁸²

At germanerne kunne slå seg ned i Gallia var i følge Cæsar en fare mot provinsen og kanskje til og med Italia. Germanerne var aggressive og Cæsar sammenligner de med teutonerne og kimbriene som hans onkel Marius nedkjempet nesten femti år tidligere. Etter min mening stiller Cæsar opp denne sammenligningen for å understøtte sin argumentasjon. Germanerfaren fra Marius sin tid må ha stått som et nedarvet spøkelse i romerfolkets bevissthet. Cæsar kan ha appellert til slike forestillinger, for å begrunne sitt eget oppgjør med germanerne. Det er klart at Cæsar rettferdiggjør sin krig mot Ariovistus

---

¹⁸⁰ Cæsar B.G. 1.32

¹⁸¹ Cæsar B.G. 1.33

¹⁸² Cæsar B.G. 1.33

i forhold til *bellum justum*, at krigen måtte være rettferdig, og spesielt senatorene må ha vært interessert i en forklaring på dette. Spørsmålene som ble diskutert var fortsatt innenfor senatorsscenarioet.

Hvis vi plukker opp igjen tråden fra Hedeagers påstand om at Cæsars plan med Gallia var å lage et strategisk bolverk mot Germania, så synes overstående utdrag fra gallerkrigen å støtte dette.¹⁸³ Hvis vi ser på kartet så ser vi at traktene Cæsar fører krigene i 58 ligger nær provinsene Gallia Cisalpina, og Narbonensis, slik at det er hold i Hedeagers tolkning. Ut fra en realpolitisk vurdering, vil en aggressiv stamme i disse traktene helt klart ha vært en fare for provinsene, samtidig som dette kunne sette i gang nye emigrasjoner internt i Gallia, noe som igjen kunne skape nye farer for de romerske provinsene. Allikevel, hvis vi ser på kartet, ser vi at det her er snakk om et strategisk område som er svært lite i forhold til hele Gallia. Jeg mener at det ikke var strategisk nødvendig å gjøre hele Gallia til en buffersone mot germanerne. Hvis Cæsar ønske var å lage en buffersone slik Hedeager hevder, men bare de grensetraktene som var operasjonsområde i 58. Videre: hvorfor lot han ikke da gallerne ta opp kampen mot Ariovistus på egenhånd? Jeg holder fast ved at Cæsars mål med denne fremstillingen er å forsvare sine disposisjoner. Germanerfaren var på dette tidspunktet en reel fare, slik at ut i fra et strategisk synspunkt kan Hedeager ha et poeng, men jeg mener i likhet med Gelzer at Cæsars hensikt er å forsvare sin krig, slik sett kan Hedeager selv ha falt for Cæsars propaganda.

En annen realpolitisk vurdering var Ariovistus krigerske og upålitelige karakter. Cæsar, som lot galleren Diviciacus beskrive Ariovistus på denne måten, gjorde det klart at han trodde konflikten kunne løses med diplomatiske metoder.¹⁸⁴

GERMANERKONGEN ARIOVISTUS

Cæsar skriver at han bestemte seg for å sende utsendinger til Ariovistus for å avtale et sted de kunne føre samtaler. Cæsar skriver videre at han ønsket å diskutere

---

¹⁸³ Hedeager, 1991, s 17, 35

¹⁸⁴ Cæsar B.G. 1.33

statsanliggender, men Ariovistus nekter.¹⁸⁵ Og tonen er slik Cæsar fremstiller den, ikke særlig god. Ariovistus arrogante holdning kommer klart frem av kommentarene.¹⁸⁶ Cæsar lar også Ariovistus argumenter for at Cæsar ikke har noe å gjøre i Gallia, komme frem. Dette gjorde han etter min mening for så å selv naturlig kunne presentere sine innvendinger mot Ariovistus. Cæsars sendte nye sendemenn til germanerkongen:

De var pålagt å si at senatet i Cæsars konsulår, på Cæsars begjæring, hedret Ariovistus med tittelen konge og venn. Når han nå brakte Cæsar og romerfolket sin takk ved å nekte å mota en invitasjon til en samtale og avslå drøftinger av saker som angikk dem begge, så fant Cæsar å måtte stille en rekke krav til ham. For det første måtte Ariovistus ikke bringe flere germanere over Rhinen inn i Gallia. For det andre skulle han gi hædueren gislene tilbake, og uttrykkelig tillate sekvanerne å gi tilbake de gisler de hadde. Videre skulle han ikke plage hæduerne mere eller føre krig mot dem og deres forbundsfeller.¹⁸⁷

Jeg antar at disse kravene var vanskelige for Ariovistus å etterkomme, fordi som konge kunne ikke Ariovistus bare la seg diktere uten å miste ansikt og autoritet. Cæsar presenterer også det legale forsvaret for sin behandling av Ariovistus situasjonen, med å vise til en lov av 61, som bestemte at prokonsulen i provinsen skulle forsvare Hæduerne og andre venner av romerfolket.¹⁸⁸ Jeg mener at dette er en videre bygging på legitimeringen av sine handlinger, slik Gelzer og Taylor hevder. Jeg mener sistnevnte kommer godt frem hvis vi ser på hva Cassius Dio skriver om forhandlingene med Ariovistus:

Now Ariovistus was the ruler of those Germans; his authority had been confirmed by the Romans and he had been enrolled among their friends and allies by Caesar himself during his consulship. In comparison, however, with the glory to be derived from the war and the power which that glory would bring, the Roman general heeded none of these considerations, except in so far as he wished to get some excuse for the quarrel from the barbarian, so that he should not appear to be in any way the aggressor against Ariovistus. Therefore he sent for him, pretending that he wished to have a conference with him.¹⁸⁹

Ariovistus svarte Cæsar at han hadde krigens rett på sin side, for han hadde jo seiret over hæduerne. Han ville ikke gi gislene tilbake, men han skulle la være å føre krig, bare

---

¹⁸⁵ Cæsar B.G. 1.34

¹⁸⁶ Cæsar B.G. 1.34

¹⁸⁷ Cæsar B.G. 1.35

¹⁸⁸ Cæsar B.G. 1.35

¹⁸⁹ Cassius Dio 38.34.3 - 4

hæduerne betalte skatten de var blitt enige om. Videre truet han romerfolket ved å skryte av at han hadde knust alle som ville krige mot ham, og hans menn var tapre og hadde ikke vært under tak på fjorten år.¹⁹⁰ Cæsar trekker stadig frem ambisjonene til germanerkongen. Det begynte å haste da Cæsar tok imot sendemenn fra treverne og hæduerne. Disse klaget over at germanerne plyndret selv om de hadde gitt gisler til germanerkongen. De sa også at det stod hundre svebiske herreder på østsiden av Rhinen som ville inn i Gallia. På grunnlag av dette fant Cæsar det nødvendig å handle før motstanderen ble for sterk.¹⁹¹

Cæsar hadde enda ikke gått til krig mot germanerne. Han forklarer hvorfor han måtte forlate sin provins og rykke mot Ariovistus av rent strategiske hensyn i tilfelle det skulle komme til krig. Det hastet mot Ariovistus på samme måte som det hastet mot helvetierne, handling måtte til før situasjonen ble verre. Det har sannsynligvis vært noen som mente at de burde avvente situasjonen for å se hva germanerkongen ville gjøre. Innenfor militærscenarioet var soldatene som skulle kjempe i krigen, glade for Cæsars beslutning om å gripe inn før det hele ble vanskeligere og farligere. Cæsar rykket frem mot germanerne og inntok byen Vesontio,¹⁹² som var sekvanernes største by. Den var dessuten utstyrt med alle slags forsyninger, og fra naturens side var den lett å forsvare.¹⁹³ Det er også her, dypt inne i Gallia, med germanerkongen Ariovistus snikende i nærheten, at det bryter ut panikk blant offiserer og soldater i Cæsars hær.¹⁹⁴

PANIKKSITUASJONEN VED VESONTIO

Når Cæsar og romerhæren stod ved Vesontio for å samle forsyninger, brøt det ut panikk i hæren etter at de hørte gallere og kjøpmenn fortelle om de fryktelige germanerne. Dette panikkutbruddet må ha vært en svært alvorlig hendelse som kan ha brutt ned legionærenes kampmoral og lojalitet til hærføreren. Det kunne ha utviklet seg til et mytteri, om ikke Cæsar hadde tatt affære slik en general skal i en slik situasjon. Imidlertid lyktes Cæsar i å roe stemningen, vi skal se nærmere på hvordan han

---

¹⁹⁰ Cæsar B.G. 1.36

¹⁹¹ Cæsar B.G. 1.37

¹⁹² I den latinske teksten heter byen Vesontio, men man regner med at det er byen som i dag heter Besancon

¹⁹³ Cæsar B.G. 1.38

¹⁹⁴ Cæsar B.G. 1.39

rapporterer om denne hendelsen i sine krigskommentarer. I sin beretning er Cæsar og romerhæren dypt inne i sekvanernes land, langt fra deres egne trakter:

Mens Cæsar oppholdt seg noen få dager ved Besancon for å ordne med forsyningene, oppstod det plutselig panikk, først blant militærtribunene, offiserene i hjelpetroppene og andre som bare for vennskaps skyld hadde fulgt Cæsar fra Roma uten å ha stor erfaring i krig. Gallerne og kjøpmenn hevdet at germanerne var noen kjemper med utrolig mot og våpenferdigheter. De fortalte hvordan det var gått med dem selv når de hadde møtt germanerne – deres ansikt var så barskt og deres øyne så skarpe at de ofte ikke hadde greid å se på dem. Redselen grep om seg, og snart var hele hæren slått av panikk. Noen hevdet at de var nødt til å reise hjem, og bad Cæsar om tillatelse til å dra. Andre skammet seg og ble i leiren for å unngå å få ord for å være feige, men de greide ikke beherske sitt ansiktsuttrykk, og det var mange som ikke greide å holde tårene tilbake. De holdt seg i teltene og klaget over sin skjebne, eller de snakket med sine venner om den fare som truet dem alle. Overalt i leiren ble testamenter oppsatt. Feigheten spredte seg litt etter litt også til dem som hadde stor krigserfaring, soldater, centurioner og kavaleri offiserer. De som gjerne ville ansees for minst feige, hevdet at det ikke var fienden de var redd for, men de trange passene og de store skogene som lå mellom dem selv og Ariovist. Transporten av proviant kunne også komme til å svikte. Noen sa til og med at de trodde soldatene av redsel ikke ville lystre når Cæsar gav ordre til å bryte leir og rykke ut.¹⁹⁵

Vi skal komme tilbake til hvordan Cæsar ryddet opp i denne situasjonen. Slik vi umiddelbart oppfatter Cæsar i overstående utdrag, handlet dette om et rent utbrudd av panikk. Det kommer ikke helt klart frem hvem som snakket med gallerne og handelsmennene. I orginalteksten bruker Cæsar ordet *nostrorum*, som oversettes til ”våres folk”, og ut fra sammenhengen skal man forstå mer spesifikt hvem disse folkene var.¹⁹⁶ Det kommer ikke helt klart frem i oversettelsen til Rosbach, at de som først lar seg gripe av panikken, først og fremst var personlige venner av Cæsar. Noen av de var også engasjert som militærtribuner og som offiserer i støttkavaleriet for at de skulle få erfaring fra militæret.

Slik Rice Holmes forklarer det i sine kommentarer til Cæsars skrifter, var disse folkene unge politikere uten erfaring fra krig. Disse kunne være nyttige for Cæsar som allierte venner i politikken, til gjengjeld fikk de militær erfaring og prestige. Oppgavene de fylte var mindre viktige. Cæsar hadde engasjert dem til administrative oppgaver. Enten som tribuner, eller til lederoppgaver i støttetroppene. Blant annet som offiserer i kohortene av pilskyttere og slyngkastere. Videre sier han at det er mulig at denne gruppen kan ha inkludert *contubernales*. Dette var unge menn som fulgte hærføreren uten

---

¹⁹⁵ Cæsar B.G. 1.39

¹⁹⁶ Takk til Mathilde Skoie for oversettelseshjelp.

å være tilknyttet noen spesiell enhet, med hensikt av å lære av hærførerens råd. Holmes ser dem som forfengelige løsgjengere som kun var interessert i Cæsars vennskap.¹⁹⁷ Jeg vil følge tråden til Rice Holmes videre, - hvem var egentlig disse vennene av Cæsar? Den latinske teksten lyder som følgende:

*...reliquisque, qui ex urbe amicitiae causa Caesarem secuti non magnum in re militari usum.*¹⁹⁸

*...and the others who had followed Caesar from Rome to court his friendship, without any great experience in warfare.*¹⁹⁹

Det er videre viktig å påpeke at de øvrige offiserer som Cæsar lar figurere i Cæsars kommentarer, med få unntak, i følge Gruen, var fra Italia og provinsene, og ikke fra Latium og Roma.²⁰⁰ Det er etter min mening klart at disse i Cæsars følge ikke var trenede offiserer. At det handlet om politiske vennetjenester mener jeg er sannsynlig. Jeg mener vi finner argumenter for dette i Ciceros brevveksling med Cæsar om sin nære venn C. Trebatius Testa i 54 og i brevvekslingen med testa selv mens han er i Cæsars følge i Britannia.

I et brev til Cæsar der Cicero anbefalte Trebatius Testa, en jurist fra Lucania, refererer Cicero til noe som Cæsar hadde skrevet til ham. Følgende kommer fram; nemlig at Cæsar lovet å gjøre Rufus, som også var anbefalt til Cæsar av Cicero, til konge over Gallia. Samtidig ba han Cicero varmt om å sende flere unge menn han kan gi poster til.²⁰¹ Det som slående er varmen og vennligheten i Cæsars oppfordring. På dette tidspunktet var Cicero under Cæsars vinger etter å ha skiftet side fra Pompeius. Cæsar var med på å hjelpe Cicero tilbake etter hans landflyktighet. Samtidig hadde Cicero fått betydelig med finansiell støtte fra Cæsar. Den sjarme og karisma som Cæsar hadde må ha gjort utslag også.

Videre i sitt brev skriver Cicero for å anbefale Trebatius Testa til Cæsar. En nærmere betraktning av disse brevene gir noen interessante opplysninger:

---

¹⁹⁷ Rice Holmes, 1914, s 44-45; Cic. Ad. Fam. 7.8.1

¹⁹⁸ Cæsar 1.39

¹⁹⁹ Cæsar 1.39

²⁰⁰ Gruen, 1974, s 116 - 117

²⁰¹ Cic. Ad.Fam 5.2

He is the man, my dear Caesar, I would have you so welcome with all your characteristic courtesy as to bestow upon him alone whatever favours I might induce you to be kind enough to bestow upon my friends... ...I should add that he is at the head of his profession in civil law, and a man of marvellous memory and vast learning. I ask for him no tribunate, nor prefecture, nor any specific appointment you may kindly offer him; I simply ask your general goodwill and generosity; and I raise no objection, if it so please you, to your also honouring him with these tokens of a little glory.²⁰²

Det som kommer frem, slik jeg ser det, at Trebatius ikke hadde tidligere militær erfaring, men at han var en lovende jurist. Det er også klart at han var en av Ciceros klienter, hvis interesse Cicero prøver å fremme – hva Cicero senere får igjen vet vi ikke. Videre tegnes et vennskap mellom Cicero og Caesar som ligner patron klientforholdet. Det var i alle fall et vennskap der Cæsar var den mektige parten. Det var Cæsar som kunne tilby disse lavere stillingene i hæren som gav litt ære og prestige, samtidig som han også hadde rikdommer å gi vekk.

I sin brevveksling med Trebatius kommer disse tingene enda bedre frem. Cicero fortalte Trebatius om hvordan han skrev til både Cæsar, sin bror Quintus og Balbus for å fremme karrieren til Trebatius. Brevene handler ikke bare om saker mellom Cicero og hans venner, det er mye humor og vidd også. Slik at forholdet mellom Trebatius og Cicero var preget av vennskap. I noen av brevene er Cicero irritert fordi hans venn tilsynelatende tuller vekk sjansene sine, og han reflekterer Cæsars ord om at Trebatius var en riktig god jurist. Det var åpenbart ikke hans militære egenskaper som gjorde at han fikk en plass i Cæsars hær, selv om han etter hvert også gjorde noen fremskritt også med det. Cicero skrev det også selv til Trebatius at han hadde tatt vare på Trebatius sine interesser og forsøkt å fremme Trebatius karriere siden Trebatius var liten.²⁰³ Jeg mener det er rimelig klart at dette handlet om å fremme Trebatius sin karriere. Jeg tror at disse i Cæsars følge ved Vesontio var samme type unge menn med karriereforhåpninger. Eventuelt at noen hjemme i Roma eller Italia hadde håp for dem. Det kommer jo frem at det ikke går bare på skinner med Trebatius. Det er videre klart at Cæsar gjør deres foresatte hjemme en tjeneste, da han gav disse unge en mulighet til å komme seg opp i verden ved å tilby dem militær erfaring og penger. Imidlertid kunne også tjeneste i

---

²⁰² Cic. Ad.Fam. 5.3

²⁰³ Cic. Ad. Fam 7.5.6 – 5.13

Cæsars hær representere en aldri så liten fallgrube for unge aristokrater uten militær erfaring.

Det var sannsynligvis ingen som lot seg imponere av disse *contubernales*, da de løp rundt som hodeløse kyllinger. Dersom deres identitet ble kjent i Roma, ville de sannsynligvis ha fått vanskeligheter med å lykkes i valgkampene. Ble slike ting kjent? Ut fra det som kommer frem av Ciceros brev til Trebatius Testa, mener jeg at slike ting ble gjort kjent:

...To conclude, if you return speedily, there will be no talk about it; if you stay away much longer with nothing to show for it, I shudder at the thought not only of what Laberius, but also of what our comrade Valerius may do. For a most surprising character might be put on the stage, - "the Lawyer in Britain".²⁰⁴

Laberius var forfatter av mimeskuespill og farser.²⁰⁵ Sistnevnte som var en lett dramatisk sjanger, med bruk av usannsynlige plott, overdrevne karakterer og slapstick humor. Cicero var bekymret, selv om han spøker med det på vegne av sin unge protegé. Dette fordi Trebatius foreløpig ikke hadde noe å vise til og målet var jo å bygge seg opp prestige mens han var i Gallia.²⁰⁶ Trebatius kunne da risikere å bli gjort narr av på scenen i et skuespill. Det kommer imidlertid ikke frem hvem som var publikum, om det var forbeholdt aristokratiet, eller om folket også var tilskuere til slike skuespill. Cicero skriver heller ingenting om hvor skadelig en slik komisk behandling var politisk, men det ser ikke ut som det var en ønskelig situasjon. Det kommer imidlertid frem rikelig med informasjon til Roma om hendelsene i Gallia.

Vi kan se for oss et scenario der de som lot seg skremme hjem av germanerfaren ved Vesontio, ble gjort narr av i slike skuespill. Dette scenarioet er det mulig å trekke litt lenger. Vi kan se for oss positiv omtale av Cæsars menn og felttoget i Gallia og sette det enten på en scene, eller som gladiator kamper. Dette kan ha vært en måte for Cæsar å gjøre krigskommentarene kjent på. Imidlertid har ikke jeg funnet noen konkrete kilder på dette, men jeg mener det er mulig å konkludere med at hvis Cæsar ville nå noen med sin propaganda, så hadde han mange muligheter for å gjøre sin propaganda kjent.

---

²⁰⁴ Cic. Ad. Fam 7.11.2

²⁰⁵ Peck, 1898, URL

²⁰⁶ Cic. Ad. Fam 7.11.3

Med fokus på den militære problematikken i militærscenarioet kommer følgende frem. Problemet som oppstod da de lot seg ta av panikk, var at de må ha mistet tillitten til både soldatene de skulle lede og til sine overordnede offiserer. Videre var de med dette etter min mening, blitt et uromoment som Cæsar av hensyn til moralen ikke kunne ha til stede i leiren. Noen av disse reiste hjem, men ikke alle. På grunn av sitt gode navn, ville noen av de bli i leiren for ikke å vannære seg selv ved å returnere tidlig til Roma. Selv om Cæsar ikke nevner navn – noe som må betegnes som taktfull- er hans fremstilling av disse skjæmmende, og det må ha vært klart for alle legionærer, centurioner og offiserer hvem disse kujonene var. Derfor, må det ha blitt vanskelig å oppholde seg i leiren etter denne episoden. I denne sammenhengen kan kommentarene ha fungert som en advarsel for nye unge menn fra Roma.

Cæsar tar etter mitt skjønn et valg i forhold til sin fremstilling av disse offiserene, han kunne ha valgt å unnskyldte deres oppførsel, men da hadde nok andre offiserer, legionærer og centurioner trukket hans dømmekraft i tvil. En slik situasjon må ha vært uholdbar. Samtidig kunne han ikke, siden kommentarene også ble publisert i Roma, Italia og kanskje i provinsene, nevne disse folkene med navn. Jeg tror at Cæsar vil gi soldatene en moralsk oppstrammer og påminnelse i ettertid. Fordi de ikke under noen omstendighet skulle stole på gallerne og handelsmennene. De skulle kun holde seg til Cæsars ord og ordrer, og de skal heller ikke trekke denne i tvil, dette skriver Cæsar selv at han sa til Centurionene.²⁰⁷

Slik Cassius Dio fremstiller denne begivenheten kan det tyde på at en viktig del av soldatenes og offiserenes motforestillinger mot en eventuell krig mot Ariovistus var i forbindelse med *bellum justum*, som har vært diskutert tidligere. La oss se nærmere på hva Dio skriver, først hans beskrivelse av panikkutbruddet, så et utdrag av hans versjon av Cæsars tale til offiserer og centurioner:

Meanwhile reports reached the soldiers that Ariovistus was making vigorous preparations, and also that many other Germans had either already crossed the Rhine to assist him or had collected on the very bank of the river to attack the Romans suddenly; hence they fell into deep dejection. Alarmed by the stature of their enemies, by their numbers, their boldness, and consequent ready threats, they were in such a mood as to feel that they were going to contend not against men, but against uncanny ferocious wild beasts. And the talk was that they were undertaking a war which was none of their

---

²⁰⁷ Cæsar B.G. 1.40

*business and had not been decreed, merely on account of Caesar's personal ambition; and they threatened also to desert him if he did not change his course. So he, when he heard of it, did not make any address to the common soldiers, since he thought it was not a good plan to discuss such matters before a crowd, and that if he did, these things would get out and reach the enemy, and since he feared his soldiers might perchance refuse obedience, raise a tumult, and do some harm, but he assembled his lieutenants and subalterns and spoke before them as follows...*²⁰⁸

*If, however, any one thinks that because no investigation has been made of this war in the senate and no vote has been passed in the assembly we need be less eager, let him reflect that while some, to be sure, of the many wars which have fallen to our lot, have come about as a result of preparation and previous announcement, yet others have occurred on the spur of the moment. For this reason all uprisings that are made while we are staying at home and keeping quiet, in which the beginning of the complaints arises from some embassy, both call for and demand an inquiry into their nature and the taking of a vote, after which the consuls and praetors must be assigned to them and the forces sent out; but all that come to light after commanders have already gone forth and taken the field are no longer to be brought up for decision, but to be taken in hand promptly, before they increase, as matters decreed ratified by the very urgency of the crisis.*²⁰⁹

Soldatene ble redde på grunn av ryktene om de ville germanerne. I tillegg gikk det et rykte om at krigen ikke var romerfolkets anliggende, siden senatet ikke hadde sanksjonert den. Ett spørsmål til reiser seg; hvorfor nevner ikke Cæsar dette selv? Jeg tror at uansett hvem som var målgruppe ville ikke Cæsar vinne noe på å ta opp igjen dette temaet. Videre var det slik at Gudene bestemte hvilken krig som var rettferdig, og man kunne i følge romerfolkets logikk ikke vinne en krig som var urettferdig. Siden romerfolket vant krigen, og Cæsar skriver i retrospekt, viste det seg at krigen per definisjon var rettferdig. Grunngivelsen for rettferdigheten var at de vant. I ettertid ville imidlertid Cæsar tjene på å komme med en offisiell versjon av hva som egentlig skjedde ved Vesontio. Dette både for at soldatene og offiserene ikke skulle ha noen tvil rundt spørsmålet om kampanjens legalitet. Og ikke minst vise hvor handlekraftig hærføreren var. Det er etter min mening grunnen til at Cæsar presenterer hele dette problemet som et utslag av panikk.

Grunnen til at Cæsar ikke tok opp tråden om *bellum justum*, var at temaet ble dødt i det germanerkongens hær brøt sammen. Når kommentaren ble publisert var dette klart for alle. Neste kapitel i kommentarene handler om hvordan prokonsulen ryddet opp i rekkene.

---

²⁰⁸ Cassius Dio 38.35.1-3

²⁰⁹ Cassius Dio 38.41.1-3

PROKONSULEN TAR AFFÆRE

Fra et militært synspunkt er det for en general et særdeles alvorlig problem at offiserene gripes av panikk i stedet for å roe panikkspredningen. Det var offiserenes ansvar å roe ned soldatene. Hvordan vil Cæsars opprydning passe i militærscenarioet? Cæsar skriver at hele hæren etter hvert ble slått av panikk og da han merket dette kalte han til seg alle centurionene.²¹⁰ Rice Holmes kommenterer at det bare var vanlig å tilkalle centurionene fra første kohort i hver legion til krigsråd. Disse var det seks av, mens det i hele legionen var seksti. Videre var det kanskje ikke dette et ordentlig krigsråd.²¹¹ Det kan være, som Holmes bemerker, påfallende at Cæsar tilkalte alle. Imidlertid er den mest nærliggende grunnen til dette at han ville denne panikkholdningen til livs, for å gjenopprette moralen. På den annen side skulle det være mulig å oppnå dette ved å delegere ansvaret til centurionene av første klasse, hvorfor tilkaller han da alle centurionene? Jeg tror at det var et uttrykk for Cæsars grundighet som general.

Hensikten til Cæsar kan ha vært at han ville bli kjent med alle sine underoffiserer. Dette må ha hatt sin årsak i at Cæsar ønsket å knytte til seg centurionene, og på den måten øve nærmere innflytelse over sine soldater. Etter mitt syn handlet dette om at Cæsar jobbet med lojaliteten til alle ledd i hæren. Videre forklarer Cæsar hvordan han ordnet opp i elendigheten. Samtidig som han irettesetter Centurionene i kommentarene, viser han også sitt militære lederskap for de som kommentarene ble gjort kjent for.

Han irettesatte dem kraftig først og fremst fordi de mente at de hadde noe med hærførerens disposisjoner å gjøre. Ariovistus hadde, sa han, under hans eget konsulat meget ivrig søkt vennskap med romerfolket. Hvorfor skulle da noen tro at han så lettville ville gå fra sine forpliktelser? Cæsar var overbevist om at når hans krav ble kjent, og Ariovistus innså rimeligheten i hans vilkår, så ville germanerkongen ikke avvise Cæsar og romerfolkets vennskap. Men dersom Ariovistus var så gal at han gikk til krig, hva hadde de så å frykte? Eller hvorfor tvilte de på sitt eget mot eller Cæsars kompetanse? Fienden var jo den samme som de hadde målt seg med i våre fedres tid, da kimbrere og teutonere ble slått av Gaius Marius. Hæren fortjente de gang like meget ros som hærføreren selv. Under slaveoppstanden i Italia nylig hadde de også kunnet måle seg med germanere, og slavene hadde trening og disiplin, ettersom de hadde vært i romersk tjeneste. Fasthet er en god egenskap: en tid hadde våre soldater fryktet germanerne mens de var ubevæpnet, men hadde senere overvunnet dem skjønt de da hadde fått våpen og hadde vunnet flere seire. Det var for øvrig den samme fiende helvetierne ofte hadde møtt og oftest hadde seiret over, ikke bare i sitt eget land, men også i Germania – og helvetierne greide jo ikke å måle seg med vår hær. Hvis det var noen som lot seg

---

²¹⁰ Cæsar B.G 1.40

²¹¹ Holmes, 1914, s 46 (Holmes kom med en totalrevidert utgave i 1931)

skremme av gallernes nederlag og flukt, så burde de vite at Ariovistus hadde overvunnet gallerne mere ved sin dyktige taktikk enn ved sin tapperhet. Gallerne var nemlig helt utkjørt av den langvarige krigen, og hadde spredt seg fordi de ikke ventet flere angrep – Ariovistus hadde jo i månedsvis holdt seg i leiren i myrlandet. Da hadde Ariovistus plutselig gått til angrep. Men en taktikk som lyktes overfor ukyndige barbarer, kunne knapt Ariovistus engang håpe han med hell skulle kunne anvende mot romerhæren. De som var engstelige for forsyningene eller de trange passene på marsjruten, oppførte seg arrogant, for det så jo ut som de tvilte på at hærføreren gjorde sin plikt, eller endog på å gjøre sin plikt. Ansvarer lå på Cæsar selv. Sekvanerne, leukerne og lingonerne skaffet korn, og kornet var allerede modent. Veien ville de selv snart kunne dømme om. Hva det angikk at soldatene ikke ville adlyde, så var han ikke det minste bekymret. Han visste nemlig at hver gang en hær ikke hadde adlydt sin leder, så hadde det vært gjort en eller annen bommert, eller hærføreren hadde begått en misgjerning, slik at det ble oppdaget at han var grisk. Men Cæsars uegennytte kunne tydelig følges gjennom hele hans liv, og hans gode lykke var åpenbar i helvetierkrigen. Følgelig ville han straks gjøre som det som han egentlig hadde tenkt å utsette til senere, og bryte leir samme natt. På den måten ville han øyeblikkelig få vite om det var æresfølelsen og pliktfølelse eller om det var redsel som var sterkest hos soldatene. Og hvis ingen andre fulgte ham, ville han dra med den tiende legion, for den stolte han fult på. Han ville gjøre den til sin livvakt. Cæsar hadde alltid satt den tiende legion høyest, og hadde størst tillit til den fordi den alltid hadde utvist særlig tapperhet.²¹²

I det scenarioet der kommentarene ble publisert for soldatene, var dette avsnittet etter min mening en påminnelse om hva som ble sagt under krigsrådet, og om holdningene Cæsar forlangte den dagen. Slik sett fungerer dette som en bekreftelse av holdningene og lojalitetsbåndene som Cæsar bygget mellom seg og sine soldater. Slik ser jeg funksjonen til Cæsars propaganda i forhold til hæren. Cæsar irettesatte dem kraftig og han gir etter min mening en kortversjon med de sentrale poengene i talen han må ha holdt. Videre mener jeg at han stolte på at offiserer og spesielt centurionene formidlet holdningene han satte som standard til soldatene. Han dekker de legale spørsmålene ved å trekke frem Ariovistus forpliktelser. Cæsar gikk i følge seg selv, Ariovistus i møte, i den tro at det skal gå an å få til en diplomatisk løsning.

Soldatene fikk beskjed om at de ikke måtte frykte germanerne. De måtte heller ikke tvile på at de kunne slå de, for det hadde romerhæren gjort flere ganger før. Cæsar skriver også at germanerne ikke var så farlige, eller at det var grunn til å frykte de. Slutningen jeg trekker av dette er at Cæsar gjorde et valgt ut i fra situasjonen. Slik situasjonen var her, altså i en stemning av panikk, måtte Cæsar forsøke å sette situasjonen i riktig perspektiv for offiserene og underoffiserene, og forsøke å ufarliggjøre germanerne. Hvis vi setter dette i scenarioene med publisering i Italia og Roma, kunne vi

---

²¹² Cæsar B.G. 1.40

i utgangspunktet spørre hvorfor han underdrev germanerfaren. Det ville jo vært mer politisk prestige i det å vinne over farlige germanere, enn ufarlige. Et argument er at Cæsar hadde respekt for sitt publikum, i den forstand at det var klart at de hadde greie på hvordan man ledet menn i kamp. Slik sett må Cæsar ha fremstått som ansvarlig for publikum. Dette fordi han oppfattet situasjonen og visste hva som måtte gjøres. Han ryddet opp med kyndighet og fasthet.

Tilbake i militærscenariotet var den generelle beskjeden til alle som tvilte på Cæsars kompetanse som hærfører, at de oppførte seg arrogant, og blandet seg inn i ting de ikke hadde noe med. Å sørge for kornforsyningene var Cæsars plikt og han tok sitt ansvar alvorlig. Videre holder Cæsar frem sin uegennytte, som man kanskje kan diskutere, og sin gode lykke i krigen mot helvetierne. Alle soldater ønsker ledere som har gode egenskaper – både militærfaglige og personlige sådan, fordi gode kombinasjoner av slike, øker deres muligheter for å overleve. Slik Cæsar fremstiller det var det en slik hærfører de hadde i ham. Dette handlet om lojaliteten til samtlige i hæren, og den skulle ligge til generalen. Om kommentarene, eller noe tilsvarende, ble gjort kjent for familiene til soldatene, da må de ha vært glade for at Cæsar var en god general. Det samme gjaldt for Transpadanerne og borgerne i nord, fordi de var jo absolutt interessert i en dyktig general som tok vare på soldatene, og tilintetgjorde invasjonssfare.

I sammenheng med lojalitet, i militærscenariotet, kan det også påpekes hva som ikke skjedde. Livet som soldat i romerhæren kunne være underlagt en brutal disiplin, men situasjonen ved Vesontio utartet seg så vidt vi vet ikke i brutal avstraffelse. Selv om mange i romerhæren sikkert ikke ville ha blitt overasket om det hadde skjedd. Det skulle etter hvert vise seg som karakteristisk for Cæsars lederskap at han var mild og ettergiven. Samtidig visste han når han skulle kreve disiplin av soldatene. Det er ytterst sjelden han rapporterer om kollektiv avstraffelser av legionærene, men da er han også etter forholdene mild. Etter et mytteri i forbindelse med borgerkrigen, ble bare ringlederne desimert. Resultatet av et slikt lederskap var at lojalitetsbåndene ble styrket og Cæsar hadde en bedre hær til sin disposisjon.

Cæsar forteller også at om alle andre svikter ham, reiser han alene med den tiende legion. Hvorfor skriver han dette? Hvorfor akkurat den tiende legion? Disse spørsmålene skal jeg forsøke å svare på.

DEN TIENDE LEGION

Hvorfor valgte Cæsar den tiende legion? I følge Brunt var den tiende legion en av de fire legionene som ble stilt til Cæsars disposisjon i 58. Den syvende, åttende og niende legion var stasjonert i Gallia Cisalpina, mens den tiende var stasjonert i Gallia transalpina. Mannskapene til disse legionene ble rekruttert i 64, i Umbria av prokonsulen Murena som hadde Gallia Transalpina som provins. Umbria var regionen rett nord øst for Roma og således svært nær republikkens politiske senter. Den tiende legion bestod av sønner og brødre av borgerne i Umbria. Disse fire legionene tjenestegjorde under propretoren C. Pomptinus i hans suksessfulle krig mot Allobrogerne i årene 62 – 61.²¹³ Dette mener Brunt er åpenbart. Vi har i så måte med fire veteranlegioner å gjøre.

Hvorfor Cæsar gjorde akkurat den tiende legionen til sin livvakt kan vi settes i flere sammenhenger. Det er mest trolig at Cæsar hadde grunn til å stole på denne legionen, i den forstand at den faktisk ved sin innsats og lojalitet gjorde seg fortjent til spesiell oppmerksomhet.

Det er på det rene at den tiende legion på dette tidspunkt hadde seks års erfaring i hæren. Det hadde også de andre tre legionene. Mannskapet i denne legionen kunne ha vært de mest erfarne i Cæsars hær på dette tidspunkt, men det er ikke noe som sier at de andre tre hadde mindre erfaring. Holmes skriver at *praetoriam cohortem*, generalens personlige livvakt, pleide å bestå av de tapreste mennene i hæren.²¹⁴ Ullman utdyper at en slik kohort, til vanlig, stod utenfor den ordinære legionsinndelingen og var øverstkommanderende til særlig tjeneste og beskyttelse.²¹⁵ For egen regning antar jeg at disse var unntatt tungt kroppsarbeid og annet rutinepreget arbeid. Nå var det ikke alltid var de tapreste som ble gitt denne ære å være generalens personlige livvakt. Det forekom tvert imot at folk ble forfremmet mot betaling, noe Cicero kritiserer forskjellige senatorer for å ha latt skje.²¹⁶ Cæsars onkel Marius gjorde på sin side et poeng av at han valgte de tapreste i hæren og ikke sine venner som kunne hjelpe ham i politikken. Dette var et uttrykk for at Marius var en god general. Det er svært trolig at Marius var Cæsars forbilde

---

²¹³ Brunt, 1971, s 465 - 466

²¹⁴ Holmes, 1914, s 49

²¹⁵ Ullman, 1924, s 112

²¹⁶ Cic. Pro Leg. Man. 37

som general. Det er liten tvil om at de begge var særdeles dyktige. Cæsar viste at det var mer en familiebåndene han hadde tilfelles med sin onkel. Dette skal Sulla en gang ha bekymret seg for.²¹⁷ Jeg tror at Cæsar med sin presentasjon av sitt eget lederskap appellerte sterkt til folket og senatorene i Roma, Italia og Transpadania. Samtidig som han skremte vannet av sine motstandere. I alle fall i rent karrierepolitisk sammenheng. Uansett var det handlingen som militær leder som ligger til grunn for propagandaverdien.

Flere perspektiver åpner seg i det militære scenarioet. Vi ser at Cæsar gav en hel legion æren som privat livvakt. Dette synes uvanlig, siden det vanligvis var tale om at en kohort var generalens private livvakt. Forklaringen er etter min mening at det var for å gi resten av hæren ett eksempel å leve opp til. Han la samtidig opp til at den tiende skulle fungere som en elitelegion. En slik eliteenhet kunne gå i spissen og gjøre oppgaver som var særdeles vanskelige. Jeg vil tro at enhver hær vil være tjent med å ha en slik eliteenhet. En enhet som kan gå foran, kan ta de vanskeligste oppgavene og ved sitt image som elitelegion gi troen til de øvrige soldatene ved sin tilstedeværelse. Den tiende legion hadde åpenbart gjort seg fortjent til oppmerksomheten. Soldatene i den tiende takket også Cæsar:

Da Cæsar hadde holdt denne tale, ble stemningen en annen med det samme. Alle glødet av kamplyst og iver. Den tiende legion takket Cæsar gjennom sine tribuner for at den sto så høyt i hans anseelse, og forsikret at den var beredt til aktiv innsats når som helst.²¹⁸

Cæsar kunne etter dette be om svært mye av den tiende legion – deres lojalitet var solid knyttet til imperatoren, vi skal senere se den tiende legion i hovedrollen i krigen mot nervierne, men i sakens anledning skal vi ta en titt på denne legionens kraft som eksempel for de andre soldatene:

Da den tiende legion kom, ble stillingen en annen med det samme. Endog soldater som hadde segnet om støttet seg nå opp på skjoldet og begynte å slåss igjen...²¹⁹

---

²¹⁷ Plut. Caes. 1.4

²¹⁸ Cæsar B.G. 1.41

²¹⁹ Cæsar B.G. 2.27

Det virker som den tiende legion hadde stor oppmuntringskraft på de øvrige soldatene. Det kan innvendes at hvilken som helst forsterkning kunne ha gitt denne effekten. Allikevel mener jeg at den tiende hadde status som elitelegion. Cæsars dekning av dette i militærscenariotet handlet etter min mening om å bekrefte holdningene Cæsar innprentet i sitt mannskap ved Vesontio. Cæsar fikk nytte av sine modigste menn allerede da han skulle konferere med germanerkongen. Ariovistus ville ikke komme til konferanse med mindre Cæsar lot være å ta med fotsoldater:

Cæsar ville ikke at konferansen skulle gå over styr på grunn av et slikt påskudd, men han våget ikke å betro sin personlige sikkerhet til gallernes rytteri. Derfor bestemte han at soldater fra den tiende legion – som han hadde den absolutte tillit til – skulle spille rollen som kavaleriavdeling; hestene skulle tas fra galliske ryttere. Slik ville Cæsar ha en meget pålitelig livvakt om det skulle bli alvor. Da bemerket en av soldatene fra den tiende legion ganske vittig at Cæsar gjorde mere enn han lovet – han hadde lovet å gjøre den tiende legion til sin livvakt, og han forflyttet den til rytteriet.²²⁰

Cæsars bånd til den tiende legion kan også sees i Taylors kontekst av en klienthær – at Cæsar knytter til seg soldatene som klienter, men da har vi igjen Mæhles innvending om at patron / klient forholdet per definisjon var personlig.²²¹ Vi snakker ikke om patronasje her, allikevel er det etter min mening på det rene at Cæsar knyttet ganske sterke bånd mellom den tiende og seg selv. En funksjon av dette, men ikke en intensjon, kan ha vært at familiene hjemme i Umbria til soldatene i den tiende kan ha følt ekstra stolthet og velvilje i forhold til generalen. I originalteksten bruker Cæsar begrepet *amicissimum* for å beskrive båndet til sine soldater i den tiende, som betyr vennlig, støttende, hengiven, eller lojal i forbindelse med deres deltagelse som kavaleri.²²² Det kan med dette være at Cæsar bygget det som er betegnet som en klienthær. Det er helt på det rene at båndene mellom Cæsar og den tiende var sterke. I 55 skulle Cæsar sende en mengde soldater til Roma for å stemme på Crassus og Pompeius ved konsulvalget. Dette valget skulle egentlig ha vært avholdt i 56, men det var forsinket. Det er på det rene at soldatene i den tiende nok hadde støttet Cæsar dersom han bad dem om det. Hvilke soldater som ble sendt til Roma vet vi ikke.

---

²²⁰ Cæsar B.G. 1.42.

²²¹ Taylor, 1968, s 48 og 41; Mæhle, 2005, s 280

²²² Cæsar B.G. 1.42.

FORHANDLINGER MED ARIOVISTUS

Cæsar og germanernes leir var bare fire og tjue mil fra hverandre. De skulle møtes midtveis, på en stor slette med en stor haug. De møttes der, med soldatene sine stående to hundre meter fra haugen.²²³ Over de neste sidene i sine kommentarer presenterer Cæsar sine egne argumenter for hvorfor Ariovistus måtte føye seg. Cæsar lar Ariovistus argumenter for hvorfor Gallia tilhørte ham. I kommentarene reiste Cæsar germanerkongen i møte med troen på at når han bare får lagt frem sine krav, da vil han føye seg:

I begynnelsen av sin tale minnet Cæsar om sine egne og senatets velgjerninger mot Ariovist. Han var jo av senatet hedret med tittelen konge og venn, og han hadde fått flotte gaver. Cæsar understreket at dette var blitt meget få til del. Vanligvis var dette bare for store personlige fortjenester. Ariovist, som ikke hadde noen rettmessig grunn til å kreve det, hadde oppnådd disse belønningene bare ved Cæsars og senatets velvilje og generøsitet. Cæsar understreket også hvor gammelt og grunnfestet vennskapet var mellom romerne og hæduerne, og sa at mange hedrende senatsbeslutninger var fattet angående hæduerne. Han fortalte også hvorledes hæduerne alltid – også før de søkte vårt vennskap – hadde hatt lederskapet i hele Gallia. Det var tradisjon hos romerfolket å ønske at allierte og venner ikke skulle miste noe av sine besittelser, men derimot gå frem i innflytelse, anseelse og ære. Derfor kunne man ikke finne seg i at det som de hadde hatt før de ble romerske allierte, skulle tas fra dem. Han gjentok de krav han hadde fremsatt gjennom sendemennene, nemlig at Ariovistus ikke måtte føre krig mot hæduerne eller deres forbundsfeller, at han måtte gi gislene tilbake, og at han, hvis han ikke kunne sende hjem noen av germanerne, i allfall ikke måtte tillate noen flere å komme over Rhinen.²²⁴

Etter min mening handler kommentarene her om legitimering av krigen Cæsar førte og vant mot germanerne. Cæsars krav synes ikke urimelige. Først må vi se på rammeverket for forholdet mellom germanerkongen og den romerske stat. Ariovistus var konge og venn av romerfolket, en begunstigelse han egentlig ikke hadde gjort seg fortjent til, men som han var begunstiget med på Cæsars eget initiativ i Cæsars eget konsulår. Det var da rimelig at Cæsar som prokonsul og i den forstand representant for romerstaten, skulle kunne stille noen krav som Ariovistus måtte oppfylle - siden germanerkongen var venn av romerfolket.

Etter min mening beskriver Cæsar her et klient/patronforhold, der romerstaten representert ved Cæsar, var patron og Ariovistus var klient. Det blir en annen diskusjon

---

²²³ Cæsar B.G. 1.41-43

²²⁴ Cæsar B.G.

om dette forholdet reflekterer det som fantes i de sosiale strukturene innad i romerstaten. Imidlertid er det mulig at Ariovistus var personlig klient av Cæsar siden sistnevnte tok initiativ til senatsbeslutningen om å gjøre germaneren til venn av romerfolket. Uansett virker det som om dette mellomstatlige vennskapsbåndet var underlagt så fastlagte rammer, at Cæsar kunne anvende dette for å legitimere krigføringen sin mot Ariovistus.

Hæduerne hadde også status som venner av romerfolket. I følge Cæsar tilsa tradisjonen at romerstaten pliktet å hedre dette vennskapet. Men i følge Gelzer funderte Cæsar sin sak på sviktende grunnlag. Hæduerne hadde ikke hjulpet romerne med å undertrykke allobrogerne, ei heller hadde hæduerne bedt om hjelp i krigen mot sekvanerne. Dette skjedde bare noen få år tidligere, i 61 og 60.²²⁵ Gelzer har nok rett i det, men det virker allikevel som om Cæsar hadde solide argumenter når han argumenterte med hæduernes vennskap med romerfolket, og at dette måtte ta presedens over Ariovistus ferske vennskap. Det må også nevnes at Cæsar måtte ha en god grunn for å kunne krige mot en som hadde fått status som venn av romerfolket.

I kommentarene figurerer alltid hæduerne og deres leder Diviciacus som underlegne i forhold til romerfolket, representert ved Cæsar. I den forstand var Cæsar patron på romerfolkets vegne, mens Diviciacus var klient som leder for hæduerne. Jeg tror at forholdet mellom Cæsar og Diviciacus var slik Badian hevder i sin behandling av utenlandske klienter.²²⁶

Cæsars legitimering funderes i senatets beslutning og i statstradisjonen for mellomstatlige vennskapsbånd. Dessuten var det også denne gangen et spørsmål om å handle før situasjonen ble verre, fordi germanere stadig kom over Rhinen. For sikkerhets skyld lot Cæsar også Ariovistus sine argumenter komme frem. Slik at ingen kunne beskyldte ham for å ikke vie motpartens argumenter plass. Allikevel synes ikke disse argumentene å ha hjulpet germanerkongens sak.

Ariovistus svarte at han var invitert av gallerne over Rhinen, at det var Gallerne som var gått til krig mot ham. Bostedene, gislene og krigsskatt hadde gallerne selv gått med på å gi etter germaneren hadde vunnet over de i en krig som de startet. Han mente at han rettmessig hadde vunnet Gallia i krig. Siden han var kommet først til Gallia var

---

²²⁵ Gelzer, 1968, s 111

²²⁶ Badian, 1958, s 160 - 167

romerne urimelige i sine krav.²²⁷ Viktigst av alt var kanskje at Ariovistus selv gav avkall på sin status som romerfolkets venn:

*Vennskapet med romerfolket burde være ham til heder og beskyttelse, ikke til skade, og det var i det håp han hadde søkt vennskap med romerne. Hvis romerne nå tok skatten og undersåttene fra ham, ville han avvise vennskapet med dem like ivrig som han i sin tid hadde søkt det.*²²⁸

Ariovistus hadde argumenter, men de var ikke sterke nok mot den forpliktelsen han skyldte romerfolket som konge og venn. Cæsar lot Ariovistus trekke dette vennskapet i tvil:

*Cæsar kalte hæduerne "brødre", men Ariovistus visste at hæduerne ikke hadde hjulpet romerne i den siste krigen med allobrogerne, og selv hadde hæduerne ikke fått noe hjelp fra romerfolket i kampene mot ham selv og sekvanerne. Mere barbarisk²²⁹ og uvitende om forholdene var han ikke. Ariovistus måtte tro, sa han, at Cæsar under skinn av vennskap med hæduerne holdt en hær i Gallia bare for å undertvinge ham. Hvis Cæsar ikke førte hæren ut av disse trakter, ville ikke Ariovistus anse ham som en venn, men som en fiende. Og hvis Ariovistus drepte Cæsar, ville han gjøre mange adelige og fremstående menn i det romerske folk en tjeneste. Han hadde nemlig mottatt utsendinger fra menn hvis vennskap han kunne skaffe seg ved Cæsars død.*²³⁰

Det synes her klart at Ariovistus erklærte krig fordi han nektet å godta betingelsene. Cæsar svarer i neste avsnitt at romerfolket ikke pleide å svikte forbundsfeller som hadde innlagt seg store fortjenester. Gallia lå rettmessig under romerfolkets innflytelse fordi senatet hadde besluttet at landet skulle være fritt etter at Quintus Fabius Maximus hadde slått arvernerne og ruterne i krig. Cæsar spilte slik ballen fullstendig over på Ariovistus side. Han hadde da valget mellom å føye seg eller å møte konsekvensene. Det var også svært viktig at han trakk in senatet i sin grunngivning, fordi han med det bygget under senatets autoritet. I scenarioet der kommentarene ble gjort kjent for senatorene er det klart at dette må ha falt i god jord.

Videre avslører Cæsar også at fremstående politikere hadde lovet germaneren deres vennskap, hvis han gjorde dem den tjenesten å ta livet av Cæsar. Hvem som hadde

---

²²⁷ Cæsar B.G. 1.44

²²⁸ Cæsar B.G. 1.44

²²⁹ Holmes kommenterer ganske vittig at *barbarum* kan oversettes til (*such*) *a dolt*.

²³⁰ Cæsar B.G. 1.44

lovet Ariovistus vennskap, får vi ikke vite. Jeg mener det må ha vært klart for publikum både i de politiske scenarioene og det militære scenarioet hvem disse var. Det kan ha vært fiender av Cæsar. Det kan ha vært fiender av Pompeius og Crassus. Det var nemlig mange som ønsket å annullere Cæsars konsulat fordi de ville lovene som var til fordel for Triumvirene til livs. Dette kommer frem i min behandling av politikken. Det kan også ha vært en politisk rival som hadde lyst på prokonsulatet til Cæsar som prøvde seg. Det er tenkelig at det kan ha vært Pompeius eller Crassus selv. Sistnevnte to fordi på denne måten kunne de ha kvittet seg med en rival, uten at Cæsars konsulat ble annullert. På den annen side virker dette urealistisk om man tar i betraktning vennskapet mellom triumvirene. Det koker allikevel ned til at vi ikke kan vite nøyaktig hvem disse i Roma var, men at de var politiske motstandere, eller rivaler av enten en eller flere av triumvirene.

I den latinske teksten anvendes begrepet *gratiam* som betyr takknemlighet. Etter min mening er det klart at Ariovistus kunne skaffe seg en patron i Roma som kunne være hans talsmann for Senatet, på samme måte som Badian redegjør for i sin behandling av klienter i utlandet.²³¹ Ariovistus beskjed til Cæsar var kanskje at han ikke var avhengig av hans patronasje, og videre kan det ha været Cæsars poeng at Ariovistus her brøt med *fides* prinsippet, altså den moralske lojaliteten som skal ligge i et slikt vennskap. Dermed stilte han seg laglig til for Cæsars krig mot ham, - på rent moralsk grunnlag. Det er etter min mening også en annen side ved dette som også vekker interesse. Hvordan vi enn snur og vender på dette, stekker fremstående menn i Roma ut hendene i velkomst til germanerkongen.

Spørsmålet var hvordan dette ble oppfattet blant soldatene – i militærscenarioet, fordi hvis Ariovistus skulle ta livet av Cæsar, måtte han først utrydde romerhæren. Det legionærene da må ha spurt seg selv om, var hvilken omsorg disse fremtredende menn i Roma hadde for soldatene som tjente i romerfolkets og senatets navn. Videre antar jeg at legionærene oppfattet disse fremtredende menn som senatorer, fordi i den latinske teksten anvender Cæsar begrepet *principibusque*, som nemlig var begrepet for de fremste senatorene. Legionærene kan ha oppfattet dette som at staten viser ringakt for deres liv.

---

²³¹ Badian, 1958, s 160 - 167

Etter min mening, etter å ha argumentert for legitimiteten av sine disposisjoner som prokonsul, flyttet Cæsar lojaliteten til soldatene fra staten og over til sin egen person.

Hvis vi setter denne manglende omsorgen for soldatenes liv inn i Italia scenarioet, da må de etter mitt syn også ha reagert på denne ringakt som statens fremste menn viste for deres sønner og brødre. Alle borgere i Italia og Roma som ikke hadde familie i hæren må også ha spurt seg om hvorfor de fremste senatorene ikke viste omsut for de som kjempet i deres navn. Om denne formen for påvirkning var reel, har vi ingen kilder som kan fortelle oss om, men det er påfallende at de fleste byer i nord Italia under den tidlige fasen av borgerkrigen overgav seg til Cæsar uten kamp. Det er av det klart at Cæsars krigføring og lederskap har vært gjort kjent for disse folkene, fordi ellers ville de nok ha ytt mer motstand.

Det neste som skjedde var at konferansen ble avbrutt fordi germanerne begynte å angripe romerne med steiner og spyd. Cæsar og hans livvakt trakk seg tilbake uten å svare på angrepet. Cæsar ville ikke la seg beskyldte for å ha brutt konferanserefreden.²³² Han rapporterte til sine menn:

*Da soldatene fikk høre hvor arrogant Ariovistus under konferansen hadde hevdet at romerne ikke hadde noe i Gallia å gjøre, og hvordan hans rytterangrep hadde avbrutt konferansen, ble de ivrige etter å komme i kamp med ham.*²³³

Krigen var nært forestående, og det kommer frem av Cæsars kommentarer at Ariovistus begynte å få bange anelser fordi han sendte sendemenn på ny til Cæsar. På tross av at Cæsar ikke så noen grunn i å innlede nye forhandlinger, sendte han Gaius Valerius Procillus og Marcus Mettius. Sistnevnte nøt vennskap med Ariovistus.²³⁴ Disse to offiserene var i følge Gruen fra Provinsen i Gallia.²³⁵ Imidlertid la germanerkongen disse i jern umiddelbart. Uten att de fikk snakke.²³⁶ Man skulle respektere diplomatiske utsendinger, slik at Ariovistus gjorde en dårlig figur også her. Det er klart at dette er informasjon som må ha kommet Cæsar til del på et senere tidspunkt. Han fremstiller det slik at det ikke var ham selv som til slutt avbrøt de diplomatiske forhandlingene. Etter

---

²³² Cæsar B.G. 1.46

²³³ Cæsar B.G. 1.46

²³⁴ Cæsar, B.G. 1.47

²³⁵ Gruen, 1974, s 116

²³⁶ Cæsar, B.G. 1.47

min mening med berettigelse. På det tidspunkt han gikk mot Ariovistus kan han ikke ha vist at disse to offiserene var lagt i lenker, bare at de ikke var kommet tilbake. Uansett brøt krigen snart ut.

KRIGEN MOT GERMANERNE

Krigen mellom germanerfolket og romerfolket begynte med strategisk manøvrering. Ariovistus forsøkte å avskjære romerhæren fra kornforsyningene ved at de gikk sør, forbi romerleiren og reiste sin egen leir der. Ariovistus kan ikke ha tenkt på at han da selv ble avskåret fra egne forsyninger. Cæsar kontret imidlertid med å reise en mindre leir bare fem hundre meter fra germanernes nye leir.²³⁷ Slik jeg tolker dette hindret Cæsar på denne måten bevegelsesfriheten til germanerne. Fuller påpeker at dette var en måte å vise styrke på – at romerhæren hadde mannskaper nok til å holde to leirer.²³⁸ Fuller har helt klart et poeng, og slik sett må Cæsar ha vunnet det psykologiske overtaket. Cæsar beskriver kort de germanske krigerne:

Germanerne var nemlig særlig trent i rytterkamp, og de hadde satt opp en avdeling på tolv tusen mann, seks tusen ryttere og seks tusen spesielt tapre og hurtige fotsoldater som de hadde tatt ut av hæren. Under kamp hadde hver enkelt rytter en fotsoldat til sin personlige beskyttelse, slik at de kunne operere sammen under kampen og trekke seg tilbake til en beskyttende hæravdeling. Hvis det oppstod noen alvorlige situasjoner, kom disse elitesoldatene straks løpende til, og dersom noen ble såret og falt av hesten, stilte de seg straks rundt den sårede. Hvis en lengre fremrykning, eller en hurtig retrett ble nødvendig, var de så trent at de kunne holde seg fast i manen og løpe ved siden av hestene.²³⁹

Det er tydelig at Cæsar og romerne ble fasinerte av taktikken til germanerne. Denne bygde på mobilitet og en kombinasjon av offensiv og defensiv kraft. Videre er det også klart at som en beretning passet det også i kommentarene å gi en profil av sine motstandere. Det er etter min mening et moment som er med på å bygge opp spenningen. Videre er det også klart at Cæsar måtte underholde med sine kommentarer for å nå fram til publikum med sitt budskap. Neste hending som reflekteres i kommentarene må også ha vært underholdende, såfremt man skjønnte disposisjonene. Det gjorde man hvis man hadde erfaring fra militæret.

---

²³⁷ Cæsar B.G. 1.48 – 49

²³⁸ Fuller, 1965, s 109

²³⁹ Cæsar B.G. 1.48

Ariovistus var uvillig til å møte i et avgjørende slag. Da Cæsar oppmarsjerte hele hæren sin utenfor leiren hans ble han til slutt nødt til å møte opp.^{240 241} Fuller påpeker at dette sannsynligvis betydde at germanerne var i ferd med å slippe opp for forsyninger.²⁴² Hvis vi ser litt mellom linjene her, går det an å gjette på at germanerhæren på dette tidspunktet må ha begynt å miste tillitten til sin leder fordi de kanskje hadde avskjært seg fra sine egne forsyninger. Ariovistus må ha klødd seg ganske kraftig i hodet da han forstod dette. Ariovistus satte alt på et kort og valgte å møte romerhæren. På den annen side kan han ha hatt tro på sin egen hærs egenskaper i kamp.

Germanerne stilte opp sin slaglinje stammevis og omsluttet kampformasjonen sin med vogner og kjerre, sistnevnte for at de ikke skulle ha noen mulighet for å flykte.²⁴³ Romerhæren og germanerhæren barket sammen:

Så heftig angrep våre tropper da signalet ble gitt, og så hurtig styrtet fienden frem, at det ikke ble tid til å kaste spyd. Soldatene slengte spydene fra seg og det ble nærkamp med sverd. Men germanerne dannet falanks som de pleide, og aviste angrepet. Det var flere av våre soldater som gikk løs på falanksen, rev skjoldene fra fiendene og såret dem. Fiendens venstre fløy ble slått på flukt, men deres høyre fløy gjorde situasjonen vanskelig for romerne. Den unge Publius Crassus, som stod i spissen for kavaleriet, hadde bedre overblikk enn de som var opptatt i slaget. Han så hvor kritisk situasjonen var, og sendte den tredje slaglinjen til hjelp for våre tropper.²⁴⁴

Cæsar skryter av sine soldater i dette avsnittet. De romerske soldatene viste stort mot og innsats. Dette var saker som publikum i alle målgrupper må ha lat seg begeistre av. Germanerne var ikke uten muligheter, de stormet frem så raskt at legionærene ikke rakk å kaste sine spyd. De pleide å kaste spyd med mål å treffe skjoldene, for å gjøre de uhåndterlige og ubrukelige i kamp. Germanerne var på ingen måte ukyndige i krigens kunst.

De romerske legionærene lot seg ikke affisere av at de ikke fikk kastet sine spyd. De rev skjoldene fra germanerne og det er svært tydelig at de ikke lenger fryktet disse krigerne. Soldatene kan i ettertid ha blitt belønnet med *corona aurea* for sin tapperhet i tjenesten. En slik hedersbevisning var et uttrykk for hvor høyt romerne satte pris på

---

²⁴⁰ Cæsar B.G. 2.51

²⁴¹ Se kart 8 i appendiks A for en oversikt over oppstillingen av hærene.

²⁴² Fuller, 1965, s 109

²⁴³ Cæsar B.G. 1.51

²⁴⁴ Cæsar, B.G. 1.52

tapperhet, og det er nok også derfor Cæsar selv trekker frem denne bragden. Fordi denne type bragder vakte begeistring hos alt publikum. På samme måte trekker han frem en av sine legaters raske oppfattelse og handlekraft da høyrefløyen til germanerne holdt på gjøre situasjonen vanskelig for romernes venstrefløy. Denne legaten var ingen ringere enn triumviren Marcus Licinius Crassus sønn, og takket være hans oppmerksomhet og raske beslutning ble reservene satt inn og situasjonen ble berget. Romerne må også ha vært svært begeistret for å se denne form for handlekraft og kvikke oppfattelse av en av sine legater i felten. At denne legaten var Crassus sønn, hadde nok ingenting å si for Cæsars beskrivelse av hans lille bedrift, bare det at han holdt hodet kaldt. Cæsar trakk bare frem de som gjorde seg fortjent til det ved sin tjeneste.

Rice Holmes bemerker at det er påfallende at germanerne flyktet. Hensikten med å omslutte hæren med vogner og kjerrer var at flukt skulle være umulig. Holmes mener vi finner forklaringen hos Frontinius. Holmes påpeker at vi ikke vet hvilken kilde han hadde.²⁴⁵ Frontinius viser eksempler på at det er farlig å kjempe mot en fiende i en desperat situasjon, men han påpeker at vi ikke vet hvem hans kilde var:

*When certain Germans whom Gaius Caesar had penned in fought the more fiercely from desperation, he ordered them to be allowed to escape, and then attacked them as they fled.*²⁴⁶

Cæsar hopper over denne detaljen, men i militærscenarioet tilbyr jeg følgende tolkning, nemlig at soldatene som var med nok husket denne situasjonen, slik at det ikke gikk dem hus forbi at Cæsar hadde foretatt denne disposisjonen og spart mange av deres liv. Cæsars kyndige lederskap viste seg igjen. Som sagt lykkes romerhæren med å slå germanerne på flukt, og kavaleriet ledet av Crassus drepte mange av dem før de resterende klarte å flykte over Rhinen. Også Ariovistus selv slapp unna. Faren var avverget skriver Cæsar, dessuten uttrykker han glede over å finne igjen sine venner Procillus og Mettius.²⁴⁷

---

²⁴⁵ Holmes, 1914, s 63

²⁴⁶ Frontinus Stratagemata 2.6.3

²⁴⁷ Cæsar B.G. 1.53

ETTERSPILET

Hele dette dramaet i første bok ender med at sveberne, som skulle komme germanerkongen til unnsetning, snudde ved østbredden av Rhinen da de hørte om slaget. Dette skulle jo borge for at Hedeager har rett i sin påstand.²⁴⁸ I dette tilfellet handlet det jo faktisk om germanerne. Men jeg mener fortsatt at kommentarene ikke var tiltenkt å overbevise senatet om at Gallia måtte gjøres til et bolkverk mot Germania. Videre at krigene i Gallia ikke handlet om germanerfaren, slik jeg har argumentert for over. Dessuten var det gallere og galliske effekter som figurerte på myntene Cæsar fikk slått etter at gallerkrigen var over. Om Hedeager skulle ha rett er det tenkelig at en germansk konge hadde figurert på myntene som ble slått etter gallerkrigen. Jeg vurderer ikke dette argumentet som veldig sterkt. Det kunne godt være at Ariovistus hadde figurert på en mynt han og om Cæsar hadde fått tak i ham. Dessuten må germanske effekter ha lignet på galliske.

Videre skriver Cæsar at han på bare denne sommeren hadde avsluttet to meget viktige kriger, videre stiller han Labienus i spissen legionene som han legger i vinterleir i sekvanernes land, mens han selv reiste til Gallia Cisalpina for å ta seg av de andre av sine prokonsulære oppgaver.²⁴⁹ Gelzer påpeker at Cæsar fremfor alt her også kunne holde øye med situasjonen i Roma, og ta nødvendige tiltak.²⁵⁰ I følge Plutark kom og gikk det folk fra Roma hele tiden.²⁵¹ Jeg støtter meg til Gelzers tolkning av Cæsars foretagender i Gallia Cisalpina.

VINTERLEIR VED VESONTIO

Romerne kalte vinterleiren sin for *hiberna*. Fuller mener at det er sannsynlig at det var ved Vesontio vinterleiren ble stukket ut.²⁵² Det er jeg enig i fordi byen var godt beskyttet og rik på proviant.²⁵³ Videre er det mange forskere som mener at da Cæsar lot hæren overvintre i Gallia, var det fordi han tenkte å erobre landet.²⁵⁴ Etter min mening er det

---

²⁴⁸ Hedeager, 1991, s 17; Se for øvrig over.

²⁴⁹ Cæsar B.G. 1.54

²⁵⁰ Gelzer, 1968, s 112

²⁵¹ Plut. Caes. 20.1-3

²⁵² Fuller, 1965, s 110

²⁵³ Cæsar B.G. 1.38

²⁵⁴ Holmes, 1914, 65;

ganske klart at Cæsar hadde intensjoner om dette siden han valgte å la hæren være i Gallia. Et annet argument i denne retningen er Cæsars krig mot belgierne året etter. Han måtte trenge dypt inn i Gallia for å komme til belgiernes land. Om dette var ansporet av et erobrerideal av typen DeWitt argumenterer for, er veldig vanskelig å svare på. At Cæsar vil sette en stopper for gallerfaren og germanerfaren er også klart. Cæsar velger en offensiv løsning på gallerproblemet og ikke en defensiv løsning. Dette til tross for at romerne til vanlig hadde valgt defensive løsninger. Hvis vi godtar at Cæsar hadde et forbilde i Alexander den store, er ikke ett erobrerideal langt unna. Jeg vil konkludere med at det er trolig at Cæsar hadde et erobrerideal. Innvendingen er at vi ikke har noen konkret kilde som sier dette. Jeg er til en grad enig med DeWitt.

Vinterleiren var annerledes en romerhærens dagsleir. Den hadde permanente brakker bygd av tømmer i stedet for telt. Brakker var mer egnet til kalde og sure vintre. Det er rimelig å anta at leiren var godt befestet. Videre kan vi anta at tjenesten om vinteren var mindre slitsom enn om sommeren, og at det var da tid for å hvile ut og samle krefter og ha det moro på lokalbefolkningens bekostning.

KAPITTEL V

ÅR 57, CÆSARS KRIGSKOMMENTARER BOK II

BELGIERNE

Dette året var det belgierne Cæsar skulle komme til å krige imot.²⁵⁵ Belgierne var samlenavnet på en rekke stammer som bodde i ett av Gallias tre deler, nemlig området nord for elvene Marne og Seine.

*Mens Cæsar var i det nære Gallia, hørte han stadig rykter om at Belgierne – deres område er som nevnt en av Gallias tre deler – laget en sammensvergelse mot romerfolket og forpliktet seg ovenfor hverandre med gisler.*²⁵⁶

Gelzers tolkning av opptakten til krigene dette året er at Cæsars legioner som lå i vinterkvarter i Sekvanernes land ansporet til bekymring i Gallia. Som et resultat gikk belgiske stammer sammen for å hindre at romerne kom lenger inn mot Belgiernes land.²⁵⁷ Gardner synes å langt på veg enig, men hun mener at man kan mistenke Cæsar for med vilje å ha provosert fram en slik reaksjon av belgierne.²⁵⁸ Jeg stiller meg litt åpen til dette. Det er liten tvil om at belgierne laget en sammensvergelse mot romerne, samtidig som det er klart at dette tilfredsstilte Cæsars krigslyst. Samtidig så er det betydelig avstand mellom sekvanernes land og landet til belgierne. At belgierne faktisk begynte å røre på seg kan ha kommet som en liten overraskelse på Cæsar. En kikk på kartet viser at de belgiske stammene sitt land ikke var veldig langt fra sekvanernes land. Slik at Cæsar kan, som Gardner skriver, ha beregnet dette. Vi har ingen kilder på dette spørsmålet, jeg lar det derfor stå åpent. Gelzer påpeker også at Cæsar på dette tidspunktet rekrutterte to nye legioner og på den måten økte størrelsen på hæren til det dobbelte av hva folket og senatet hadde autorisert.²⁵⁹ Som prokonsul hadde Cæsar vide fullmakter. Det er vanskelig

---

²⁵⁵ Se kart 4 i appendiks A for et kart over operasjonsområdet denne sommeren.

²⁵⁶ Cæsar B.G. 2.1

²⁵⁷ Gelzer, 1968, s 113

²⁵⁸ Gardner, 1983, s 186

²⁵⁹ Gelzer, 1968, s 114; Suet. Caes. 24.2

å klarlegge hvorvidt han her gikk ut over sine fullmakter på den tiden jeg har til rådighet. Disse detaljene må ha vært behandlet i loven til Vatinius som gav Cæsar prokonsulatet. Det er imidlertid klart at det ikke lå noe her som hindret senatet i å erklære en offentlig takksigelse senere samme år.

BELGIERNES SAMMENSVERGELSE

Cæsars andre bok om krigene i Gallia skiller seg fra den første i den forstand at han i andre bok bruker mye mindre plass på å begrunne krigføring mot sine fiender. Grunnen til dette er nok som Gelzer skriver at Cæsar har lagt det legale grunnlaget for sin krigføring i Gallia med sine kommentarer for 58, nærmere bestemt med krigføringen mot helvetierne.²⁶⁰ Jeg er enig med Gelzer. Krigføringen i 57 framstår i kommentarene som en naturlig følge av resultatet fra året før:

Årsakene til sammensvergelsen var følgende: Belgierne fryktet at den romerske hær ville bli ført mot dem når hele Gallia for øvrig var undertvunget. Belgierne ble også oppviglet av gallere som ikke gjerne så at germanerne ble i Gallia, og som heller ikke ønsket at romerhæren skulle slå seg til der. Andre ønsket i sin ustadighet politiske omveltninger. Og da i Gallia bare mektige og rike menn – som kan verve soldater – oppnår å bli konger, var det også flere stormenn som ikke ønsket romersk herredømme i Belgia, ettersom de ikke så lett ville kunne nå sitt mål under romersk styre.²⁶¹

Som en konsekvens av seirene i Gallia året før, var landet nå undertvunget romersk makt. Dette romerske herredømmet ansporet til uro i Gallia, og det virker som denne uroen kan ha smittet over til Belgia fra Gallia. Cæsar bruker ikke mer plass på å begrunne krigføringen for 57. Fra dette punktet konsentrerer han seg om å beskrive de operative bedriftene til romerhæren, dens legater og ikke minst dens hærfører. Som vi skal se lar han også karakteristikker av sine motstandere komme frem.

Cæsar sender først legaten Quintus Pedius til det borte Gallia med to legioner som nylig var skrevet ut i Gallia Cisalpina. Cæsar reiste etter med resten av hæren når den var klar. Videre blir gallerfolkene i grensedistriktene mot Belgia, deriblant Senonene, bedt om å finne ut hva som skjedde i Belgia. De fant ut at en hær bestående av mange belgiske stammer var under samling og ut i fra dette finner Cæsar det best å slå til

---

²⁶⁰ Gelzer, 1968, s 104

²⁶¹ Cæsar B.G. 2.1

umiddelbart.²⁶² På samme måte som i 58 argumenterer Cæsar for at det var bedre å slå til før situasjonen ble umulig å håndtere.

Cæsar fremhever i sine kommentarer legaten Quintus Pedius, fra Campania, som var hans egen nevø av ridderstand. Han stilte til ædilvalg i 55, men mislyktes med dette og fortsatte tjenesten under Cæsar. Pedius nådde konsulembetet i 43.²⁶³ Slik sett var Pedius en ny mann og etter min mening er dette et eksempel på en form for patronasje, der den unge nevøen tjener og får erfaring i hæren, samtidig som han også blir nevnt i kommentarene. Begge deler skulle i teorien hjelpe hans politiske karriere enormt. Selv om han mislyktes med sitt valg til edilembetet i 55, nådde han tross alt konsulembetet i 43, men da hadde betydelige ting skjedd med republikken slik at Pedius karriere er ikke relevant i forhold til forståelsen av politikk og propaganda på femtitallet. Hva Cæsar fikk i motytelse var sannsynligvis en lojal venn i det politiske liv som kunne hjelpe Cæsar med hans politiske initiativer. Det må også sies at Pedius nok hadde gjort seg fortjent til den ære og tillitt Cæsar viser ham, legaten må ha vært dyktig og tapper.

Cæsar beskriver videre i andre bok hvordan han allierte seg med remerne, den eneste belgiske stammen som ikke ønsket å føre krig mot romerhæren. Videre forklares sammensetningen av de Belgiske stammene som reiser en hær mot ham og antallet krigere de stiller. Hvis vi legger sammen Cæsars tall kommer vi frem til 286 000 krigere. I sin karakteristik av Belgierne fremhever Cæsar at disse var de eneste som i sin tid klarte å stå imot Kimbrerne og Teutonerne. Videre var de ville og tapre.²⁶⁴ Skal vi tro Cæsar var det en både tallrik og farlig fiende han var nødt til å krige mot, i likhet med helvetierne og germanerne året før.

Etter å ha sikret remernes lojalitet, ved å kreve høvdingens barn som gisler, la Cæsar opp strategien. Han forklarte Diviciacus hvor viktig det var å holde fiendens styrker atskilt slik at de kunne unngå å møte en større styrke på en gang. For å sikre dette beordret han Diviciacus inn i bellovakernes land for å herje markene deres.²⁶⁵ Gjennom kommentarene viser Cæsar sine strategiske disposisjoner og bygger således videre på sitt

---

²⁶² Cæsar B.G. 2.2

²⁶³ Gruen, 1974, s 115-116 & 118

²⁶⁴ Cæsar B.G. 2.3-4

²⁶⁵ Cæsar B.G. 2.5

image som den dyktige militære leder. Resten av bok to handler om romerhærens krigføring under Cæsars og hans legaters militære ledelse.

Belgierne rykket mot romerhæren og Cæsar førte sin egen hær hurtig over elven Aisne. Dette sikret dem mot angrep i ryggen samtidig som forsyningsvegen var sikret. Cæsar tok ingen sjanser på at broen over Aisne skulle falle i fiendens hender og sette romerhærens vel i fare. Han plasserte derfor en vaktstyrke på seks kohorter i en befestet leir med en voll fire meter høy og vollgrav seks meter bred. Denne vaktstyrken var ledet av Legaten Quintus Titurius Sabinus fra en Sabinsk familie som tidlig i samme århundret hadde kommet opp i senatorstanden.²⁶⁶ Vi vet imidlertid ikke om noen tidligere eller senere sivil politisk karriere for Sabinus.

BELGIERNE HERJER

Remerbyen Bibrax holder på å falle, men forsterkninger sendt fra Cæsar berger situasjonen. Romerne slo belgierne tilbake, sistnevnte ga opp og brant i stedet remerfolkets marker. Etter markene var stukket i brann reiste de mot leiren til Cæsar og slo leir mindre en to mil unna. Etter ild og røyk og dømme, skriver Cæsar, var fiendens leir mer en åtte mil bred.²⁶⁷ ²⁶⁸ Etter min mening må dette ha vært med på å øke dramatikken og underholdningsverdien for publikummet til kommentarene, med den voldsomme størrelsen på Belgiernes hær. Dessuten er det naturlig å tro at tilhørerne til Cæsars propaganda her spurte seg selv om hvordan i alle dager Cæsar og romerhæren kom fra dette, og videre lot seg imponere over den dyktige hærføreren.

Cæsar unngikk til å begynne med slag. Han ville først teste sine egne soldaters tapperhet i små kavaleritrefninger mot belgierne. Da han fant at hans mannskap ikke manglet kampvilje forberedte han romerhæren for kamp. Cæsar viser selv hvor grundig og gjennomtenkt forberedelsene var:

Plassen foran vår leir var vel skikket til oppstilling av en slaglinje, da den høyden hvor leiren lå, hevet seg bare litt over sletten nedenfor, i passelig bredde for en oppstilt slaglinje. På begge sider var det bratte skråninger, men fronten skrånet jevnt ned mot sletten. På begge sider av haugen var det bratte skråninger, men fronten skrånet jevnt ned mot sletten. På begge sider av

---

²⁶⁶ Gruen, 1974, s 115 & 118

²⁶⁷ Åtte romerske mil tilsvarer elleve kilometer og åtte hundre meter.

²⁶⁸ Cæsar B.G. 2.6-7

haugen lot Cæsar grave en grøft på omtrent tre hundre meters lengde, grøften dannet en rett vinkel med den oppstilte slaglinje. Ven enden av grøften bygget han forter, og plasserte kastemaskinene. Derved ville han hindre den tallmessig overlegne fienden å angripe hans egne tropper i flankene mens de var i kamp. De to legionene han sist hadde utskrevet, ble etterlatt i leiren som reserver, mens de øvrige seks legionene ble stilt i slaglinje foran leiren.²⁶⁹

Det må ha vært tydelig for alle som kommentarene ble gjort kjent for at Cæsar viste hva han drev med. Imidlertid vil ikke belgierne møte Cæsar der. De gikk i stedet mot broen og vaktstyrken ledet av Quintus Titurius, for å nedkjempe disse og å bryte broen. Belgierne ville på den måten å avskjære romerhæren fra forsyningene. Hvis de mislyktes med dette hadde de planer om brenne romernes marker med samme mål for øye, nemlig å gjøre forsyningssituasjonen til romerne vanskelig.

Belgierne prøvde deretter å vade over elven, men Cæsar sendte rytteriet, slyngkastere, bueskyttere og lettvæpnede tropper over broen for å stoppe dem. Belgierne ble slått tilbake med store tap, selv da de forsøkte å gå over på likene av sine falne kamerater. Det ble etter hvert klart for belgierne at de ikke ville klare å ta byen. Samtidig skjønnte de også at romerne ikke ville forlate sine fordelaktige posisjoner for å møte belgierne til slag. Da deres egen kornforsyning også begynte å svikte og hædruerne snart var i belovakernes land, bestemte de seg for å reise hjem og heller vente på romerhæren der.²⁷⁰

Belgierne brøt opp leiren om natten, men Cæsar ventet til morgenen etter med å ta opp forfølgelsen fordi han fryktet bakholdsangrep. Ved daggry sendte han rytteriet med Quintus Pedius og Lucius Aurunculeius Cotta i spissen, samt Titus Labienus med tre legioner for å ta opp forfølgelsen. Belgierne led store tap og dette førte til panikk i resten av hæren deres.²⁷¹ L. Aurunculeius Cotta var fra en familie som en gang var stor og ansett, men som senere hadde hatt mindre innflytelse.²⁷² Jeg regner det som sannsynlig at Cotta var fra Roma, eller fra en naboregion. Cæsar lar hans innsats komme frem i kommentarene og det må ha gitt ham et lite prestigeløft i Roma.

Cæsar tok opp forfølgelsen dagen etter med hoveddelen av romerhæren. I en forlenget dagsmarsj gikk de mot suessionerbyen Soissons, som hadde sterkt utbygde

---

²⁶⁹ Cæsar B.G. 2.8

²⁷⁰ Cæsar B.G. 2.10

²⁷¹ Cæsar B.G. 2.11

²⁷² Gruen, 1974, s 115

forsvarsverker. Suessionerne overgav seg etter å ha blitt skremt av romerhærens hurtige konstruksjon av svære beleiringsmaskiner.²⁷³ Ved rask handling utnytter Cæsar sitt psykologiske overtak og en av fiendens byer falt i hans hender. To sønner av kong Galba ble gitt som gisler, slik at Cæsar skulle akseptere deres kapitulasjon. Deretter førte Cæsar hæren til Bratuspanium i belovakernes land, hvorpå også disse overgav seg. Cæsars venn Diviciacus talte belovakernes sak, fordi disse hadde alltid før stått under hæduernes beskyttelse. Det kom frem at usanne rykter om romerhærens framferd mot hæduerne hadde gjort at belovakerne hadde tatt side med belgierne og gått til krig mot romerfolket. Lederne som stod bak frafallet hadde flyktet til Britannia.²⁷⁴

At Cæsar opplyser at bakmennene har flyktet til Britannia kan borge for at han kan ha hatt en invasjon av mysterieøya i tankene allerede i 57, slik som Gardner skriver.²⁷⁵ Det er i alle fall på det rene at Cæsar grunngir sin invasjon av øya i 55 med at han var blitt klar over at alle krigene på fastlandet var blitt støttet av noen i Britannia.²⁷⁶ At bakmennene som ansporet belovakerne flyktet var en reel hendelse. Jeg mener at det ikke kan konkluderes med at Cæsar hadde slike planer i 57, men muligheten for at han overveide slike planer er jo der. Cæsar hadde som før nevnt ingen mulighet til å lyve i sine kommentarer, fordi det ville han bli arrestert på i ettertid og han ville rett og slett tape ansikt på slikt. I sine kommentarer for 57 skriver ikke Cæsar noe om framtidige planer for Britannia. Han forteller faktisk aldri noe om sine planer, annet enn eventuelle umiddelbare tiltak. Han gir aldri en situasjonsrapport der han forklarte et problem, hvorpå han så presenterer en strategisk plan som løsning. Dette borger faktisk for at kommentarene som sådan ikke var de faktiske rapportene til senatet.

Cæsar bestemte seg for å skåne belovakerne. Dette gjorde han i følge seg selv for å hedre Diviciacus og hæduerne, men han skaffet seg sikkerhet mot ulydighet ved å ta 600 gisler. Deretter reiste han til ambianernes land, hvorpå også de kapitulerte. Nervierne derimot ville ikke engang diskutere fredsbetingelser. Disse var i følge Cæsar både usiviliserte og tapre. Videre tillot ikke nervierne romerske handelsmenn å komme inn i landet deres med vin og luksusvarer fordi dette var karaktersvekkende og satte ned

---

²⁷³ Cæsar B.G. 2.12

²⁷⁴ Cæsar B.G. 2.13-14

²⁷⁵ Gardner, 1983, s 186 - 187.

²⁷⁶ Cæsar B.G. 4.20

krigsmotet. Cæsar og romerhæren marsjerer i tre dager gjennom nerviernes land før de kommer til Sambre hvor fienden hadde leir på motsatt side.²⁷⁷

NERVIERNE

I følge Fuller var nervierne de eneste av de Cæsar kjempet mot som hadde noe å stille opp med. Gallisk infanteri var utrent, dårlig væpnet og Fuller karakteriserer de som lite mer enn en uorganisert væpnet mobb.²⁷⁸ Jeg er ikke uten videre enig i Fullers påstand om de andre Cæsar møtte til kamp, men kan langt på veg si meg enig i at Nervierne var de farligste. Etter mitt syn var ikke helvetierne og germanerne fiender man kunne tillate seg å ta lett på. Uansett, mot nervierne holdt det på å gå galt.

Cæsar og romerhæren ble overrasket av nervierne som gjemte seg i skogen i nærheten av der romerne begynte å reise sin leir. Nervierne slo til med et overraskende masseangrep da de får øye på romerhærens tross.^{279 280} Kritikere har påpekt at Cæsar må ha gjort en dårlig jobb med rekognoseringen når han lot seg overraske på den måten.²⁸¹ Etter min mening kan det reises spørsmål rundt Cæsars raske manøvrering inn i nerviernes territorium, i den grad at man kan spørre om Cæsar her hadde gjort en stor tabbe. Innenfor militærscenarioet er det tenkelig at soldatene eller offiserene ytret bekymring i forhold til Cæsars iver etter å komme i kamp. Uansett gir Cæsar i kommentarene en forklaring på hvordan det gikk slik til. Belgiere som hadde overgitt seg og som var i hærfølget, samt gallere, hadde nemlig merket seg romernes marsjorden. Noen av disse skal ha stukket av og informert nervierne om dette, hvorpå nervierne la en plan for å knuse romerhæren bit for bit.

Om natten gikk de til nervierne og forklarte dem at det var en stor mengde tross mellom hver legion. Det ville ikke være noen sak å angripe den første legionen når den var kommet til leiren, før soldatene ennå hadde satt fra seg sin oppakning, og mens de øvrige legionene fremdeles var langt stykke unna. Når denne legionen var slått og trosset var plyndret, ville de andre legioner ikke

---

²⁷⁷ Cæsar B.G. 2.15-16

²⁷⁸ Fuller, 1965, s 99

²⁷⁹ Tross er betyr hærens utstyr og forsyninger.

²⁸⁰ Cæsar B.G. 2.17-20.

²⁸¹ Napoleon i *Précis des guerres de César*.

*våge å gjøre motstand. Nervierne mente man absolutt burde prøve denne planen og hefte romerhæren med forhugninger.*²⁸²

På grunn av at overgitte belgiere og allierte gallere bedrog Cæsar og romerhæren, fikk nervierne mulighet til å sette i stand et bakhold. Planen til nervierne var etter min forståelse god fordi en enkel legion ville ikke klare å stå imot nerviernes anslag i en slik vanskelig posisjon. Dessuten ville et tidlig nederlag for romerne gi nervierne initiativet, så vel som det psykologiske overtaket. Imidlertid viste det seg at Cæsar bestemmer seg for å endre marsjordenene. Han gikk selv først i spissen for seks legioner, hvor trosset fulgte først etter disse. Dette er i følge ham selv slik han pleide å nærme seg fienden.²⁸³ Vi skal merke oss at at Cæsar gikk i spissen for sin hær på fiendens territorium. Man kunne ikke beskylde Cæsar for å være feig og romerfolket likte slikt mot.

Var det kald beregning av Cæsar å la nervierne få vite om deres marsjkolonne, at det var et stratagem for å lokke belgierne i en kamp som de skulle tro ville bli lett. Den påfølgende situasjonen ble nok i tilfelle mer dramatisk enn Cæsar og hans soldater var komfortable med. Dette kan imidlertid aldri bli noe mer enn gjetninger, men jeg mener at det i alle fall er mulig å slå fast at Cæsar ønsket å gi en forklaring på hvorfor situasjonen ble så dramatisk, som ikke stilte ham selv i et dårlig lys.

I følge Cæsar var det to ting som berget situasjonen. For det første at legionærene var så erfarne at de viste hva som måtte gjøres uten å få beskjed om det. For det andre at han selv hadde beordret legatene til å bli hos hver sin legion. Legatene tok selv initiativet til å forbrede forsvaret uten å vente på ordre fra Cæsar.²⁸⁴ Etter min mening gir Cæsar her fortjent ros til både soldater og offiserer. Det er helt klart at dette slaget kunne ha gått ordentlig dårlig for romerhæren om ikke de hadde klart å reagere så raskt. Den store faren var at de ikke hadde en fortifisert leir klar som støttepunkt. I hvilken grad romerne ble tatt på sengen illustreres av den forfatning Cæsar fant soldatene i:

*Han drog så i motsatt retning for å holde oppmuntringstale, men fant soldatene allerede i kamp. ... De hadde ikke engang hatt tid til å sette på seg distinksjonene, ta hjelmene på eller trekke dekket av skjoldene, så brått kom angrepet.*²⁸⁵

---

²⁸² Cæsar B.G.2.17

²⁸³ Cæsar B.G. 2.19

²⁸⁴ Cæsar B.G. 2.20

²⁸⁵ Cæsar B.G. 2.21

Situasjonen var svært kaotisk og uoversiktlig, legionene forsvarte seg på hver sin kant. Ledelsen av slaget var preget av improvisasjon i forhold til stedets natur og situasjonene som oppstod. Den niende og tiende legion slo tilbake atrebatene, den ellevte og åttende slo tilbake viromanduerne, mens den tolvte og syvende sto alene på høyre fløy. Disse to legionene ble omringet av nervierne, som også angrep høyden der romernes leir var stukket ut. Når nervierne nådde leiren flyktet rytteriet og de lettbevæpnede støttetroppene, også stallkarene la på flukt. Dette førte også til at de som kom med trosset også ble grepet av panikk og flyktet i alle retninger. Da gallisk rytteri sendt som støttetropper kom frem og så at nervierne var i leiren, at legionene var under ekstremt press og at støttetroppene forsvant i alle retninger flyktet de hjem. Der rapporterte de at romerhæren var slått, samt at leiren og trosset var tatt av fienden.²⁸⁶ Det viste seg gang på gang at det ikke gikk an å stole på de galliske støttetroppene. Cæsar fant den tolvte legion i en vanskelig situasjon, de hadde nemlig trukket seg så tett sammen at de ikke kunne bruke våpnene. Samtidig var de fleste centurionen drept eller såret. Inkludert førstecenturion Publius Sextius Baculus, som var hard såret.²⁸⁷ Cæsar klarte imidlertid å rette opp den kritiske situasjonen:

Da Cæsar så at stillingen var kritisk, og at det ikke var noen forsterkninger som kunne sendes til hjelp, tok han skjoldet fra en av soldatene i baktroppen – han var nemlig selv kommet dit uten skjold – og gikk frem i første linje. Han kalte Centurionene ved navn, oppmuntret soldatene og bød dem føre fanene frem og åpne geledene så det skulle bli lettere å bruke sverdet. Cæsar gav soldatene nytt håp og nytt mot, for i feltherrens nærvær ville gjerne alle gjøre sitt ytterste når situasjonen var så kritisk²⁸⁸.

Cæsar sto frem som en general som ved hjelp av sin karismatiske lederstil og personlige mot klarer å redde situasjonen. For soldatene er dette den beste lederen, for her stod deres liv i virkelig fare. Vi skal også merke oss at Cæsar kjenner centurionene ved navn. Vi kan tolke det dit at han hadde et personlig forhold til alle Centurionene i hæren. Dette viser etter min mening karakteren av Cæsars lederskap. Han kjenner sine underoffiserer, og det viser at det var fortrolige bånd mellom dem, slik det bør være. At

---

²⁸⁶ Cæsar B.G. 2.22-24

²⁸⁷ Cæsar B.G. 2.25

²⁸⁸ Cæsar B.G. 2.25

Cæsar nevner dette kan være fordi han hadde Alexander som forbilde slik Suetonius nevner.²⁸⁹ Førstecenturionen nevnes også med navn, utvilsomt for å vise denne mannens mot som eksempel til etterfølgelse. Jeg mener dette kan underbygge min tanke om at kommentarene var skrevet og publisert for å bygge soldatenes moral. Dette var igjen en del av Cæsar grundige og gjennomtenkte lederskap. I scenarioene der kommentarene ble gjort kjent i Roma og Italia vakte nok dette også begeistring. Mot var noe de satte pris på, om de likte Cæsar eller ikke.

I militærscenarioet er helt på det rene at Cæsar her viste stort personlig mot. Det er også helt på det rene at dette er en slik general soldater vil ha, fordi denne form for besluttsomhet, mot og kvikke oppfattelse av situasjonen. Det øker deres sjanser til å overleve. Alternativet hadde vært en general med beslutningsvegring, eller som ikke hadde det som skulle til for å gå helt frem i første rekke. Dette var også slikt som det romerske publikum ble begeistret for. Jeg vil tro at desto mer de viste om krigerkunsten, desto mer imponerende virket Cæsars bedrifter som general. Illustrerende for romernes begeistring for denne form for tapperhet og dyktighet hos en general reflekteres i de eneste to dekorasjonene hærføreren var i posisjon til å få, nemlig *Corona Obsidionalis* og *Corona Civica*.²⁹⁰ Førstnevnte kunne bli gitt hvis generalen hadde berget livet til mange borgere ved å løfte en beleiring. Den ble laget og gitt av de som ble berget av det gresset man fant på stedet det hendte. Det var en symbolsk handling og jeg tror at Cæsar fikk nettopp en slik krans flettet av gresset. Det er uvisst om dette skjedde, men etter min mening ville Cæsar sine handlinger som general ha kvalifisert til en slik utmerkelse. At romerne hadde en slik utmerkelse illustrerer uansett at de satte pris på denne form for lederskap, besluttsomhet og mot. Jeg har også en egen fri tolkning av denne situasjonen.

Den mest karakteristiske veksten på disse traktene var for romerne noen trær som nervierne kutte og fikk til å gro i hekker. Dette gjorde nervierne for å gjøre det vanskelig for fiender som benyttet seg av kavaleri. Vi kan forestille oss noe lignende hekkene i Normandie som gjorde det vanskelig å være den angripende part under andre verdenskrig. Cæsar biter seg selv merke i disse hekkene og noe av det karakteristiske med disse var at de hadde torner. Jeg tror at den tolvte legion fant på å lage en krans av

---

²⁸⁹ Suet. Caes. 7.1

²⁹⁰ Maxfield, 1981, s 118

disse tornete hekkene. Cæsar skriver ikke noe om dette, men det kan være fordi han ikke satte pris på en slik krans av torner. Eller kanskje gjorde han nettopp det innenfor et kameratskap han kanskje hadde til sine legionærer. Dette kan forklare hvorfor han senere satte slik pris på laurbærkransen han fikk av det romerske folk. Den var ikke vond å bære.

Romerhæren får etter hvert overtaket kampen mot nervierne. Titus Labienus, som hadde erobret fiendens leir, sendte den tiende legion for å avhjelpe situasjonen. Da den tiende fikk høre om alle som var flyktet, gikk de i ilmarsj for å hjelpe. Nervierne hadde ikke noe håp, men Cæsar roser allikevel motet deres:

Men endog da alt håp om redning var ute, la fienden en stor tapperhet for dagen, så da de forreste var falt, stilte neste rekke seg på de falne der de lå, og fortsatte kampen. Da disse så ble slått ned, og likene hopet seg opp, stod de gjenlevende som på en haug og kastet våpen mot våre tropper, og fanget opp våre spyd og sendte dem tilbake. Et så tappert folk hadde ikke bare av dumdristighet våget å sette over en bred elv og forsere meget høye elvebredder og gå til angrep i et høyst ugunstig terreng. Deres store tapperhet hadde gjort den usedvanlig vanskelige oppgaven lett.²⁹¹

Etter min mening presenterer Cæsar her en forklaring på hvorfor romerhæren og ham selv ble overrasket. Man kunne ikke forutse at Nervierne ville prøve på, eller lykkes i den grad de gjorde, med sitt angrep over vanskelig terreng. Cæsars beslutninger stod igjen som sunne og hans lederskap ble til slutt løftet opp av denne bedriften.

AVSLUTTENDE OPERASJONER PÅ SENSOMMEREN

Wiesman påpeker at Cæsar skriver i bok to at han utryddet nervierne, mens han i bok fem kommer i kamp mot dem igjen. Wiesman framhever at dette må bety at kommentarene ikke ble skrevet i 51.²⁹² Imidlertid står det i den norske og engelske oversettelsene jeg benytter at nervierne bare nesten ble utryddet. Den latinske originalteksten lyder som følger:

Hoc proelio facto et prope ad internecionem gente ac nomine Nerviorum redacto maiores natu,²⁹³

This engagement brought the name and nation of the Nervii almost to utter destruction.²⁹⁴

---

²⁹¹ Cæsar B.G. 2.27

²⁹² Wiesman, 1998, s 2

²⁹³ Cæsar B.G. 2.28

Prope er det latinske ordet for nesten. Videre står det at Cæsar lar de overlevende nerverne, altså de eldre, kvinner og barn, samt 500 overlevende våpenføre menn beholde sitt land og sine byer samtidig som han beordrer nabofolkene til å la de være i fred.²⁹⁵ Kriteriet for Wiesmans argumentasjon viser seg dessverre å ikke holde mål, men dette betyr allikevel ikke at kommentarene ble skrevet i 51, og altså ikke at de ble forfattet årlig. Det betyr bare at Wiesmans argumentasjon bygger på en falsk forutsetning.

Aduktukerne, som skulle komme nerverne til unnsetning men ikke nådde fram, overgav seg i sin befestede by etter å ha blitt skremt av romerhærens beleiringsmaskiner.²⁹⁶ De gikk likevel til et mislykket overraskelsesangrep om natten, og som straff selger Cæsar hele byen og folket under ett. De skal ha vært 53 000 mennesker.²⁹⁷ Cæsar må ha fått et bra utbytte av denne handelen, som antagelig også må ha kommet mannskapet til gode som en bonus for de harde kampene i 57. Gelzer mener at dette utbyttet må ha kommet godt med i Cæsars politiske prosjekt, nemlig at disse rikdommene ble gjort tilgjengelige for de som lot seg stille til valg eller ville arrangere gladiator kamper. Gjenytelsen, i følge Gelzer, var at de måtte forsvare Cæsars interesser mot hans motstandere.²⁹⁸ Jeg mener Gelzer har rett i dette, Cæsar forsøkte nemlig hele tiden å stille egne kandidater til edilvalgene. Edilene arrangerte festspillene, og det kan ha vært slik at Cæsars slag ble gjort kjent i gladiator ringen. Dette er spørsmål som blir diskutert nærmere i behandlingen av politikken fra 58 til 56. Det er imidlertid liten tvil om at Cæsar her skaffet seg ett enormt bytte.

Samtidig hadde også Publius Crassus, på Cæsars ordre, nedkjempet en rekke stammer som bodde langs kysten av Atlanterhavet.²⁹⁹ Publius Crassus var sønnen til Marcus L. Crassus, altså triumviren, og det er klart at det gav den unge Crassus stor ære å bli nevnt i Cæsars kommentarer. Sommerens krigføring synes å ha vært over. Siste avsnitt i Cæsars kommentarer for sommeren 57 er interessant:

---

²⁹⁴ Cæsar B.G. 2.28

²⁹⁵ Cæsar B.G. 2.28

²⁹⁶ Se Appendix C figur 3.

²⁹⁷ Cæsar B.G. 2.29-33

²⁹⁸ Gelzer, 1968, s 119

²⁹⁹ Cæsar B.G. 2.34

Det var nå fred i hele Gallia. Og så stort et ord gikk det om denne krigen at folk på den andre siden av Rhinen sendte sendemenn for å love å gi Cæsar gisler og utføre hans befalinger. Cæsar bad alle disse deputasjonene komme tilbake ved begynnelsen av neste sommer, da han sto på farten til Italia og Illyria. Han la så legionene i vinterkvarter hos karnuterne, anderne turonerne og i statene nærmes slagmarken. Så reiste han til Italia. Etter Cæsars rapport ble det på grunn av disse begivenhetene dekretert femten dagers takkefest, en ære som inntil den dag ikke var blitt noen til del.³⁰⁰

Høsten 57 reiser Cæsar til provinsen Illyricum i den tro at den store krigen i Gallia var over. Gelzer mener at Cæsars suksess er tydelig gjennom det faktum at alle aksepterer romernes hegemoni i Gallia, og spesielt seieren ved Sambre viste at det var klokere for gallerne å føye seg for romernes makt. Videre vet vi at krigene fortsetter i mange år, men det virker som Cæsar helt genuint i kommentarene tror at nå er krigen over. Han gjentar at han trodde dette også i kommentarene for 56 etter å ha innledet denne med hendelser fra slutten av år 57.³⁰¹ Etter min mening kan det godt tenkes at Cæsar regner Gallia for å være pasifisert etter kampene denne sommeren. Derfor reiste han til Illyricum for å undersøke mulighetene for krigføring der. Imidlertid var ikke krigen over for hele romerhæren.

DESPERATE KAMPER PÅ SLUTTEN AV ÅRET

Krigføringen i 57 var ikke over med nedkjempelsen av aduatukerne. Når Cæsar senhøstes eller tidlig på vinteren reiste til Italia, underforstått for å være nærmere sine politiske forbindelser i Roma, sendte han legaten Servius Galba med tolvte legion og en del av kavaleriet til Nantuaternes, veragrenernes og sedunernes land.³⁰² Dette området er i alpine. Galba og hans legion ble angrepet, men ved en desperat og heltemodig innsats klarte de å slå gallerne på flukt. Denne hendelsen skulle egentlig ha vært med i kommentarene for 57 fordi det skjedde sent på høsten dette året, men de ble isteden satt sammen med kommentarene for 56. Kommentarene for 56 begynner nemlig med denne episoden.³⁰³ Dette er merkelig, men jeg mener forklaringen var at Cæsar allerede hadde satt sammen kommentarene for dette året og sent de til Roma. Galba sin innsats fortjente

---

³⁰⁰ Cæsar B.G. 2.35

³⁰¹ Cæsar B.G. 3.7

³⁰² Cæsar B.G. 3.1

³⁰³ Cæsar B.G. 3.1 -7

likevel å nevnes, slik at han ble tatt med i kommentarene for året etter. Grunnen til at Cæsar hastet slik med å få sendt kommentarene til Roma skal jeg komme tilbake til i neste kapittel.

KAPITTEL VI

DET POLITISKE SPILLET

FRA 58 TIL 56

ÅR 58, DA LUCIUS CALPURNIUS PISO CAESONIUS OG AULUS GABINIUS VAR KONSULER

Hensikten med min behandling av politikken fra 58 til 56 er å plassere Cæsars kommentarer som propaganda så nøyaktig som mulig. Det er derfor viktig med en diskusjon av de forskjellige begivenhetene for å få et helhetlig inntrykk av dette puslespillet. Det vil da kanskje være mulig å plassere biten med Cæsars propaganda. Cæsar la ned sitt konsulembete, og Piso og Gabinius presiderte som konsuler. Cæsar var da klar til å reise nordover, men noen problemer dukket imidlertid opp. Pretorene for 58, nemlig Lucius Domitius Ahenobarbus og Gaius Memmius tok Cæsars år som konsul opp til diskusjon i senatet. Suetonius beskriver disse hendelsene i sin biografi om Cæsar:

When at the close of his consulship the praetors Gaius Memmius and Lucius Domitius moved an inquiry into his conduct during the previous year, Caesar laid the matter before the senate; and when they failed to take it up, and three days had been wasted in fruitless wrangling, went off to his province.³⁰⁴

Dette kan ikke ha kommet som en overraskelse på Cæsar at noen ville ta initiativet til å diskutere hans handlinger som konsul i senatet. Som det er kommet frem av behandlingen av Cæsars konsulår hadde Cæsar gjort mye på ukonstitusjonelt vis. Jeg tror ikke at Cæsar bekymret seg for mye over dette initiativet, fordi hans politiske venner var avhengige av at lovene han laget ikke ble annullert. Disse lovene var landlovene som gagnet Pompeius, og reforhandlingene av skatteoppkrevningskontraktene som gagnet Crassus og hans støttespillere i ridderklassen. Cæsar var nok trygg på at han kunne stole på sine allierte i anledning av sitt konsulat, men det var også klart at han måtte finne på noe for å ta til motmæle. Men først måtte han ta hånd om noen andre problemer.

Etter at senatet hadde diskutert i tre dager uten å komme frem til noe, bestemte Cæsar seg for å krysse *pomerium*. Dette var romernes navn på bygrensen, og da han

---

³⁰⁴ Suet. Cae. 23.1-2

krysset den ble han også regnet som fungerende i sitt embete som prokonsul. Med seg hadde han Vatinius som ble Cæsars legat. Dette gjorde Cæsar også immun mot rettslige anklager. Fordi i begynnelsen av 58 hadde Cæsar ikke noe embete og var derfor ikke immun. Dette stemmer ikke helt med Gelzers syn som i stor grad dreier seg om at Optimatene ville ta Cæsar og trekke ham for retten, og at Cæsar derfor var avhengig av sin immunitet. Han ville nok ikke ta noen unødige sjanser - det var mye som kunne se dårlig ut med nærmere ettersyn - men jeg tror grunnen handlet mer om at Cæsars venn og tidligere tribun Vatinius begynte å få problemer:

Whereupon his quaestor was at once arraigned on several counts, as a preliminary to his own impeachment. Presently he himself too was prosecuted by Lucius Antistius, tribune of the commons, and it was only by appealing to the whole college that he contrived not to be brought to trial, on the ground that he was absent on public service.³⁰⁵

Jeg regner med at kvestoren det her var snakk om var Vatinius og videre at han fungerte som kvestor i starten. Kvestoren var som regel ansvarlig for finansene og de generelt administrative oppgavene i hæren, men i Cæsars tilfelle fungerte han også som stabssjef. Som legat ble nemlig også Vatinius immun og slapp dermed å stille for retten. Cæsar må også på dette tidspunktet ha gjort seg noen tanker om hvordan han skulle sikre seg mot angrep fra pretorene i fremtiden. Det passer å gjenta at pretorene hadde overoppsyn med rettsforhandlingene i Roma og slik sett rimer det at Cæsar helst ikke vil bli angrepet av disse. Suetonius skriver om hvordan han ordnet dette:

Then to secure himself for the future, he took great pains always to put the magistrates for the year under personal obligation, and not to aid any candidates or suffer any to be elected, save such as guaranteed to defend him in his absence. And he did not hesitate in some cases to exact an oath to keep this pledge or even a written contract.³⁰⁶

On the other hand he never formed such bitter enmities that he was not glad to lay them aside when opportunity offered. Although Gaius Memmius had made highly caustic speeches against him, to which he had replied with equal bitterness, he went so far as to support Memmius afterwards in his suit for the consulship.³⁰⁷

Forpliktelsen det er snakk om er politisk vennskap, *amicitia*, eller en form for patronasje. Det må nevnes at Cæsar ikke alltid lyktes, men dette var etter min mening hans ide om

---

³⁰⁵ Suet. Cae. 23.1-2

³⁰⁶ Suet. Cae. 23.1-2

³⁰⁷ Suet. Cae. .73

hvordan han skulle sikre seg mot slike angrep i fremtiden. Det kommer også frem at det ikke lå til grunn et dyptgående fiendskap mellom disse to partene, siden Cæsar senere forsoner seg med en av disse og hjelper ham i hans senere kampanje mot konsulembetet. Dette mener jeg også tyder på at pretorenes initiativ mot Cæsars konsulår ikke var fundert i et grunnleggende fiendskap mellom den aristokratiske senatseliten, som i alle fall Domitius var en del av, og Cæsar. Jeg tror heller at dette var et uttrykk for det vanlige politiske spillet i romerstaten, der man fremmet sin egen karriere ved å ta politisk initiativ mot ledende politikere innenfor de rammene som konstitusjonen gir. Det naturlige valget for pretorene i 58 var nettopp konsulåret til Cæsar som var rikt på elementer som kunne diskuteres. Slik sett ser jeg dette i perspektivet til Ørsted, som sier at en drivende ambisjon for romerske statsmenn var å spille sin rolle på den politiske scene.³⁰⁸ Jeg er også enig med Gruen da han legger mindre vekt på fiendskap mellom Cæsar og senatseliten i sin konklusjon. De mest prestigefylte aristokratiske familiene gikk sine egne veier, det vil si at ingen av de fulgte verken dynastene, det vil si triumvirene, eller Cato i lengden.³⁰⁹ Slik sett var pretorenes initiativ mot Cæsars konsulår mer et uttrykk for at de gikk sine egne veier, enn et uttrykk for fiendskap mellom senatseliten og Cæsar. Jeg vil i denne sammenheng konkludere med at det motsatte av politisk vennskap og samarbeid i republikken var politisk rivalisering og ikke personlig fiendskap, selv om også dette forekom. Med det mener jeg at det ikke nødvendigvis var personlig fiendskap og hat på statens vegne som lå bak initiativet til pretorene Domitius og Memmius.

Fra da av forsøkte Cæsar også å sikre seg mot fremtidige angrep av denne typen ved å sette pretorene i skyld til seg selv, eller binde de til seg som klienter, ikke minst ved å skrive en formell kontrakt med dem. Det er også tilfelle at vi finner igjen flere av Cæsars offiserer i politikken enten før eller etter de tjente som legater. Ikke minst Messius selv, men også en C. Claudius Pulcher som ble pretor i 56, etter å ha tjent hos Cæsar sommeren 58. Jeg mener disse tingene viser at det ikke var en sterk motsetning mellom senatet og Cæsar tidlig på femtitallet, og at det for den unge politikeren gjaldt å komme seg oppover i systemet enten ved å knytte seg til en suksessrik politiker, eller ved å utfordre samme mann og på den måten vise sine evner. Det ene utelukker ikke det

---

³⁰⁸ Ørsted, 2000, s

³⁰⁹ Gruen, 1974, s 500

andre. En fin parallell er Cæsar som selv i år 77 trakk en meget suksessfull statsmann for retten, nemlig Gnaeus Cornelius Dolabella, som da nettopp hadde returnert til Roma for å feire triumf etter å ha vært prokonsul i Makedonia. Min vurdering av unge Cæsars sjanser mot denne mektige mannen er at de må ha vært små. Imidlertid gav dette unge Cæsar anledning til å vise hva han kunne mot en som ikke tok skade av det rent politisk, fordi han allerede hadde nådd så høyt som han kunne og kunne få hvem han ville til å forsvare seg. Forsvarerne ble nemlig Cæsars søskenbarn Gaius Cotta og Quintus Hortensius som begge var regnet for å være de ledende forsvarerne i tiden. Min konklusjon er at det handlet om å komme seg oppover i verden.

Cæsar hadde etter min mening på denne måten en plan for hvordan han skulle forhindre angrep på prokonsulatet i fremtiden. Jeg tror det var i denne sammenheng at Cæsar kan ha bestemt seg for å sende grundige rapporter til senatet om sine handlinger. Disse rapportene måtte da ha en solid legal argumentasjon for valgene han skulle komme til å gjøre. På denne måten, ved å avvæpne argumentene til eventuelle anklager på forhånd, kunne Cæsar ha best forhåpninger om at ingen prøvde seg på prokonsulatet hans – på samme måte som de prøvde seg på konsulatet.

Lucius Cornelius Balbus skulle spille en viktig rolle for Cæsar, som kurer mellom Gallia og Roma. Balbus var fra Gades i Spania, hvor han fikk romersk borgerskap som takk for utmerket tjeneste under Pompeius. Senere tjente han under Cæsar da han var propretor i Spania som prefekt for ingeniørtroppene. Cæsar og mange andre regnet Balbus som en mann med integritet, slik at det var nok ikke tilfeldig at han ble en betrodd medarbeider av Cæsar, for ikke å si hans nærmeste venn slik Cicero skriver.³¹⁰ Balbus må ha vært instrumentell i overbringen av Cæsars propaganda til Roma. Det er naturlig å tro at Balbus var en hovedkanal, fordi Balbus ofte var engasjert i private samtaler med senatorene. Cicero nevner sin brevveksling med Balbus flere steder i sine brev til Trebatius. Det er tenkelig, og også sannsynlig, at Balbus fikk informasjon tilsvarende det vi finner i krigskommentarene – enten ved personlige brev, samtaler eller faktisk kommentarene selv. Begrunnelsen for mitt standpunkt er at om Balbus skulle ha best mulighet å påvirke senatorene, da var det en fordel at han hadde kunnskap og argumenter om hva som foregikk i Gallia. Som kurer var det nok Balbus som sannsynligvis kom med

---

³¹⁰ Cic.Pro.Balb. 63

Cæsars brev og rapporter til senatet. Imidlertid måtte Cæsar møte dette initiativet i 58 og i den sammenheng skulle tribunen Clodius bli viktig med sine to lovforslag:

Caesar, however, who had already taken the field, and whom Clodius could therefore make arbiter of the measure only by assembling the populace outside the walls, condemned the illegality of the action taken in regard to Lentulus, but still did not approve the punishment proposed for it. 2Every one knew, he said, all that had been in his mind concerning the events of that time, as he had cast his vote in favour of sparing their lives, but it was not fitting for any such law to be drawn up with regard to events now past. 3This was Caesar's advice. Crassus showed some favour to Cicero through his son, but himself took the side of the multitude. Pompey kept promising him assistance, but by making various excuses at different times and purposely arranging many journeys out of town, failed to defend him.³¹¹

Tribunen Clodius samlet plebsen på sirkus Flaminius, som var utenfor *pomerium*, slik at Cæsar kunne være tilstede. Bakgrunnen for det første av Clodius lovforslag var at han ville sette fast Cicero for avrettingen av Lentulus og de andre konspiratørene.³¹² Loven var egentlig rettet generelt mot alle som hadde avrettet borgere uten lov og dom, og straffen var lovløshet, men i effekt var den rettet mot Cicero spesielt.³¹³ Dette kommer frem av Dio. Imidlertid kommer det ikke klart frem om Clodius er motivert av personlig hat mot Cicero, eller om lovforslaget er motivert av at Cæsar vil gjøre det umulig å ta opp prokonsulatet hans til diskusjon i senatet. Det er vel mulig at vi her ser to politikere med hver sin ambisjon som velger å samarbeide. Clodius hadde i alle fall en motivasjon i det at han i likhet med triumvirene var avhengig av at Cæsars år som konsul ikke ble annullert, fordi også han skyldte Cæsar for å ha gjort ham til plebs og valgbar til tribuneembetet – som han nå nøt godt av. I denne forsamlingen på Sirkus Flaminius leverte Cæsar også tre taler mot Domitius og Memmius, slik det kommer frem av Suetonius.³¹⁴ Disse finnes ikke lenger, men de ville utvilsomt ha kastet lys over denne situasjonen.

Imidlertid kommer det frem av avsnittet over, at Cæsar argumenterte for at ingen lov skulle få tilbakevirkende kraft. Dette passer også med hans initiativ for å sørge for at eventuelle diskusjoner av konsulåret hans ikke endte med fullbyrdelsen av et lovforslag som annullerte det.

---

³¹¹ Dio 38.17.1-3

³¹² Dio 38.14 - 16

³¹³ Dio 38.14.3

³¹⁴ Suet. Cae.73

Min fremstilling over bygger på Gelzers tolkning.³¹⁵ Jeg er langt på vei enig, men på et punkt vil jeg diskutere litt. Et premiss i Gelzers tolkning er at samarbeid mellom Clodius og Cæsar var betinget av vennskap og videre at Clodius fungerte som sikkerhet for Cæsars prokonsulat.³¹⁶ For det første må Cæsar ha vist at Clodius angrep på Cicero måtte komme, fordi Clodius rett og slett ikke lot seg styre. Han var en aristokrat med egne politiske mål og ambisjoner, samtidig som han var uregjerlig av karakter. For det andre hadde Cæsar etter min mening sikkerhet i både Crassus og Pompeius også. Disse to hadde betydelig politisk innflytelse og de ville ikke la noen annullere Cæsars konsulår av egeninteresse. Dessuten foreslo også Clodius en lov som tildelte konsulene av 58, nemlig Piso og Gabinius, prokonsulære provinser fra neste år, altså 57. Dette fant de presedens for i lex Vatinia fra året før, samtidig borget denne loven også for at de skulle få store finansielle innvilgelser fra staten.³¹⁷ Følgelig støttet konsulene dette forslaget, og også deres egeninteresse avhang av Cæsars konsulår siden det var tribunen Clodius som foreslo det. Det var flere som ble avhengige av at Cæsars konsulår sto urørt. Derfor tror jeg situasjonen var trygget. Gelzers vurdering av Cæsars situasjon etter disse hendelsene er som følger:

But what he wanted to achieve there would still have to be done under the most difficult conditions imaginable. The whole position he had so far won for himself could not stand up to constitutional examination, and the optimate nobility with its followers had given him notice of a fight to the death. He was sustained by his common interest with Pompey and Crassus, which only held good under quite special conditions. His affairs were being managed by Clodius, whose moods were incalculable, and whose very tenure of office was grounded in illegality. The performance of great deeds in Gaul was, therefore, not just a matter of ambition but a question of self-preservation. On the path on which he had entered inactivity meant ruin. Only if he returned much stronger would he be able to win through. But he could only devote half his energies to this end. He was forced to make equally strenuous efforts to ensure that the ground from which he was fighting the Celts was not cut from under his feet in Rome.³¹⁸

Jeg er ikke enig med Gelzers tolkning. Jeg ser situasjonen rundt konsulåret som avklart i den forstand at det ikke var noen umiddelbar fare, samtidig som Cæsar hadde en plan for hvordan han skulle unngå problemer rundt dette i fremtiden. Situasjonen var etter min mening avklart. Framover var det klart at Cæsars provins Gallia transalpina sammen med

---

³¹⁵ Gelzer, 1968, s 97 - 99

³¹⁶ Gelzer, 1968, s 101

³¹⁷ Plut. Cic. 30.2

³¹⁸ Gelzer, 1968, s 101

en legion måtte fornyes årlig, jeg har ikke funnet noe som tyder på at dette bød på problemer for Cæsar – det kan selvfølgelig ha vært slik allikevel. Jeg tror at Gelzer legger opp til for mye polarisering og fiendskap mellom Cæsar og senatet, selv om jeg aksepterer at også personlig fiendskap kunne forekomme der som alle andre steder. Jeg er mer enig med Gruen som ser denne form for rivalisering som en regulær del av den politiske hverdagen.³¹⁹ På den annen side er det helt klart at Cæsar ville komme tilbake fra Gallia mektigere enn da han reiste dit. Det var alle klar over.

Clodius angrep etter hvert også Cicero for henrettelsen av borgere uten lov og dom i 63. Cæsar hadde lovet å beskytte Cicero så godt han kunne og tilbød ham en stilling som legat i hæren sin, men Cicero tok ikke imot tilbudet.³²⁰ Pompeius var også forsiktig med å beskytte ham. Siden Pompeius var en privatperson, var det lite han kunne gjøre ifølge ham selv. Det var opp til konsulene av året å ta saken opp med senatet. Cicero, som ikke finner støtte noe sted, reiser i eksil før loven og dommen ble klar. Det tok ikke lang tid før Pompeius og flere andre begynte å jobbe for å få Cicero tilbake til Roma. Bakgrunnen for dette var at Clodius begynte å angripe Pompeius og konsulen Gabinius.

Det var slik Gelzer ser det, viktig for Cæsar å fjerne den farligste av sine fiender, nemlig Cato. Han var frontfiguren til oligarkene. Clodius lyktes med dette ved å foreslå en annektering av kongedømmet på Kypros. Clodius begrunnelse for dette var at han selv en gang hadde vært i piratenes vold og et krav om løsepenger ikke ble ordentlig innfridd av kong Ptolemeus – den egyptiske kongens bror. Argumentasjonen var da at kongen var en medløper av piratene. Med en annen lov gav Clodius ansvaret for annekteringen til Cato. Og slik ble Cato tatt ut av det politiske spillet i Roma, i alle fall midlertidig til han returnerte fra Kypros.³²¹ Jeg er ikke helt enig med Gelzer i at målet med dette var å kvitte seg med en fiende. Et slikt oppdrag ville faktisk gagne Catos karriere, slik at hvis Cato var erkefienden til Cæsar må dette ha vært mot sin hensikt, i alle fall på sikt. På den annen side ble jo Cato faktisk borte fra Roma, samtidig som også han blir avhengig av Cæsars konsulat gjennom Clodius sin lov. Dette betyr imidlertid ikke at Catos

---

³¹⁹ Gruen, 1974, s 500

³²⁰ Cic. Pis. 79

³²¹ Gelzer, 1968, s 99

opposisjonsstil tjente å finne et annet mål en Cæsar ved en senere anledning. Jeg synes det viser at koalisjonene skifter mye på kort tid.

Cæsar støttet Publius Cornelius Lentulus Spinthers kandidatur for konsulembetet i 57. Kandidaten lyktes også i valget.³²² Ifølge Gruen var dette en kandidat Cæsar og Pompeius kunne være enig om, og fordi mannen hadde sterke bånd til både aristokratiet og velgerne var hans vennskap verdt å kultivere.³²³ Cicero skrev til Atticus i et brev at Lentulus var positiv til Ciceros sak, noe som gav ham håp om støtte fra Pompeius. Samtidig som han tidligere har vært støttet av Cæsar i sin politiske karriere. Cæsar hadde støttet Lentulus sitt kandidatur til en post som pontifex og stemt for at han skulle få provinsen Spania som propretor.³²⁴ Allikevel understreker Gruen at Lentulus ikke var et verktøy for triumvirene, han hadde sin egen karriere. Videre at de ikke var så heldig med den andre kandidaten for konsulatet i 57, nemlig Quintus Caecilius Metellus Nepos. Nepos var ustabil, uforutsigbar og opportunistisk.

ÅR 57, DA PUBLIUS CORNELIUS LENTULUS SPINTHER OG QUINTUS CAECILIUS METELLUS NEPOS VAR KONSULER

Året var preget av initiativet for å få Cicero tilbake til Roma. Pompeius foreslo en avstemning for å løfte landsforvisningen av Cicero. Bakgrunnen var som før nevnt at han angrep Pompeius og hans venner. Pompeius fikk hjelp av Spinter, konsulen, som var motivert av personlig fiendskap til Clodius og fordi han ville komme på godfot med Pompeius. Tribunen Sestius reiste til nord i Italia for å søke hjelp hos Cæsar for å få Cicero tilbake. Cicero er ikke selv sikker på om dette gjorde saken så mye bedre, fordi han synes ikke å ha hatt stor tillitt til Sestius.³²⁵ Jeg trekker frem dette fordi jeg synes det viser at Cæsar var fleksibel i forhold til hvem han samarbeidet med, samtidig som det er klart at senatorer så det som mulig å overtale prokonsulen. Det tegner ikke på sterk langvarig polarisering i politikken i tiden. Samtidig viser Sestius ferd at Cæsar hadde stor innflytelse på politikken i Roma. Ravnå skriver at kildene sier lite om Cæsars agenter

---

³²² Gruen, 1974, s 104; Cæsar B.C. 1.22

³²³ Gruen, 1974, s 145

³²⁴ Gruen, 1974, s 144;

³²⁵ Cic. Sest. 71

og hjelpere i politikken.³²⁶ Jeg synes det tegner seg et bilde av hvor åpen Cæsar var for politisk samarbeid på sak. Som resultat skaffet han seg politiske allierte.

På sin side trommet Clodius også sammen noen som kunne hjelpe ham, blant annet pretoren Appius Claudius, som var hans bror, og konsulen Nepos, som nærte personlig fiendskap mot Cicero. Clodius viste at folket ville være på Ciceros side, slik at han samlet en bande av gladiatører for å bryte opp forsamlingen som skulle stemme over forslaget til Pompeius. Milo prøvde å stille ham til retten for denne voldshandlingen, men lyktes ikke med det fordi Clodius siktet seg inn på immuniteten som edil. Clodius kunne ikke stilles til retten før etter juryen ble valgt, og det skjedde først etter edilvalget.

Imidlertid samlet Milo en egen bande og klarte å få kontroll på Clodius sin. Det ble gateslagsmål over hele byen, men da forslaget om fjerningen av Ciceros landsforvisning kom opp igjen for behandling, turte ikke Clodius å foreta seg noe. Cicero kom tilbake til Roma i august dette året. Gruen ser på initiativet til fordel for Cicero mer som et forsøk på å skade Clodius politisk, enn det egentlig handlet om å få konsulen av 63 tilbake til Roma.³²⁷

Høsten 57 kommer det nyheter til Roma om Cæsars seirer i Gallia. Cassius Dio og Plutark skriver om dette og om æren uten sidestykke som Cæsar ble innvilget. Nemlig en *supplicatio* som varte i flere dager. *Supplicatio* var en slags takksigelse som ble erklært av senatet på oppfordring fra prestene etter viktige seirer.

*When these had been subjugated and others, too, some by him and many by his lieutenants, and winter had now set in, he retired to winter-quarters. The Romans at home when they learned of these achievements, were astonished that he had seized so many nations, whose names they had known but imperfectly before, and voted a thanksgiving of fifteen days because of his achievements — a thing that had never before occurred.*³²⁸

The Roman senate, on learning of these successes, decreed sacrifices to the gods and cessation from business, with festival, for fifteen days, a greater number than for any victory before.³⁸ 2For the danger was seen to have been great when so many nations at once had broken out in revolt, and because Caesar was the victor, the good will of the multitude towards him made his victory more splendid³²⁹.

---

³²⁶ Ravna, , s 176

³²⁷ Gruen, 1974, s 294

³²⁸ Dio. 39.5.1

³²⁹ Plut.Cae. 21.1-2

Cæsar refererer også selv til denne æren han ble innvilget.³³⁰ Og femten dager var også uten sidestykke. Det er klart av dette at senatet som helhet ikke kan ha hatt betenkeligheter angående legaliteten i Cæsars handlinger da de stemte for dette.

Livius den eldre skriver i flere avsnitt om hvordan slike takksigelser ble innvilget i republikkens tidligere historie. Jeg går ikke i detaljer om krigene som ble vunnet, fordi det er takksigelsen som er viktig i denne sammenheng.

*It was owing to Q. Fabius that the State was offering up joyous and grateful thanksgivings for victory; it was on his account that the sacred fanes stood open and prayers and libations were being offered at the altars, and the smoke of sacrifice was ascending.*³³¹

Det kommer frem av Livius at en takksigelse var en ofring til gudene for seieren som var vunnet.

*When this despatch was carried through the Forum to the praetor's tribunal the senators left their seats, and such was the excitement of the people as they pushed and struggled round the door of the senate-house that the courier could not get near it. He was dragged away by the crowd, who demanded with loud shouts that the despatch should be read from the rostra before it was read in the senate-house. At last the magistrates succeeded in forcing back and restraining the populace, and it became possible for all to share in the joyous news they were so impatient to learn. The despatch was read first in the senate-house, and then in the Assembly. It was listened to with different feelings according to each man's temperament; some regarded the news as absolutely true, others would not believe it till they had the consul's despatch and the report of the envoys.*³³²

Vi får et inntrykk av stemningen som preget Roma når sendebudene kom til forum. Folket var ville av iver etter å høre siste nytt. Livius skrev om Hanibalkrigene, og de var nok svært dramatiske for befolkningen i Roma da den foregikk i Italia. Det er tenkelig at de også var ivrige da Cæsars sendebud Balbus kom til Roma med nyheter om krigene. Det er trolig ettersom gallerne var arvefienden til Roma, men på den annen side var Cæsars kriger lengre unna. Jeg mener vi kan påregne både begeistring og nyskjerrighet. Det kommer frem at rapporten ble lest både i Senatet og i folkeforsamlingen. Rapporten som meddelte senatet om seieren var ikke det eneste som ble meddelt forsamlingen ved en senere anledning:

---

³³⁰ Cæsar. B.G. 2.35

³³¹ Liv. Hist. Rom. 8.33.20

³³² Liv. Hist. Rom. 27.50

Here the despatch was read, and then the envoys were conducted to the Assembly. After the despatch was read, L. Veturius gave fuller details and his narrative was received with bursts of applause, which finally swelled into universal cheers, the Assembly being hardly able to contain itself for joy. Some ran to the temples to give thanks to heaven, others hurried home that their wives and children might hear the good news. The senate decreed a three days' thanksgiving "because the consuls, M. Livius and C. Claudius Nero, had preserved their own armies in safety and destroyed the army of the enemy and its commander." C. Hostilius, the praetor, issued the order for its observance. The services were attended by men and women alike, the temples were crowded all through the three days, and the matrons in their most splendid robes, accompanied by their children, offered their thanksgivings to the gods, as free from anxiety and fear as though the war were over. This victory also relieved the financial position. People ventured to do business just as in a time of peace, buying and selling, lending and repaying loans.³³³

Ved siden av meddelelsen om seieren ble det også lest et narrativ som hadde flere detaljer. Vi ser også hvordan budskapet ble spredt og hvordan folk samlet seg i templene ved denne anledningen. Jeg regner det som ganske sikkert at noe svært likt Cæsars kommentarer ble lest opp i forsamlingen i forbindelse med takksigelsen som senatet gav i 57. Videre regner jeg det som sannsynlig at dette som ble lest opp og gjort kjent i senatet også ble gjort kjent for folket på forsamlingene. Det ser ut til at det var slik de gjorde dette. Det kan også se ut som Cæsars kortfattede behandling passer inn i en tradisjon:

When the senate was assembled they followed the precedent set by all victorious generals and laid before the House a report of their military operations. Then they made request that in recognition of their energetic and successful conduct of public affairs special honours should be rendered to the gods and they, the consuls, should be allowed to enter the City in triumph. The senators passed a decree that their request should be granted out of gratitude to the gods in the first place, and then, next to the gods, out of gratitude to the consuls. A solemn thanksgiving was decreed on their behalf, and each of them was allowed to enjoy a triumph.³³⁴

Det er ikke klart om det var en tradisjon at generalen selv leste sin rapport om krigen, eller om tradisjonen var at en rapport om krigen ble gjort kjent da en krig var vunnet. Jeg tror at det var vanlig at en rapport som beskrev krigen ble lagt fram, uavhengig om det var av hærføreren eller en av hans sendemenn. Videre var det tradisjon at hærføreren selv alltid gjorde det. Imidlertid mener jeg at generalens rapport til senatet godt kan ha vært en slik kortfattet behandling som Cæsar skrev. Jeg vil hevde at noe svært likt kommentarene i form og innhold ble presentert senatet i forbindelse med takksigelsen. Og videre at

---

³³³ Liv. Hist. Rom. 27.51.8

³³⁴ Liv. Hist. Rom. 28.9.9

kommentarer i den forstand at det var en kortfattet behandling var den vanlige sjangeren i en slik sammenheng. Det kan se slik ut, men dette vet vi ikke fordi ingen konkrete kilder sier akkurat dette.

Ørsted ser på kommentarene som en slags søknad om en triumffeiring.³³⁵ Det kan stemme fordi det kommer frem av Livius at det tradisjon for generalen å berette om sin krigføring, hvorpå senatet innvilget en triumf. Men så tilfelle var dette kommentarenes funksjon etter at de var presentert for senatet i forbindelse med takksigelsene. Det er en nærliggende mulighet at Cæsar kommentarer var forberedelser i kommentarform til en slik personlig tale av generalen til senatet. Imidlertid går det ikke konkludere sikkert med dette fordi da hadde kommentarene etter min mening vært mer helhetlig samlet. Alternativt kan kommentarene sees på som en forberedelse til en triumf på slutten av femtallet som det aldri ble noe av. Problemet blir at vi ikke kan konkludere med dette, fordi vi ikke har noen konkret kilde på det. Vi kommer aldri til å vite sikkert hvor kommentarene som sådan passet inn. Jeg vender tilbake til sporet om kommentarene som rapport til senatet.

Jeg tror imidlertid ikke kommentarene var rapportene som sådan, fordi det ville vanskelig la seg gjøre at Cæsar visste om takksigelsen da han skrev om den i sine kommentarer. Allikevel ble kommentarene etter min mening sendt i all hast til Roma høsten 57. Dette mener jeg fordi Cæsar ikke rakk å få med Sergius Sulpicus Galba sin desperate situasjon i Alpene og hans innsats for å komme seg ut av den. Disse hendelsene kom med i kommentarene for 56 i stedet. Jeg mener grunnen for dette finnes i nevnte feiring som skulle vare i femten dager. De kunne ikke godt stelle i stand en diger feiring uten at noen skjønnte hvorfor de egentlig feiret? Jeg tror derfor Cæsar fikk skrevet sammen materialet fra felttoget i en kortfattet behandling for å formidle hendelsene under Cæsars felttog for senatet og publikum.

Det er også en mulighet for at Cæsars felttog ble framstilt på andre måter under denne takksigelsen. For eksempel som oppslag på en vegg, på scenen, på bilder, dukketeater som gladiator kamper. Romerne var glade i pomp og prakt, samtidig som de også likte underholdning. Slik tror jeg massene i Roma fikk del i Cæsars propaganda, og hans popularitet kan ha fått et skikkelig løft disse femten dagene og i tiden etterpå. Vi vet

---

³³⁵ Ørsted, 2001, s 208 / 210

at Cæsar holdt gladiatorer på fekteskoler senere.³³⁶ Vi vet også at han var ivrig på å stille folk til edilvalgene. Dette har vi imidlertid ingen konkrete kilder på og det blir derfor bare gjetninger, men det er mulig at det var slik.

Det er også verdt å merke seg at senatet ikke kan ha vært dominert av Cæsars fiender. Da hadde han nok ikke fått noen sådan feiring. På denne tiden skal Pompeius ha begynt å bli misunnelig på de militære seirene og Cæsars popularitet blant folket. Cassius Dio skriver dette:

The fact, however, that Caesar's influence was increasing and the people admired his achievements so much that they dispatched men from the senate, on the supposition that the Gauls had been completely subjugated, and that they were p343so elated by their hopes based on him as to vote him large sums of money, was a cruel thorn in Pompey's side. 2He attempted to persuade the consuls not to read Caesar's letters immediately but to conceal the facts as long as possible, until the glory of his deeds should win its own way abroad, and furthermore to send some one to relieve him even before the regular time. 3So jealous was he that undertook to disparage and undo all that he himself had helped to gain for Caesar, and that he was displeased with him both because he was greatly praised and because he was overshadowing his own exploits, and he blamed the people because they slighted him and were excessively enthusiastic over Caesar. 4Especially was he vexed to see that they remembered the former achievements of a man just so long as nothing new occurred, that they rushed with the greatest haste to each new achievement, even if it were inferior to that which had preceded, because they became tired of the usual and liked the novel, and that, actuated by envy, they overthrew everyone who had once been in high repute, but, urged on by their hopes, helped to exalt one who was just emerging.³³⁷

Det kommer etter min mening helt klart frem at Cæsars bedrifter i Gallia var vel kjent for folket. Slik at kommentarene, eller noe tilsvarende, var gjort kjent. Det er uklart om Pompeius misunnelse kom før eller i forbindelse med takksigelsen. Dio synes å plassere den i tiden rett før, men i Ciceros tale til Balbus forsvar kommer det frem at han var med på å ta initiativ til takksigelsen. Det kan ikke ha skjedd uten Pompeius samtykke.³³⁸ Og Cicero sier dette selv i sin tale *de provinciis consularibus*. Min konklusjon er at kraften i Cæsars felttog og påfølgende suksess, ikke slo ham før han ante folkets begeistring. Da kanskje i sammenheng med en slik takksigelsesfeiring. Dette kan tyde på at Pompeius var i ferd med å gli fra Cæsar.

Høsten dette året ble også preget av dårlig stemning i gatene på grunn av kornmangel og sult. På Ciceros forslag ble Pompeius mannen som skulle løse disse

---

³³⁶ Cæsar B.C. 1.14

³³⁷ Dio 39.25.1-4

³³⁸ Cic. Pro. Balb. 61

problemene. Han fikk et prokonsulært imperium over kornimporten, sammen med femten legater til å løse oppgavene. Han ble også tildelt 40 000 000 sestertsier femte april året etter. En så stor bevilgning førte til at treflisene sprutet i bunnen av statskassen. Dette finansielle problemet førte til at Cæsars lov om landet i Campania ble tatt opp til diskusjon først av tribunen Publius Rutilus Rufus i desember dette året, men ut i april 56 også av Cicero. Staten hadde nemlig mistet en viktig inntektskilde da den ikke lenger hadde kontroll over dette landet.

ÅR 56, DA CN. CORNELIUS LENTULUS MARCELLINUS OG L. MARCIVS PHILIPPUS VAR KONSULER

Takksigelsen som senatet innvilget Cæsar skulle også vise seg som et tveegget sverd i den forstand at dette var den naturlige forløperen til en prokonsuls retur til Roma og triumffeinging. Gruen mener at prokonsulære kommandoer normalt ikke var avgrenset med en sluttdato, men at spørsmålet om en eventuell redistribusjon skulle diskuteres innen da.³³⁹ Cæsars kommando skulle i utgangspunktet vare til år 54, men det var ikke nødvendigvis sluttdatoen, men i denne sammenhengen mener jeg at det er naturlig at noen ville forsøke å ta over Cæsars kommando fra 54. Det var nettopp det pretoren av 58, nemlig Domitius Ahenobarbus, prøvde på da han i sin valgkampanje for konsulembetet dette året hevdet at han hadde kommandoen i Gallia som mål. Suetonius forteller sin historie:

When however Lucius Domitius, candidate for the consulship, openly threatened to effect as consul what he had been unable to do as praetor, and to take his armies from him, Caesar compelled Pompeius and Crassus to come to Luca, a city in his province, where he prevailed on them to stand for a second consulship, to defeat Domitius; and he also succeeded through their influence in having his term as governor of Gaul made five years longer.³⁴⁰

Gelzers tolkning er at Ahenobarbus var en av de mest kompromissløse i klikken av Cæsars fiender i senatet.³⁴¹ Suetonius sin skrivning kan tyde på dette, men jeg er ikke enig. Det er på det rene at Ahenobarbus rivaliserer med Cæsar, men dette betyr ikke

---

³³⁹ Gruen, 1974, s 492; riktignok i forbindelse med forlengelsen utover 54.

³⁴⁰ Suet. Caes. 24.1

³⁴¹ Gelzer, 1968, s 120

nødvendigvis at han er en svoren fiende av Cæsar. Den politiske og økonomiske gevinsten i Galliakommandoen må også tas i betraktning og jeg mener den må ha veid tyngre en ett politisk fiendskap og et personlig hat mot Cæsar. Ahenobarbus prøvde rett og slett å komme seg oppover i verden, og da måtte en lengre oppe i systemet dyttes til side. Han gjorde dette året som han gjorde i 58, nemlig å angripe den største blinken, som var Cæsar, for å fremme sin egen politiske karriere. Med andre ord mener jeg at disse tingene skjedde innenfor det vanlige politiske spillet, mer presist at det dreide seg om politisk rivalisering. Et argument i denne retningen er også at Ahenobarbus ikke så noe problem med at Cæsar hadde kommandoen fram til 54. Jeg vil ikke utelukke muligheten for at Cæsar hadde en noenlunde konsistent gruppe av motstandere i senatet, men at motivasjonen for disse også var av egeninteresse. Det er imidlertid klart at Cæsar ønsket å beholde sin kommando utover 54, slik at han måtte finne på noe for å sikre dette.

Et annet problem som etter hvert ble mer prekært, var angrepene på Cæsars andre landlov som omhandlet distribusjonen av statens land i Campania. Cicero førte initiativet, som han selv skrev til P. Lentulus Spinther to år senere:

Nay, even in the consulship of Marcellinus and Philippus, on the 5th of April the senate voted on my motion that the question of the Campanian land should be referred to a full meeting of the senate on the 15th of May.³⁴²

Crassus reiste straks for å møte Cæsar i Ravenna. Kildene forteller oss ingenting om hva de diskuterte, men etter min mening må det ha vært deres interesser som var bundet opp til de som hadde fått land i Campania gjennom kommisjonen som de var med på å lede. Dette kokte altså ned til den politiske støtten de hadde i Campania, og det var klart at de måtte prøve å gjøre noe med det.

Allikevel var hovedmålet for Cæsar å få forlenget sitt prokonsulat utover 54. Og for å få til dette måtte han konsolidere og fornye alliansen med Pompeius og Crassus. Cæsar møtte Crassus først i Luca, skriver Cicero, uten å redegjøre nærmere for hvorfor eller hva som kom ut av dette.³⁴³

Disse tingene var, ifølge Gelzer foranledningen til konferansen i Luca der de tre møttes sammen med flere andre embetsmenn, og også to hundre senatorer tok turen til

---

³⁴² Cic. Ad Fam. 1.9.6

³⁴³ Cic. Ad Fam. 1.9.9

Luca.³⁴⁴ Selv om Cæsars motivasjon var klar, samtidig som også Crassus hadde motiver for å stoppe en diskusjon av landet i Campania, så er det uklart hvilken motivasjon Crassus og Pompeius hadde ut over dette. Av senere kilder som Cassius Dio kan det virke som at Pompeius var motivert av personlig hat eller misunnelse, og gikk inn i en avtale med Crassus om å sette Cæsar på plass:

Because of this he was vexed, and being unable to accomplish anything through the consuls and seeing that Caesar had passed beyond the need of keeping faith with him, he regarded the situation as grave. For he held that there were two things which destroy people's friendship, fear and envy, and that these can be prevented by nothing except an equality in fame and strength. For as long as persons possess these last in equal shares, their friendship is firm, but when one or the other excels at all, then the inferior party becomes jealous and hates the superior, while the stronger despises and insults the weaker; and thus, with such feelings on both sides, the one being vexed by his inferiority, the other elated by his advantage, they come to strife and war in place of their former friendship. 3On the basis of some such reasoning Pompey began to arm himself against Caesar. And because he thought he alone could not easily overthrow him, he attached Crassus to himself even more than before, that he might accomplish his purpose with his aid.³⁴⁵

After reaching an understanding, they decided that they could not hope to accomplish anything as private citizens, but that if they should become consuls and devote themselves to public affairs, in imitation of Caesar, they would not only be a match for him but would quickly triumph over him, being two against one.³⁴⁶

Cassius Dio skriver sin moralske historie over to hundre år senere. Dette gjør han også i skyggen av borgerkrigen som var en konsekvens av hendelser og konflikter som i 56 ennå ikke var begynt å bygge seg opp. Jeg støtter meg til Gruen som hevder at alt var som normalt i republikken frem til slutten av femtitallet.³⁴⁷ Allikevel kan Dio være inne på noe. Cæsar var på dette tidspunktet begynt å bli veldig mektig, samtidig som Crassus og Pompeius fikk stort utbytte av samarbeidet med Cæsar etter konferansen i Luca. Crassus fikk en kommando i Syria, mens Pompeius fikk en kommando i Spania. Begge for fem år. Jeg tror imidlertid vi aldri kan bli helt klok på forholdet mellom Pompeius, Cæsar og Crassus, fordi Crassus led et forferdelig nederlag mot Phartherne 53 og ble i den anledning også drept.³⁴⁸ Vi vet rett og slett ikke hva som ville ha skjedd om bunnen i

---

³⁴⁴ Gelzer, 1968, s 121

³⁴⁵ Dio. 39. 26.1-3

³⁴⁶ Dio 39.27.1

³⁴⁷ Gruen, 1974, s

³⁴⁸ Se Appenix A for detaljer

denne koalisjonen hadde holdt seg på plass. Jeg velger derfor å tone ned fiendskapet, selv om det godt kan ha vært rivalisering. Cicero skriver mer om hva som skjedde:

On my delivery of this proposal a great impression was made on the minds not only of those who were bound to have been impressed, but also of those of whom I had never expected it. For, after this decree had passed in accordance with my motion, Pompey, without shewing the least sign of being offended with me, started for Sardinia and Africa, and in the course of that journey visited Caesar at Luca. There Caesar complained a great deal about my motion, for he had already seen Crassus at Ravenna also, and had been irritated by him against me. It was well known that Pompey was much vexed at this, as I was told by others, but learnt most definitely from my brother. For when Pompey met him in Sardinia, a few days after leaving Luca, he said: "You are the very man I want to see; nothing could have happened more conveniently. Unless you speak very strongly to your brother Marcus, you will have to pay up what you guaranteed on his behalf." 7 I need not go on. He grumbled a great deal: mentioned his own services to me: recalled what he had again and again said to my brother himself about the "acts" of Caesar, and what my brother had undertaken in regard to me; and called my brother himself to witness that what he had done in regard to my recall he had done with the consent of Caesar: and asked him to commend to me the latter's policy and claims, that I should not attack, even if I would not or could not support them. My brother having conveyed these remarks [p. 314] to me, and Pompey having, nevertheless, sent Vibullius to me with a message, begging me not to Commit myself on the question of the Campanian land till his return, I reconsidered my position and begged the state itself, as it were, to allow me, who had suffered and done so much for it, to fulfil the duty which gratitude to my benefactors and the pledge which my brother had given demanded, and to suffer one whom it had ever regarded as an honest citizen to shew himself an honest man.³⁴⁹

Inntrykket Cicero gir, er at det hele foregår i vennskapelighet. Det må regnes som naturlig at Cæsar var irritert på Cicero, siden han faktisk angrep hans lover. Pompeius synes også irritert over Cicero og han minner ham på at Cæsar var delaktig i initiativet for å få Cicero tilbake til Roma. Tingene som kommer fram er at Cicero skylder Pompeius både penger og sin posisjon. Hva som ble det kortsiktige resultatet kommer frem av Suetonius og Plutark:

They held a council and settled matters on the following basis. Pompey and Crassus were to be elected consuls for the ensuing year, and Caesar was to have money voted him, besides another five years in his provincial command. 7This seemed very strange to men of understanding.³⁵⁰

Caesar compelled Pompeius and Crassus to come to Luca, a city in his province, where he prevailed on them to stand for a second consulship, to defeat Domitius; and he also succeeded through their influence in having his term as governor of Gaul made five years longer³⁵¹

---

³⁴⁹ Cic. Ad Fam. 1.9.9

³⁵⁰ Plut. Caes. 21.6

³⁵¹ Suet. Caes. 24.1

Accordingly, he filled all the rest with hopes and loaded them with money, and sent them away; but between himself, Pompey, and Crassus the following compact was made: these two were to stand for the consulship, and Caesar was to assist their candidacy by sending large numbers of his soldiers home to vote for them; as soon as they were elected, they were to secure for themselves commands of provinces and armies, and to confirm Caesar's present provinces to him for another term of five years.³⁵²

Av Suetonius og Plutark kommer det klart frem at målet for Cæsar var å få forlenget sin tid som prokonsul. I den sammenheng hjalp det nok å dele ut penger. Målsetningen for Cæsar ble innfridd året etter av konsulene Crassus og Pompeius.³⁵³ Jeg tolker det slik, fordi det var dette som senere skjedde. Vi kan av dette også konkludere med at Crassus og Pompeius sine mål var konsulatet og prokonsulære kommandoer etterpå. Imidlertid måtte Cæsar først forhindre at konsulene for 55 skulle bli tildelt hans provinser etter deres prokonsulat. Det var ikke på dette tidspunktet klart hvem som faktisk skulle bli konsul, siden valget først egentlig skulle være i slutten av juli.

Ifølge seg selv hadde Cicero med sitt angrep på Cæsars landlov angrepet triumviratet.³⁵⁴ Som et resultat av møtet i Luca, la Pompeius press på Cicero for at han skulle slutte å angripe de. Cicero skyldte dem det etter at Cæsar også hadde gitt samtykke til initiativet for å få Cæsar tilbake. I stedet for at han angrep Cæsars landlov, ble det til at han talte til hans fordel da senatet etter C. Gracchus lov, *lex sempronia provinciis consularibus*, skulle tildele prokonsulære provinser som konsulene for 55 skulle tiltrede i 54. Det stod mellom fire provinser. Disse var Gallia Transalpina og Gallia Cisalpina som var Cæsars, Makedonia som var holdt av Piso, og Syria som var holdt av Gabinius. Dette møtet hvor Cicero talte fant sted enten i slutten av juni, eller begynnelsen av juli i 56. Spørsmålet jeg vil stille er hvordan Cicero gir uttrykk for at han kjenner til krigene i Gallia, eller tar for gitt kunnskap hos forsamlingen om de samme krigene.

Flere forslag lå på bordet da Cicero tok ordet. Cicero begynte med å forklare at han ville støtte et forslag satt frem av Publius Servilius. Dette forslaget gikk på at Makedonia og Syria skulle fordeles på nytt. Cicero sa at han ikke var drevet av hat mot disse to som hadde vært med på å drive ham fra Roma, men fordi han ville støtte statens

---

³⁵² Plut. Pomp. 51.4

³⁵³ Dio 39.36.2

³⁵⁴ Cic. Ad Fam. 1.9.9

velferd. Cicero fortsatte så med å angripe Gabinius og Piso for deres mangelfulle og skandaløse utførelse av embetet. Situasjonen i Makedonia og Syria var dårlig:

But now, our forces there, raised by the strictest of levies and the most merciless of conscriptions, are a total loss... It is truly pitiable how soldiers of the Roman People have been captured, killed, abandoned, scattered; destroyed by neglect, famine, disease, and utter ruin, so that, most disgraceful of all, the crime of a general (Piso) seems to have been expiated by the sufferings of his army.³⁵⁵

...Then no sooner had he (Gabinius) arrived in Syria than his cavalry were lost, and afterwards some excellent cohorts were cut to pieces. So, while he was general in Syria, nothing else had been done or settled except money bargains with princes, settlements by compounding, robberies, brigandage, massacres, when in open day, a general of the Roman People, with his troops drawn up in order of battle, as he held out his right hand, was not exhorting his soldiers to glory, but proclaiming that he had bought or was ready to buy everything for money.³⁵⁶

Etter min mening står Ciceros beskrivelse av Gabinius og Piso sine bedrifter som prokonsuler i diametral motsetning til Cæsars utførelse av sitt embete, som jeg har behandlet i de to foregående kapitlene. Jeg tror at Cicero bygger sin argumentasjon, som er til fordel for Cæsar, på denne skarpe motsetningen. En betingelse for dette er at alle i senatet må ha kjent innholdet i kommentarene eller noe tilsvarende. Det mener jeg at de gjorde fordi de, etter min mening, ble gjort kjent med dette i forbindelse med takksigelsen forrige år. Det kommer frem i Ciceros tale at det kom budbringere nesten hver dag.³⁵⁷ Dette er kanskje en overdrivelse fra Ciceros side, men det hersker mindre og mindre tvil rundt spørsmålet om kommentarene, eller noe lignende, ble gjort kjent for senatet. Cicero kritiserte Piso for ikke å sende budbringere i det hele tatt, mens han hevder at ingen må tro på budskapet til Gabinius sendemenn.³⁵⁸ Jeg vil konkludere med følgende, nemlig at Cicero tok det for gitt at senatet kjente til, på samme måte som oss, innholdet i Cæsars kommentarer. Uten at kommentarene som sådan nødvendigvis var mediet.

Det er også etter min mening klart at Cicero kjente til begivenhetene i Gallia. Dette kommer frem over flere linjer i talen. Cicero mente at det var viktig at Cæsar fikk fullføre jobben fordi han hadde kjempet en viktig krig. Ellers var det fare for at krigen

---

³⁵⁵ Cic. Prov. Cons. 5

³⁵⁶ Cic. Prov. Cons. 9

³⁵⁷ Cic. Prov. Cons. 22 - 23

³⁵⁸ Cic. Prov. Cons. 14 & 25

kunne blusse opp igjen.³⁵⁹ Cicero var også klar over at Cæsar ikke trengte støtte fra senatet for å underholde hæren, siden han hadde vunnet et så stort bytte der.³⁶⁰ Etter min oppfatning tyder dette på at senatorene rett og slett visste hva som hadde foregått i Gallia. Mest talende er allikevel hans beskrivelse av Cæsars suksess:

*And so he has, with brilliant success, crushed in battle the fiercest and greatest tribes of Germania and Helvetia; the rest he has terrified, checked and subdued, and taught them to submit to the rule of the roman people. Over these regions and races, which no writings, no spoken word had before made known to us, over them have our general, our soldiers, and the arms of the Roman People made their way.*³⁶¹

Det er slik jeg ser det ingen tvil om at bildet vi får av Cæsar ved å studere hans kommentarer, er nettopp at han var briljant. I de to foregående kapitlene har jeg det vist at Cæsar ifølge hans egne kommentarer var en virkelig dyktig general, det er det ingen tvil om. Konklusjonen må bli at samtlige senatorer, Cicero inkludert, var godt kjent med Cæsars bedrifter. Til slutt ble det også slik at Cæsar fikk beholde sitt prokonsulat, men det var først året etter at dette ble klart. Året etter ble Pompeius og Crassus valgt til konsul. Valgene ble utsatt fra juli 56 til januar 55. Og i anledning av konsulvalget sendte Cæsar soldater for å sikre at hans koalisjonspartnere ble valgt. Dette spørsmålet har jeg ikke anledning til å gå inn på av mangel på tid og plass.

---

³⁵⁹ Cic. Prov. Cons. 18 & 19

³⁶⁰ Cic. Prov. Cons. 28

³⁶¹ Cic. Prov. Cons. 33

KAPITTEL VII

KONKLUSJON

I innledningen på denne oppgaven skrev jeg at Cæsars kommentarene skulle tolkes som en propagandalevning. Kommentarene skulle tolkes i lys av Cæsars politiske karriere, politikken i Roma og i lyst av forskjellige målgrupper. Forståelsen av kommentarene som propaganda skulle igjen kaste lys over politikken, og Cæsar selv. Jeg vil i dette kapitlet reflektere rundt de viktigste sidene og konklusjonene som er kommet frem i denne avhandlingen. Når jeg nedenfor skriver kommentarene, mener jeg noe som var likt kommentarene. Mener jeg kommentarene som sådan, så presiserer jeg det.

Cæsars kommentarer er *commentarii* av sjanger. Dette forstår vi som notater, memoranda eller som en kortfattet behandling. Det er flere forskere som mener at kommentarene ble skrevet for ettertiden. For at historikerne skulle få noe å øse av. Dette ble tilfellet, selv om det etter min mening ikke nødvendigvis var intensjonen. Jeg mener at kommentarene, eller noe svært likt dem, var politisk propaganda i Cæsars samtid. Propaganda forstår vi som det å ville endre eller befeste holdninger. Sentrale spørsmål gjennom denne oppgaven har vært publiseringsmuligheter, publiseringsstidspunkt, Cæsars legale argumentasjon og politikken. Forskjellige målgrupper har også vært sentrale. Jeg har tolket Cæsars propaganda i forhold til forskjellige målgrupper i forskjellige scenarier. Målgruppene var soldatene, senatorene, befolkningen i Roma og borgerne i Italia og provinsene. Jeg vil begynne med publikasjonsspørsmålet.

PUBLIKASJON

Med publikasjon menes det å gjøre noe kjent. Publikasjon i antikken var ikke et uoverkommelig problem. Hvis man ville spre et budskap for et publikum, da hadde man flere muligheter. Jeg har pekt på en mulighet for at budskapet kunne kjentgjøres på scene, i gladiator kamper eller i andre underholdningssammenhenger. Imidlertid har ikke jeg funnet noen konkret kilde på at Cæsar gjorde akkurat dette.

Av Livius kommer budbringerens rolle klart frem. Var nyhetene viktige samlet massene seg på Forum Romanum for å høre nyhetene. Beskjeden fra generalen ble lest

opp for senatet og i folkeforsamlingen. Det hersker liten tvil om at nyhetene fra Gallia ble kjentgjort på denne måten. Disse tingene tyder på at befolkningen i Roma kjente til Cæsars bedrifter i Gallia. Dette etter å ha blitt gjort kjent med dem på denne måten.

Jeg mener jeg har sannsynliggjort at kommentarene ikke ble skrevet og publisert i ett på slutten av femtitallet. Om ikke kommentarene ble publisert i Roma årlig, ble i alle fall kommentarene for 58 og 57 sendt til Roma høsten 57.

Cæsar korresponderte jevnlig med senatet. Dette har kommet frem av analysen av Ciceros tale til senatet angående de prokonsulære provinsene. Denne korrespondanse var i brevs form. Disse brevene var ikke kommentarene som sådan, men etter min mening må i alle fall en del av innholdet vært tilsvarende innholdet av kommentarene. Samt en del av disse brevene må også ha omhandlet slike ting som han ikke behandler så mye i kommentarene. Cæsar skriver lite om dødshallene i romerhæren, han skriver ingenting om langsiktige planer og ingenting om regnskap. Kommentarene som sådan var etter min mening ikke disse rapportene til senatet.

CÆSARS LEGALE ARGUMENTASJON

Cæsars argumentasjon for nødvendigheten av krigføringen mot helvetierne var i kortform slik; helvetierne var krigerske. De ville slå seg ned i nærheten av provinsen Gallia Transalpina. Denne kombinasjonen var en alvorlig trussel mot romernes interesser. For øvrig angrep helvetierne romernes forsvarsverker i nærheten av Genev. De herjet også mot romerfolkets venner hæduerne. Cæsar viser at situasjonen var prekær og at raskt handling var nødvendig. Cæsar viser at han også prøvde diplomatiske løsninger, uten at helvetierne gikk med på dette. Disse tingene kommer frem av min analyse av Cæsars kommentarer. Jeg mener at det er helt klart at Cæsar fører en argumentasjon rundt legale spørsmål.

Cæsar viser også at krigene var rettferdige i forhold til romernes begrep om dette. Dette begrepet var *bellum justum*. Romerhæren ledet av Cæsar vant både mot helvetierne og germanerne. Seieren var det avgjørende argumentet i forhold til dette. Man kunne ikke seire uten gudenes velvilje. Konklusjonen min er at Cæsar argumenterer for sine krigers rettferdighet.

I forhold til krigen mot Ariovistus argumenterer Cæsar for at han hjelper romerfolkets venner, hæduerne, mot deres fiender. Han underbygger dette med å vise til hæduernes desperate situasjon. Det tyngste argumentet i forhold til krigføringen mot germanerkongen var at de kunne komme til å invadere Italia. Tyngden i dette argumentet lå i referansen til kimbrer og teutonerfaren femti år tidligere. Germanerkongens ambisjoner trekkes også frem. Hæduernes vennskap med romerne var også viktig for legitimeringen av krigen mot germanerne. Cæsar argumenterer for legaliteten også mot germanerne. Han spilte etter min mening på nedarvet frykt i romernes kollektive bevissthet da han trekker inn kimbrerne og teutonerne.

Det er bare i bok en at Cæsar legger stor vekt på legal argumentasjon. I andre bok er det hærføreren Cæsar som kommer frem. Hans politiske disposisjoner, strategiske og taktiske beslutninger kommer klart frem. Ikke minst kommer hans personlige mot klart frem. Samt hans kvikke oppfatning av hva som måtte gjøres i de kritiske situasjonene. Den innflytelsen han hadde på sine menn er også tydelig i kommentarene. Mye av kommentarenes propagandaverdi lå i presentasjonen av hærføreren Cæsar. Dette spørsmålet skal jeg komme tilbake til.

I analysen av politikken fra 58 til 56 kommer Cæsars motivasjon for å argumentere for legaliteten ved sitt prokonsulat frem. Politiske rivaler prøvde å velte Cæsars posisjon ved å angripe konsulatet. Med sin legale argumentasjon ville Cæsar etter min mening stoppe den form for angrep mot prokonsulatet. Det kan innvendes at ikke finnes konkrete kilder som sier dette. Jeg konkluderer med at Cæsars argumentasjon er forebyggende i forhold til denne type angrep.

Jeg mener at jeg har vist at Cæsars legale argumentasjon gikk hjem hos senatet. Dette mener jeg fordi de faktisk innvilget en takksigelse i 57. Det tror jeg ikke de hadde gjort hvis de var i opprør over legaliteten i Cæsars utførelse av embetet. Det sterkeste argumentet for Cæsar var at han vant krigene. I forhold til romernes begrep om den rettfærdige krig, kunne man ikke vinne uten gudenes velvilje. Konklusjonen min er at Cæsars argumentasjon gikk hjem hos flertallet i senatet.

POLITIKKEN

Det synes klart at vennskap med Cæsar og tjeneste i hæren var noe som gav politisk prestige. Politisk prestige er også å regne som politiske muligheter. En slik vennetjeneste var enten til den som skulle tjene i hæren, eller til hans patron i Roma. Jeg vil konkludere med at Cæsar hadde et følge som bestod av personer som var der for å skaffe seg politisk prestige. Ciceros brevveksling med hans venn Trebatius viser dette.

Det er også klart at det å dumme seg ut i hæren var noe som kunne føre til latterliggjøring i Roma. Jeg har ikke funnet noen konkrete kilder på dette. Slik at det er ikke mulig å fastslå hvilken effekt dette kunne ha på en politisk karriere. Allikevel mener jeg det er klart at man burde gjøre en god figur i tjenesten.

Det er på det rene at Cæsar knyttet sterke bånd til soldatene sine. Dette gjorde han gjennom sitt gode lederskap. Spesielt sterke bånd var det mellom Cæsar og den tiende legion. Det er mulig at det var soldater fra denne legionen som ble sendt med legaten Crassus til Roma i 55. Hensikten med dette var å sørge for at Pompeius og Crassus ble valgt til konsul. Hvem disse soldatene var vet vi imidlertid ikke. Konklusjonen min er at om Cæsar hadde bedt disse soldatene om å reise til Roma og stemme etter instruks, da hadde de gjort det.

SCENARIENE

Under forutsetningen av publisering i Italia og Transpadania kom dette frem; nemlig at det må ha vært klart for borgerne at senatet viste ringakt for Cæsar og hans soldater. Dette i forbindelse med Ariovistus og tilbudene han fikk fra Roma. Det er ikke mulig å fastslå om dette hadde politisk betydning for Cæsar, men det er påfallende at de fleste byene i norditalia overgav seg til Cæsar uten kamp. Dette spørsmålet er avhengig av om Cæsars kommentarer ble gjort kjent for disse målgruppene. Dette vet vi ikke noe konkret om, men muligheten synes å være tilstede. Italiascenariet har vist seg nyttig i å peke på en politisk side ved saken. Det må ha vært Cæsars lederskap og mot som appellerte til italienerne, transpadanerne og provinsboerne i Gallia Transalpina.

Jeg tror ikke kommentarene ble publisert for soldatene i ettertid. De var der da hendelsene fant sted. Selv om konklusjonen på dette er negativ, har dette scenariet vært svært nyttig. Mange sider ved Cæsars lederskap har kommet frem. Det er på det rene at

Cæsar var en særdeles dyktig hærfører. Det viser min behandling av hans kommentarer. På denne måten var militærscenarioet nyttig i denne avhandlingen.

Jeg tror at kommentarene reflekterer de holdningene Cæsar ønsket at offiserene, centurionene og soldatene skulle ha. Jeg tror noe tilsvarende ble gjort kjent for soldatene mens de var i felten, og at Cæsar formet kommentarene av dette materialet. Det er vanskelig å konkludere med dette, fordi vi har ikke noen konkret kilde som sier dette. På den annen side er det mulig å tolke det slik.

Militærscenarioet har vist hvor dyktig Cæsar var som general. Det viste seg etter hvert at Cæsars lederskap var det som hadde tyngst propagandaverdi. Av det helt konkrete som er kommet fram i militærscenarioet vil jeg nevne at den tiende legion synes å ha fungert som en elitelegion. Cæsar hadde her en legion som kunne gå foran. I forhold til hvem som figurerer av romerne i kommentarene er det kommet frem at Cæsar nesten konsekvent trekker frem de som viser stort mot eller dyktighet. Unntakene er de som gjorde store tabber eller brakte skam over seg selv med feighet. Det er også klart at Cæsar etter hvert bygde sterke lojalitetsbånd til soldatene sine. Militærscenarioet er overførbart til en annen målgruppe som må ha latt seg imponere over Cæsars mot og dyktighet. Denne målgruppen hadde god militær forståelse etter å ha selv ha tjent som offiserer. Denne målgruppen var senatet.

I forbindelse med erklæringen av erklæringene av takksigelser i forbindelse med viktige seirer, hadde romerne en tradisjon. Denne var det at ett narrativ som beskrev krigshandlingene ble lest opp for senatet. I tillegg til at hærføreren selv leste opp dette, er det mulig at hans budbringer, eller en venn leste det for forsamlingen. Kommentarene for 58 og 57 som sådan, synes å ligge tett opp mot ett slikt narrativ. Om det ikke var kommentarene som vi har dem i dag som ble lest opp, så var det noe som lignet svært mye.

Det er her kommentarenes tyngde som propaganda kommer inn. Den legale argumentasjonen var et viktig moment for å forebygge innvendinger. Det var en viktig prestigemessig og politisk gevinst for Cæsar å få en takksigelse. Med det anerkjente senatet hans posisjon. Det viktigste elementet var Cæsars briljante lederskap og personlige mot. Viktig var også det at han overvant fiender som kunne ha blitt farlige for Roma og Italia.

Innvendingen mot alt dette er at vi ikke har noen konkrete kilder som sier akkurat dette. På den annen side passer bitene sammen. Brikken med Cæsars kommentarer passer inn sammen med senatets erklæring av takksigelsen til Cæsar.

Det kan og innvendes at kommentarenes tiltenkte rolle var å fungere som grunnlag for Cæsars tale til senatet da han selv kom til Roma. Til tross for at dette kan virke sannsynlig tror jeg ikke at dette var Cæsars første intensjon med sine kommentarer. Jeg konkluderer med at kommentarenes rolle i første omgang var som narrativ i forbindelse med senatets takksigelse.

Det er også klart at kommentarene hadde en funksjon i debatten om de prokonsulære provinsene i år 56. Cicero bygger etter min mening på Cæsars kommentarer. Disse ble gjort kjent året i forveien i forbindelse med takksigelsen senatet innvilget. Jeg konkluderer med at senatet og Cicero kjente godt til Cæsars bedrifter i Gallia.

Med takksigelsen og Cicero sin tale om de prokonsulære provinsene kommer den maktpolitiske siden av Cæsars propaganda også frem. Takksigelsen var viktig for at senatet skulle akseptere Cæsars situasjon som legitim. Dette var i ettertid forutsetningen for at de ikke omfordelte provinsene hans i 56, da konsulene for 55 skulle tildeles provinser. I den grad kommentarene var en drivende faktor i dette, kan Cæsars kommentarer sees på som motivert av maktpolitiske grunner. Dette er i tråd med Gelzers syn, selv om han plasserer kommentarene annerledes i tid og funksjon. Det kan innvendes at Cæsar kan ha oppnådd alt dette uten kommentarene, men jeg tror at kommentarene hadde en sentral rolle i dette. Med bakgrunn i alt dette er det bare å slå fast at Cæsars kommentarer var propaganda.

BIBLIOGRAFI

LITTERATUR

Badian, E. 1958. *Foreign Clientelae*. At the Clarendon Press. Oxford.

Brunt, P.A. 1971. *Italian Manpower. 225 B.C. – A.D.14*. The Clarendon Press. Oxford

Brunt, PA. 1988. *The Fall of the Roman Republic and Related Essays*. The Clarendon Press. Oxford.

DeWitt, Norman J. 1942. *The Non-Political Nature of Caesar's Commentaries*. Transactions and Proceedings of the American Philological Association, Vol 73. 341-452. The John Hopkins University Press

DeWitt, Norman J. 1946. *Why did Caesar write like that?* The Classical Journal. Vol. 42. No. 3. s 179 – 180.

URL: [http://links.jstor.org/sici?sici=0009-](http://links.jstor.org/sici?sici=0009-8353%28194612%2942%3A3%3C179%3AWDCWLT%3E2.0.CO%3B2-9)

[8353%28194612%2942%3A3%3C179%3AWDCWLT%3E2.0.CO%3B2-9](http://links.jstor.org/sici?sici=0009-8353%28194612%2942%3A3%3C179%3AWDCWLT%3E2.0.CO%3B2-9)

Fuller, J.F.C. 1965. *Julius Caesar. Man, soldier, and Tyrant*. Eyre & Spottwoode. London.

Gabriel, Richard A., Karen S. Metz. 1991. *From Sumer to Rome. The military capabilities of ancient armies*. Contributions in military studies. Nr. 108. Greenwood press. Westport, Conneticut. London.

Gardner, Jane F. 1983. *The Gallic Menace' in Caesar's Propaganda*. Greece & Rome, 2nd Ser., Vol. 30, No. 2 (Oct., 1983), 181 – 189. The Classical Association.

Gelzer, Mathias; 1968. *Caesar, Politician and Statesman*. Translated by Peter Needham. Basil Blackwell. Oxford.

- Gelzer, Mathias; 1969. *The Roman Nobility*. Translated by Robin Seager. Basil Blackwell. Oxford.
- Goldsworthy, Adrian. 2003. *The Complete Roman Army*. Thames & Hudson. London.
- Green, Miranda J. 1996. *The Celtic World*. Routledge. London & New York.
- Gruen, Erich S; 1974. *The Last Generation of the Roman Republic*. University of California Press. Berkeley, Los Angeles, London.
- Handford, S.A; 1967. *Caesar, the conquest of Gaul*. Penguin books. Richard Clay (the Caucher Press) Ltd, Bungay, Suffolk.
- Hedeager, Lotte; 1991. *Romerne og Germanerne*. Det europeiske hus. Red Søren Mørch. Nordisk forlag A.S. København.
- Henrik Tvarnø; 1991. *Romerne og Germanerne*. Det europeiske hus. Red Søren Mørch. Nordisk forlag A.S, København.
- Holmes, Rice; 1914. *Caesar De Bello Gallico*. The Clarendon Press. Oxford
- Iddeng, Jon W. *Ad Fontes*. Klassisk skriftserie I. 2000. Oslo.
- Keppie, Lawrence. 1987. *The Making of the Roman Army from Republic to Empire*. BT Batesford Ltd. London.
- Luttwak, Edward N; 1976. *The Grand Strategy of the Roman Empire*. The Johns Hopkins University Press, Baltimore, London.

Maxfield, Valeri A. 1981. *The military decorations of the Roman Army*. B.T. Batsford LTD. London.

Meyer, J.C. 2005. *Propaganda i filmens tidsalder*. Publisert på nettsidene til Bergen filmklubb. Sittert høsten 2005.

http://www.bergen-filmklubb.no/Artikler/ARTIKLER_VAaREN_05/PROPAGANDA.html

Mommsen, Theodor. 1898. *The History of Rome, Vol V*. Translated by William Purdie Dickson. Charles Scribner's sons. New York.

Mæhle, Ingvar B. 2005. *Masse og Elite i den Romerske Republikk*. Unipub Forlag. Oslo.

Peck, Harry Thurston. *Harpers Dictionary of Classical Antiquities*. New York. Harper and Brothers. 1898.

<http://www.perseus.tufts.edu/cgibin/ptext?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0062%3Aid%3Dlabeirus>

P. Krarup, 1971. *Romersk politikk I oldtiden*. København.

Ravnå, Per-Bjarne. 1999. Makt og innflytelse i Den romerske republikk på Julius Cæsars tid. Universitetet i Bergen.

Ravnå, Per-Bjarne. 2001. *Mangfoldige Muligheter*. AlternativePperspektiv på Politisk Liv i Senrepublikkens Roma. Kassisk forum, nr 2.

Taylor, Lily Ross; 1968. *Party Politics in the Age of Caesar*. University of California Press. Berkeley, Los Angeles.

Todd, Malcolm. 1975. *The Northern Barbarians. 100 B.C. – A.D. 300*. Hutchinsons University Library. London.

Watson, G.R. 1969. *The Roman Soldier*. Aspects of Greek and Roman Life. General Editor: H. H. Scullard. Thames & Hudson. Western Printing Services Ltd. Bristol.

Weber, Max. 1965. *Politics as Vocation*. Fortress Press. Philadelphia.

Welch, Kathryn. 1998. *Julius Caesar as artful reporter: the war commentaries as political instruments* / edited by Kathryn Welch and Anton Powell. 1998. London: Duckworth.

Wiesman, T.P. 1998. *Julius Caesar as artful reporter: the war commentaries as political instruments* / edited by Kathryn Welch and Anton Powell. 1998. London: Duckworth.

Ørsted, Peter; 2000. *Gaius Julius Cæsar, Politikk og moral i det romerske imperium*. Spartacus Forlag AS, Oslo.

KILDER

Cassius Dio; *Roman History*. Vol 38. Published in Vol. III of the Loeb Classical Library edition, 1914.

http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Cassius_Dio/38*.html

Cassius Dio; *Roman History*. Vol 39. Published in Vol. III of the Loeb Classical Library edition, 1914.

http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Cassius_Dio/39*.html

Cicero, Marcus Tullius. *A speech concerning the consular provinces*. The Speeches of Cicero. The Loeb Classical Library. Translated by R. Gardner. 1913.

Cicero, Marcus Tullius. *A speech in defense of Lucius Cornelius Balbus*. The Speeches of Cicero. The Loeb Classical Library. Translated by R. Gardner. Harvard University Press. 1913.

Cicero, Marcus Tullius. *A speech in defense of Publius Sestius*. The Speeches of Cicero. The Loeb Classical Library. Translated by R. Gardner. Harvard University Press. 1913.

Cicero, Marcus Tullius. *The speech of Marcus Tullius Cicero on the appointment of Gnaeus Pompeius*. The Speeches of Cicero. The Loeb Classical Library. Translated by H. Grose Hodge. 1927.

Cicero, Marcus Tullius. *The letters to his friends*. The Loeb Classical Library. Vol I, II & III. Translated by W. Glynn Williams. Harvard University Press. 1965.

Cicero, Marcus Tullius. *The speech of M.T Cicero against Lucius Calpurnius Piso*. The Orations of Marcus Tullius Cicero. Translated by C. D. Yonge, B. A. London. George Bell & Sons, York Street, Covent Garden. 1891.

[http://www.perseus.tufts.edu/cgi-](http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/ptext?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0020;query=toc;layout=;loc=Pis.%2079)

[bin/ptext?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0020;query=toc;layout=;loc=Pis.%2079](http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/ptext?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0020;query=toc;layout=;loc=Pis.%2079)

Cæsar, Gaius Julius;. *Borgerkrigen*. Fondet for Torleif Dahls kulturbibliotek og det norske akademi for sprog og litteratur. Oversatt av Oskar Fjeld. H. Aschehoug & CO. Oslo, 1994.

Cæsar, Gaius Julius;. *Gallerkrigen*. Aschehougs Bibliotek for Levende Litteratur. Oversatt av Johan Hammond Rosbach. H. Aschehoug & CO. Oslo, 1964.

Cæsar, Gaius Julius;. *Gallerkrigen*. Til dansk ved Bo Grønbech. Borgens Forlag. København. 1967.

Cæsar, Gaius Julius. *Commentariorum De Bello Gallico, liber primus*. Skoleutgave med innledning og anmerkninger av Ragnar Ullmann. Some & Co's forlag Kristiania. 1924.

Caesar, Gaius Julius. *The Gallic War*. The Loeb Classical Library. Translated by H. J. Edwards. Harvard University Press. 1917.

Frontinius; *Stratagemata*. Published in Loeb edition. Translated by Charles E. Bennett. 1925.

<http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Frontinus/Strategemata/home.html>

Plutark; *Alexander*. Plutarch's Lives. The Loeb Classical Library. Vol 7. Translated by Bernadotte Perrin. Harvard University Press. 1949.

Plutark; *The life of Cato the younger*. The Parallel lives. Published in Vol. 8 of the Loeb Classical Library. Translated by Bernadotte Perrin. 1919.

http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Plutarch/Lives/Cato_Minor*.html

Plutark; *The life of Julius Caesar*. The Parallel lives. Published in Vol. 7 of the Loeb Classical Library. Translated by Bernadotte Perrin. 1919.

http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Plutarch/Lives/Caesar*.html

Plutark; *The life of Cicero*. The Parallel lives. Published in Vol. 7 of the Loeb Classical Library. Translated by Bernadotte Perrin. 1919.

http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Plutarch/Lives/Cicero*.html

Plutark; *The life of Pompey*. Plutarch's Lives. Published in The Loeb Classical Library. Vol 7. Translated by Bernadotte Perrin. Harvard University Press. 1917.

http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Plutarch/Lives/Pompey*.html

Plutark; *The life of Sulla*. Plutarch's Lives. Published in The Loeb Classical Library. Vol 4. Translated by Bernadotte Perrin. Harvard University Press. 1916.

http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Plutarch/Lives/Sulla*.html

Gaius Sallustius Crispus. *Den juguthinske krig*. Oversatt av Mogens Leisner-Jensen. Museum Tusculanums Forlag. Københavns Universitet. 1990.

Titus Livius; *History of Rome* 8. The History of Rome, Vol. 2. Translator: Rev. Canon Roberts. Editor: Ernest Rhys. Publisher: J. M. Dent & Sons, Ltd., London, 1905.
<http://mcadams.posc.mu.edu/txt/ah/Livy/Livy08.html>

Titus Livius; *History of Rome* 27. The History of Rome, Vol. 4. Translator: Rev. Canon Roberts. Editor: Ernest Rhys. Publisher: J. M. Dent & Sons, Ltd., London, 1905.
<http://mcadams.posc.mu.edu/txt/ah/Livy/Livy27.html>

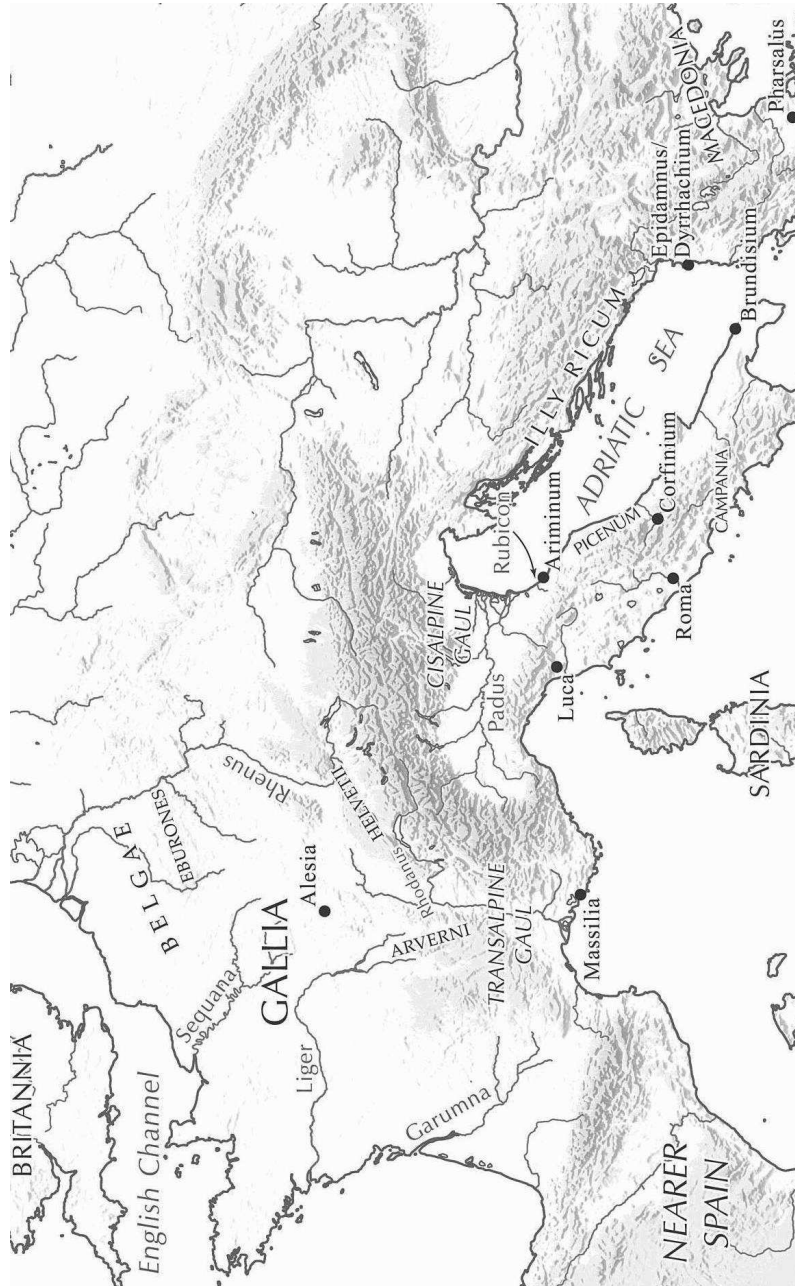
Titus Livius; *History of Rome* 28. The History of Rome, Vol. 4. Translator: Rev. Canon Roberts. Editor: Ernest Rhys. Publisher: J. M. Dent & Sons, Ltd., London, 1905.
<http://mcadams.posc.mu.edu/txt/ah/Livy/Livy28.html>

Titus Livius; *History of Rome* 33. The History of Rome, Vol. 5. Translator: Rev. Canon Roberts. Editor: Ernest Rhys. Publisher: J. M. Dent & Sons, Ltd. London, 1905.
<http://mcadams.posc.mu.edu/txt/ah/Livy/Livy33.html>

C. Suetonius Tranquillius; *The Lives of the Twelve Caesars, Julius Caesar*. Published in the Loeb Classical Library, 1913.
http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Suetonius/12Caesars/Julius*.html

APPENDIKS A

KART

Kart 1. Kart over Gallia, Italia og Makedonia.

Kart 2. Kart over Gallia. På Cæsars tid het Narbonensis noe annet, nemlig Gallia Transalpina. Navnet Celtica er misvisende fordi romerne kalte det Gallia.

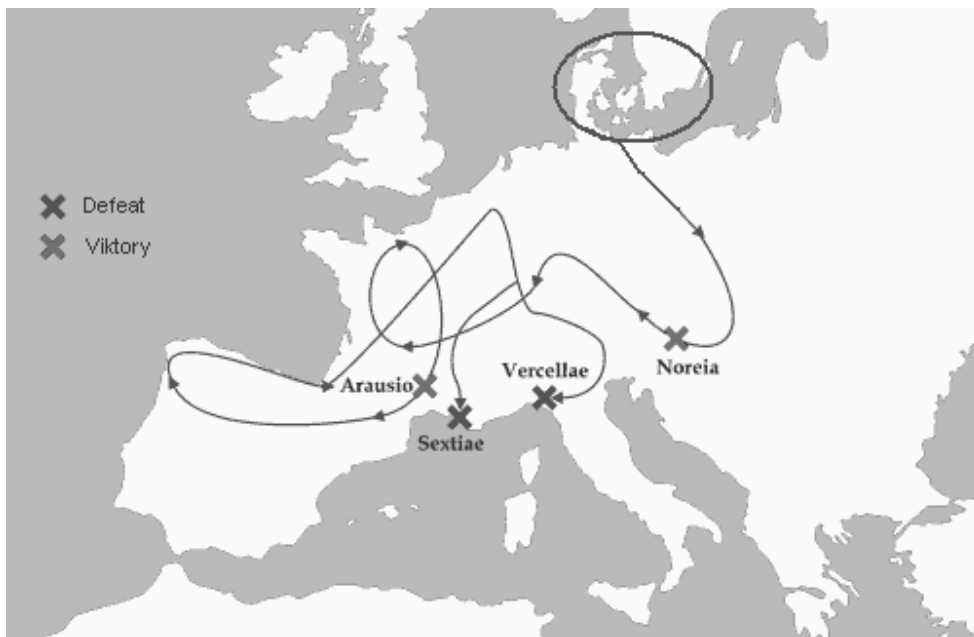

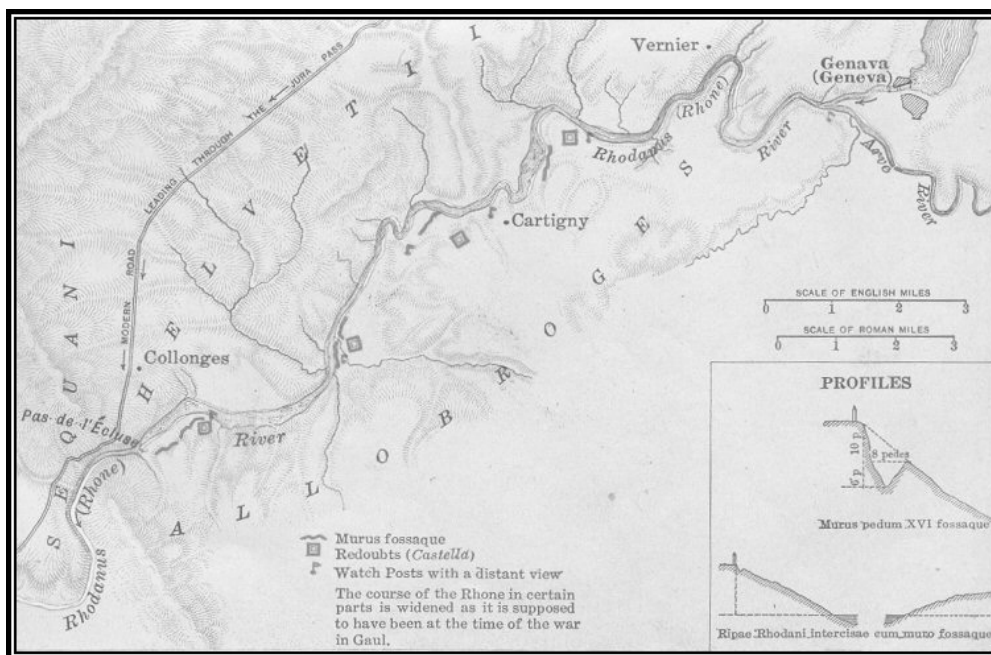
Kart 3. Kartutsnitt av operasjonsområdet sommeren 58, Da Cæsar kjempet mot helvetierne og germanerne. Genève og Vesontio er ringet inn.

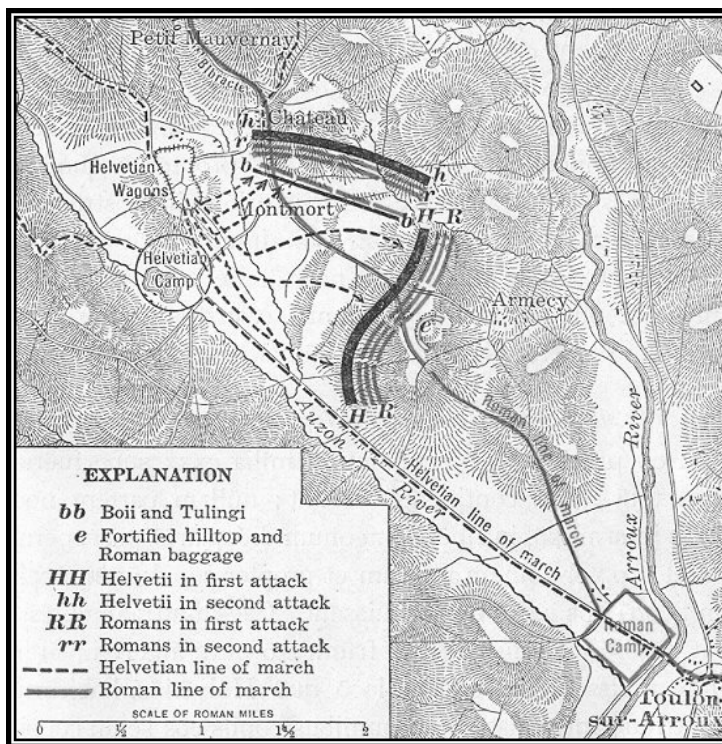
Kart 4. Kartutsnitt av operasjonsområdet sommeren 57, da Cæsar kjempet mot en føderasjon av Belgiske stammer og senere Nervierne. Bibrax er ringet inn.

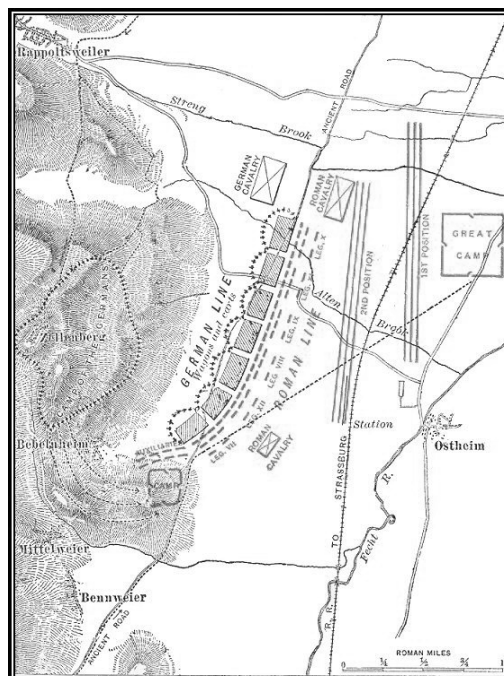
Kart 5. Kartet viser kimbjerne og teutonernes herjinger fra år 113 til 101.

Kart 6. Kart over palisadeverkene Cæsar fikk oppført langs elven Rhône for å holde helvetierne ute av provinsen Gallia Cisalpina.

Kart 7. Kartet viser slagoppstillingen mellom romerhæren og helvetierne.

Kart 8. Kartet viser oppstillingen til Ariovistus hær og romerhæren. Legg også merke til romerhærens to leirer.

APPENDIKS B

CÆSARS OFFISERER

LEGATENE SOM VAR MED DE TO FØRSTE ÅRENE

Publius Crassus 58 – 55

Marcus Crassus

C. Claudius Pulcher 58

Ser. Sulpicus Galba 58 – 56

Q. Pedius 57

L. Aurunculeius Cotta 57

Q. Titurius Sabinus 57

Publius Considius 58

LEGATENE SOM VAR MED SENERE

Quintus Cicero

M. Antonius

D. Junius Brutus Albinus

M. Junius Silanus

C. Volcaciuss Tullus

C. Caminius Rebilus

M. Sempronius Rutilus

C. Antistius Reginus

C. Fabius

L. Minucius Basilus

C. Trebatius Testa

L. Cornelius Balbus

Pompeius Trogus

L. Munatius Plancus

P. Sulpicus Rufus

C. Vibus Pansa

P. Vatinius

Q. Fufius Calenus

C. Messius

Q. Numerus Rufus

C. Trebonius

T. Trebonius

L. Roscius Fabatus

T. Sextius

M. Curtius

Q. Attius Varus

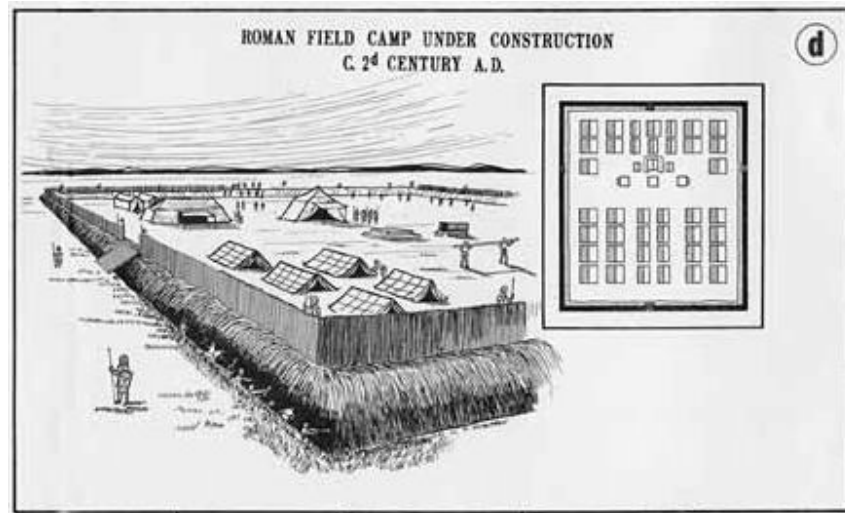
Aulus Hirtius

C. Volacius Tullus

L. Julius Caesar

APPENDIKS C

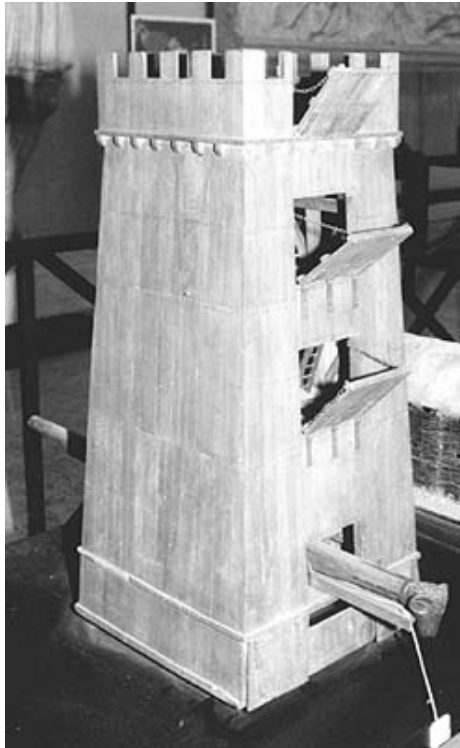
ILLUSTRASJONER

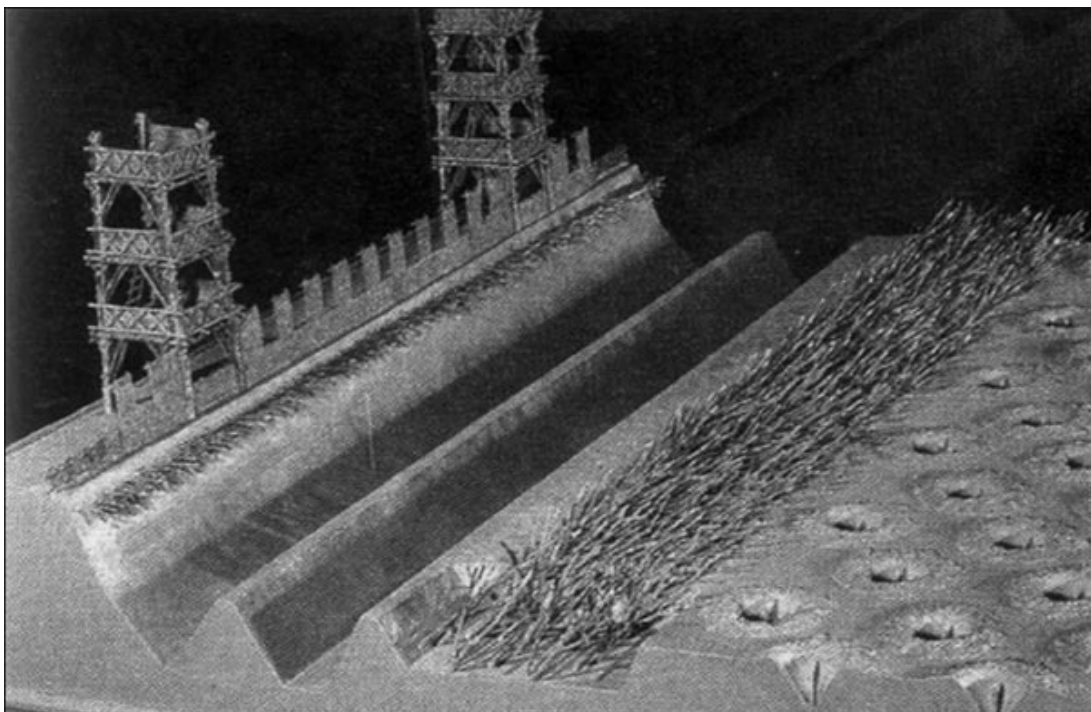
Figur 1. Romerhærens dagsleir.

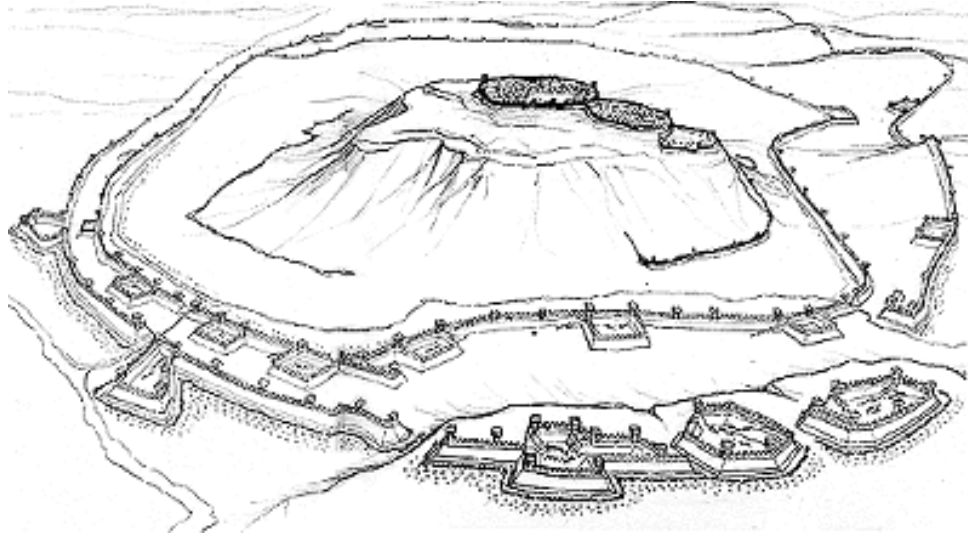
Figur 2. Romersk legionær på Cæsars tid. Senere skulle det runde skjoldet avløses av et firkantet.

Figur 3. Romersk beleiringstårn. Det var sannsynligvis noe lignende romerhæren bygde da de skulle beleire aduaktukerne i 57.

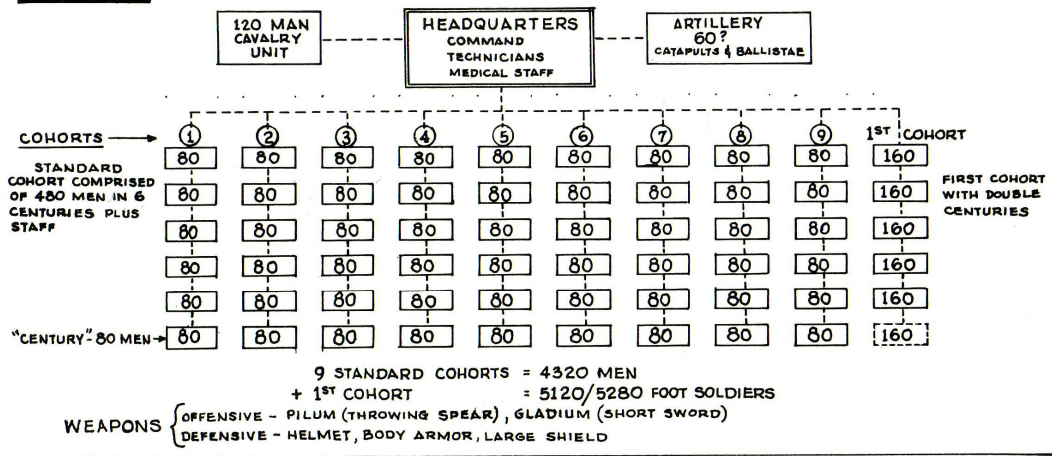

Figur 4. Eksempel på romernes beleiringsverker. Modell av beleiringsverkene romerhæren reiste rundt Alesia. Romerne bygde palisader og vollgraver rundt byen i en lengde på over tre kilometer.

Figur 5. Eksempel på romernes beleiringsverker. Skisse over beleiringsverkene romerhæren reiste rundt Alesia i 52.

LEGION (c. 6000 MEN)

Figur 6. Legionens organisering på Cæsars tid.